

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

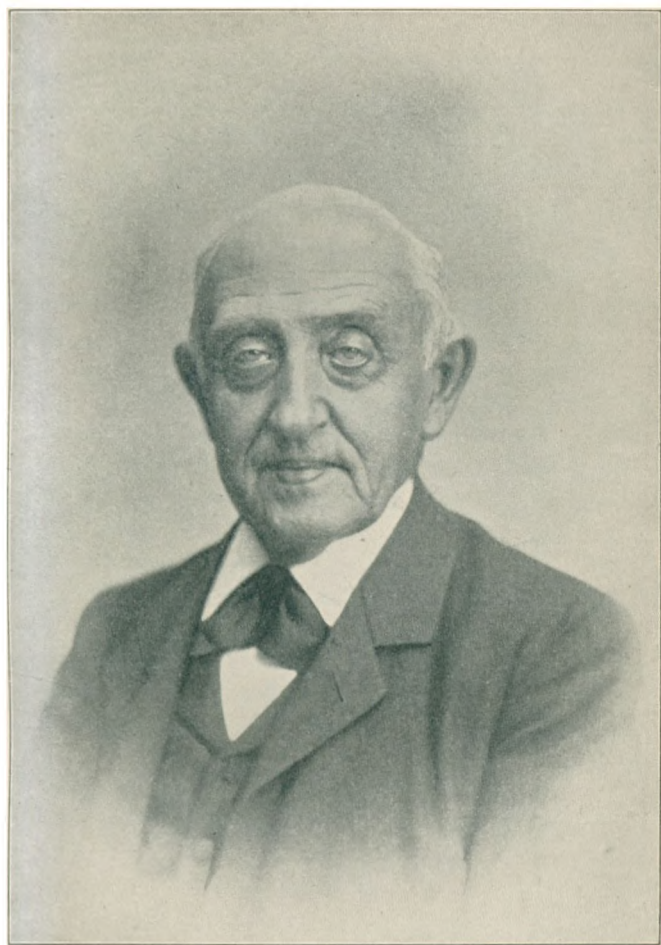
FR. BOKKENHEUSER

DET VAR I AARET...!

SPREDTE MINDER

DET SCHØNBERGSKE FORLAG
ERNST BIERBERG & MICHAEL H. JENSEN
KØBENHAVN

DET har altid interesseret mig at læse andres Erindringer; jeg har tit beklaget, at Folk, som har oplevet langt mere og meget vigtigere Begivenheder end jeg, ikke har nedskrevet, hvad de kunde huske.

Naar jeg nu har samlet en Del Billeder fra mit Liv, er det ikke, fordi jeg mener, at det er store og betydningsfulde Tildragelser jeg har været med til, men fordi jeg haaber derved at have givet enkelte Bidrag til Belysning af det borgerlige Milieu i forrige Aarhundrede, der mulig kan have en lille kulturhistorisk Værdi.

Der er ogsaa derigennem opnaaet, at jeg har kunnet bringe en Tak til dem, jeg har virket og levet sammen med, idet jeg under Sysselsættelsen med det svundne har haft en levende Følelse af, at jeg, skønt jeg naturligvis har kendt haade Sorger, Skuffelser og Modgang, alligevel har levet et lykkeligt Liv i en Virksomhed, der for mig har baaret rige Frugter.

Charlottenlund, August 1909.

Fr. Bokkenheuser.

INDHOLD

	Side
I. KVÆSTHUSGADENS KASERNE.....	1
Barndom og Slægt. Aprilsnarrene.	
II. SKOLETIDEN I KØBENHAVN.....	14
Pigeskole. Ferie i Nyborg. Drengeskole. Krigen 1848—50. Afrejse til Aalborg.	
III. AALBORG.....	31
Byen. Solformørkelse. Slavekrigen. Skolen. Tregder. Kammeraterne.	
IV. FRYDENDAL.....	53
Gaarden. Skallerup Præstegaard. Kolera.	
V. EFTERSLÆGTENS SKOLE.....	66
Brix. Lærerne. Skovture. 100 Aarsfesten. Brix's Sygdom. Ildebrande. Min Stilling som Bestyrer.	
VI. REGENSEN.....	100
Kammerater. Provst og Viceprovst. Karlene. Vækkerforeningen. Skovture og Julegilder. Det nordiske Studentermøde 1862.	
VII. HJEMMET.....	129
Undervisning i Tugthuset. Krigen 1864. Giftermaal. Nysted. Venner i Hjemmet. Slutning.	

Kvæsthusgadens Kaserne.

I. KVÆSTHUSGADENS KASERNE.

Da jeg som fjortenaars Dreng kom i Aalborg Skole, gav vor fortrinlige og samvittighedsfulde Dansklærer, Overlærer Colding, os den Stil: „En af mine tidligste Erindringer“. Jeg skrev om Thorvaldsens Begravelse; jeg tror slet ikke, at jeg har set den, og tænker jeg nu tilbage, kan jeg ikke mindes det mindste deraf. Jeg tænker, at jeg har siddet en Aften i Kakkelovnskrogen hos mine Forældre, talt om Stilen og faaet det Raad at skrive om Thorvaldsens Begravelse. Jeg var ganske vist henimod syv Aar, da Thorvaldsen døde, men jeg har nok faaet det væsentligste Stof fra, hvad mine Forældre fortalte mig. Det har jeg saa efter fattig Lejlighed gengivet, og Følgen blev ogsaa, at Stilen blev daarlig.

Nej! nu skal jeg fortælle, hvad min første Erindring er. Det staar mig ganske klart, og det har i mange Aar staaet mig klart som det første, jeg kan mindes. Jeg har vist omtrent

været fire Aar. Det var en kølig Efteraars-Eftermiddag, at Moder sendte mig ned i den store Kasernegaard for at trække frisk Luft og lege. Jeg er født og har levet mine første Aar paa Kvæsthusgadens Kaserne. Jeg blev svøbt i et stort uldent Sjal, som blev bundet i en Knude paa Ryggen af mig; thi Overfrakke eller Jakke kendtes ikke den Gang for saadan Smaahvalpe. Da jeg nu tumlede mig af alle Kræfter i ovennævnte Costume, kom en stor Hund farende og vilde lege med; den rev mig om, greb Tørklædet i Knuden og rystede mig, som en Hund ryster en Klud eller den Slags Legetøj, og slæbte mig frem og tilbage i Kasernegaarden. Snart kom imidlertid et Par Underofficerer til og reddede mig ud af den lovlig uhyggelige Situation; jeg brølede af fuld Hals og blev afleveret til min Moder, der naturligvis kom ned for at hente mig. Hunden havde ikke gjort mig det mindste; men siden den Tid havde jeg en uovervindelig Rædsel for Hunde, ligetil jeg blev en stor Dreng, da min Kærlighed til Dyr medførte en vis Tryghed ogsaa overfor Hunde.

Paa Kvæsthusgadens Kaserne blev jeg født den 12te August 1837. Min Fader Christian Peter Bokkenheuser (født 2den Oktober 1808, død 27. Januar 1887) var den Gang Premierlicutenant i Kongens Regiment; min Moder Olivia Sofie Frederikke Wanding var Datter af Lærerinde ved Garnisons Pigeskole Charlotte Amalie Wanding, der var Enke efter Proviantforvalter i Flaaden, Henrik Wanding.

Mine Bedstefædre har jeg aldrig set. Min Farfader døde omtrent 1816; han var Kapitain-Vagtmester, en Stilling, der omtrent svarer til Oversergent, og hans Fader var indvandret fra Tyskland; han har rimelig ogsaa været Militær og er vistnok kommen herind fra Schlesien og gaaet i dansk Tjeneste. I Schlesien levede endnu i min Tid en Broder til min Bedstefader; han var

Bomuldsvæver og besøgte mine Forældre, da jeg var en lille Dreng. Efter denne Onkel arvede min Fader 1851 en lille Pengesum.

Min Farfader havde Vagt i Kongens Forgemak, hvor han en Dag faldt om og døde. Saa kneb det for min Bedstemoder. I store Kaar havde de aldrig levet, og der havde i alt været 12 Børn, af hvilke de fleste dog var døde som smaa. Voksne blev kun tre, af hvilke min Fader var den yngste. Da min Bedstefader døde, gav Frederik den Sjette min Fader Plads paa Landkadetakademiet, hvor han saa blev optaget nogle Aar efter. Han har aabenbart været en dygtig Kadet; thi paa Akademiet havde han flere Gange faaet Præmie; men da han blev Officer, var han for lille og for ung til straks at gaa i aktiv Tjeneste og blev derfor et eller to Aar Page ved Hofet. Det var naturligvis en god Hjælp for min Bedstemoder, at hun fik sin Søn forsørget; men det var ikke nok; selv maatte hun ogsaa leve og ernære sine to andre Børn, og hun lod sig derfor uddanne til at blive Jordemoder. I sin Virksomhed udviste hun snart en saadan Energi og Dygtighed, at hun blev almindelig søgt i mange fornemme Huse og ved Hoffet. Hun var almindelig bekendt i Byen, og jeg erindrer, at da jeg en Gang som ganske lille Dreng kom med Pigen ind i en Butik, og man da fik mit Navn at vide, spurgte man, om jeg var i Familie med Jordemoderen.

Jeg kan godt huske hende. I en Vejviser fra c. 1820 har jeg set, at hun som Jordemoder boede i Nyhavn, Byens Side. Fra den Tid, jeg kan huske hende, boede hun i Store Kongensgade; hun havde den Gang nedlagt Bestillingen. Hun holdt særdeles meget af mig og gjorde nok en utilgivelig Forskel paa mine Sødskende og mig; men jeg var jo den første, og mig havde hun hjulpet til Verden i det sidste Aar, hun fungerede. Jeg ser hende endnu sidde paa Forhøjningen i den lille Lejlig-

hed i Store Kongensgade. Hun sad der og førte Krig med sine Plageaander, Fluerne, af hvilke hun dræbte en Mængde; men naar jeg besøgte hende, og det skete ofte, gik hun hen til det gamle smukke Chatol, som endnu er i Familiens Eje, og spurgte: „Vil du ha' en Pebernød?" I Chatollet havde hun til Traktement for mig et helt Lager af Pebernødder.

Jeg var en lille Dreng, da Bedstemoder døde, men dog saa stor, at jeg tilligemed min Broder kunde være med til Begravelsen. Det var naturligvis den første Begravelse, jeg overværede, og den gjorde et stærkt Indtryk paa mig. Vi samlede i Hjemmet i Store Kongensgade. Kisten stod i den største Stue, og snart var de andre Stuer fyldte af Følget. Alle mødte de i Ligkapper, som lignede Kavajer med store Slag; dem lejede man i Sørgemagasinerne. Da Tiden til Begravelsen nærmede sig, blev Døren aabnet til den Stue, hvor Kisten stod, og Bedemanden traadte hen paa Dørtrinet. „Er der nogen af Følget, der ønsker at se Liget, før Kisten bliver slaaet til?" Jo, det vilde de fleste, og de begav sig ind i Stuen og marcherede rundt om Kisten og tilbage igen, hvor de kom fra. Nogen Tid efter gik Døren atter op, og vi stillede os rundt om Kisten; derpaa kom Pigerne og Lejetjenerne ind med Vin og Kransekage, og Følget, vi Dreng med, spiste, saa det havde Skik. Førend vi havde tygget helt af Munden, kom Præsten ind, holdt en kort Tale, og vi kørte i Karet sammen med Fader til Garnisons Kirkegaard. Mere kan jeg ikke huske.

Min Bedstemoder paa mødrene Side havde ført et temmelig bevæget Liv. Hun var født den 28de December 1781, hed Charlotte Amalie Sanne og var Datter af en Hofskrædermester Sanne. I sin Ungdom ernærede hun sig ved at sy og give Undervisning i Sprog. Hun var i mange Henseender et højst mærkeligt og meget morsomt

Menneske; hun forbandt den største Elskværdighed og Humor med den utroligste Flid og Arbejdskraft. Naar hun „holdt Mørkning“ kunde hun sidde og underholde os alle med sin glimrende Fortælleevne, der var støttet af en aldrig svigtende Hukommelse. Hun dvælede ofte ved Minder om Slaget paa Rheden, men særlig om Bombardementet, da hun blandt andet havde set en Vægter pirre med sin Morgenstjerne ved en Bombe, der var falden ned paa Gaden; men Bomben sprang, og saa var der ikke mere af Vægteren; han var splittet ad for alle Vinde. Men særlig dvælede hun med Forkærlighed ved Minderne om den Lykke, hun havde gjort i sin Ungdom, hvorledes hun havde været Genstand for ikke faa Efterstræbelser og haft mange Tilbud baade paa Gaden og i Hjemmet, paa Bjørns Maskerader og paa „Kaffemøller, der kørte til Skoven“. „Smuk har jeg egentlig aldrig været,“ sagde hun saa ofte, „men jeg havde ualmindelig smukke Smalben.“ Imidlertid modstod hun tappert alle Fristelser, indtil hun 31 Aar gammel kom til at hedde Madam Wanding.

Hendes bedste Veninde var gift med Proviantsforvalter Wanding; men en Aften i Aaret 1811 laa min Bedstemoder i sin Seng og var ved at falde i Søvn; da hørte hun med lige store Mellemrum tre tydelige Slag paa Ruden. „Det maatte da“ — for at bruge hendes egne Ord — „betyde, bliv en god Stedmoder, Lotte!“ Og ganske rigtig: i den samme Stund var Wandings Kone død, og i det Herrens Aar 1813 førte Henrik Wanding min Bedstemoder Lotte Sanne til Brudeskamlen. Og hun blev virkelig Stedmoder til to Dreng, Christoffer og Ferdinand, og jeg er vis paa, at hun har været en rigtig god Stedmoder; thi ellers havde ikke Sønnerne hængt med saa stor Kærlighed ved hende, saalænge hun eller de levede.

Bedstemoder blev gift paa den Tid, da Pen-

gene sank saa stærkt i Værdi. Hun var i Besiddelse af en ikke ganske ubetydelig Formue; men den var, som man den Gang brugte, samlet og lagt hen i Sedler, og hun fortalte mange Gange om de fabelagtige Priser, som alt i de Tider maatte betales med, naar man ikke havde Sølv. Statsbankerotten i 1814 medførte betydelige Indskrænkninger i Statens Husholdning, og min Bedstefader fik Afsked som Proviantforvalter. Fra den gode Lejlighed i Mikkalbryggersgade, hvor min Moder var født, flyttede de til Kallehave, hvor Bedstefader fik Færgegaarden i Forpagtning, og der fødtes mine to fortræffelige Tanter Wilhelmine Louise Wanding (f. 10. Juni 1816, død 28. Novbr. 1894) og Julie Henriette Wanding (f. 6. Februar 1818, død 24. Januar 1900). Det varede imidlertid ikke længe, før det gik tilbage med Færgegaarden, hvormed der var forbunden en Del Avl. For at hæve de synkende Finanser fandt min Bedstefader da paa at anlægge en større Gaaseavl. Han fedede Gæssene, slagtede dem, pakkede sin store Vogn fuld, spændte for og kørte til København for at omsætte dem i Sølv og Sedler. Men paa Vejen blev han overfaldet af et frygteligt Uvejr med Storm og Snefog, som gjorde Vejen aldeles ufarbar, og hele den kostbare Fragt raadnede og maatte kastes bort. Tomhændet vendte han hjem, og Afgifterne til December Termin kunde han ikke betale. Familiens Indbo blev bortsolgt ved Auktion, og samtidig mistede min Bedstefader sin Forstand. Han blev indlagt paa Sygehuset i Stege, hvor han døde den 8de Januar 1822. Fuldstændig tomhændet flyttede nu min Bedstemoder til Stege med fem smaa Børn, men hun havde trofaste Venner i en Familie Stamer, der havde en Datter Augusta paa Alder med min Moder; hun blev i mange Aar min Moders bedste Veninde, men døde tidligt; dog husker jeg hende endnu fra min tidligste Barndom.

Men det lignede ikke Bedstemoder at ligge paa den lade Side og lade sig hjælpe af fremmede; hurtig fik hun indrettet en lille Privatskole, forbunden med Undervisning i Haandarbejde for voksne Damer, og det blev tilstrækkeligt til hendes og Børnenes Underhold. Tidligt vænnede hun sine Døtre til Arbejde og Nøjsomhed, to Egenskaber, som ikke forlod dem hele Livet igennem. Flittigere Mennesker end min Moder og mine to Tanter har der aldrig eksisteret. Ved formaaende Venners Hjælp lykkedes det imidlertid min Bedstemoder at faa Ansættelse som Lærerinde ved Garnisons Sogneskole i København, og særlig for Drengenes Opdragelses Skyld valgte hun da at flytte til København, hvor hun snart blev Bestyrerinde af nævnte Skoles Pigeafdeling, og samtidig tjente hun ikke lidt ved at vejlede ældre i Haandarbejde og sammen med alle tre Døtre at sy for fremmede. Jeg kan godt huske hende sidde paa Katederet i Skolestuen og lede den da brugte indbyrdes Undervisning ved Fløjten, Hjælpere og Bihjælpere.

Det gjaldt nu at faa Drengene fra Haanden. Christoffer kom paa Underofficerskolen og blev senere Officer ved de vestindiske Tropper, Ferdinand kom i Tømrerlære, men for mig fik ingen af dem stor Betydning.

Men tilbage til Kasernegaarden! I den søndre Fløj var der Lejlighed til Garnisonens Pigeskole, og der havde Bedstemoder sin Embedsbolig. Fader laa paa Kasernen som Secondlieutenant ved Kongens Regiment, og der gjorde mine Forældre hinandens Bekendtskab. Da Fader var bleven Premierlieutenant, fik han en af Boligerne for gifte Officerer, og den 29de Oktober 1836 stod Brylluppet. — Kasernen var en meget stor Bygning med en mægtig Gaardsplads. Man kom ind gennem Porten i den østre Fløj, som vendte ud til Kvæsthusgade, og paa begge Sider i den brede

Port var der magelige Opgange. Til Venstre kom man op til Officerslejlighederne, og der boede vi paa anden Sal. Stuerne kan jeg ikke længer huske; men der er ingen Tvivl om, at de har været rummelige; thi mine Forældre holdt Pensionærer og førte i det hele et temmelig gæstfrit Hus. Sagnet gaar endog, at der af og til blev spillet Komædie, og det er rimeligt nok; Dilettant-Raseriet var jo den Gang endnu ikke helt forbi. Mange af de daglige Gæster kan jeg endnu mindes, men særlig klart staar for mig den ungdommelige, livsfriske og kraftige Lieutenant Prunst. Han var en høj bredskuldret Skikkelse med blond Haar og blaa Øjne, der i al Fald kunde gøre Indtryk paa Børn. Han var ogsaa utrættelig til at lege med os — stille og rolig i Værelserne, han kunde fortælle Historier og lade os ride Ranke; men i Kasernegaarden opførtes den vilde Jagt. I 1848 blev han saaret i Slaget ved Bov, og jeg besøgte ham, da han laa paa Lazarettet her i København; han havde faaet en Kugle gennem det tykke af Overarmen. Nogle Aar efter traf jeg ham i Aalborg; han var bleven Kapitain ved 11te Bataillon. I Koleratiden 1853 døde baade han, hans unge, smukke Hustru, deres lille Barn, deres Tjenestepige og Oppasser i Løbet af faa Dage. Huset var pludselig tomt; ikke et Menneske tilbage.

Gik man op ad Trappegangen til Højre i Porten, kom man ind i den rigtige Soldaterkaserne med de vældige Sovesale, der strakte sig gennem hele den østlige Fløj og stod i Forbindelse med den nordlige, der vendte ud til Garnisons Plads. Fra disse to Bygninger førte en Mængde brede Stentrapper ned i Gaarden, hvor der af og til blev holdt militære Øvelser og musiseret. Det var naturligvis en stor Fornøjelse for os Børn at være Vidne til saadant. Særlig da, naar Fader skulde trække op med

Soldaterne, og vi fik Lov til at staa ved Vinduet paa et lille Bord, nikke til ham og høre Musikken.

Mod Vest var Gaarden begrænset af en lavere Bygning, der brugtes til Bolig for Underofficererne og en Bøssesmager, og der var det, at det ovenfor omtalte Overfald af Hunden fandt Sted. Midt i Gaarden, strækkende sig fra Vest til Øst, lodret paa Underofficersfløjen, laa Marketenderiet, hvor Maden blev tillavet, og hvor Soldaterne spiste. Bag det, det vil sige Syd for det, laa en indhegnet Plads; det var det allerhelligste, hvor hverken Dreng eller Soldater maatte komme; det var Kommandantens Have. En eneste Gang vovede jeg mig derind; men flere Dage gik jeg i Skræk, for at det skulde blive opdaget; der laa nemlig nyfalden Sne, og Sporene i den var ganske tydelige. Men jeg slap med Skrækken.

Firkanten sluttede med en mindre Bygning mod Syd; man gik op ad en Stentrappe med Jærnrækværk ved. I Stueetagen boede Marketender Svendsen; paa første Sal Kommandanten, Oberst Grum, og paa anden Sal min Bedstemoder, hvis største Stue brugtes til Skolelokale. Kommandanten saa jeg ikke noget til, men desto mere til Svendsens. Familien bestod af Manden, hans ganske fortræffelige Hustru og Datteren Martine.

Svendsen var oprindelig en ganske tarvelig Mand, der var kommen ind fra Landet og havde ladet sig engagere som Tjener i et Herskabshus. Der havde han udmærket sig ved Dygtighed, Pålidelighed og Samvittighedsfuldhed, men til lige — og det er Hovedsagen — gjort Bekendtskab med en særdeles dygtig og udmærket, smuk Stuepige, som senere blev Madam Svendsen og ved sin Flid og Orden gjorde ham til en rig Mand. Hun besørgede Madlavning og Servering til alle paa Kasernen, Soldater, Underofficerer og ugifte Officerer. Alle var henrykte, og de unge Officerer gjorde stormende Kur til den

smukke Madam Svendsen. Det er ellers en vanskelig Sag at være Marketenderske for saa mange Mennesker, særlig naar Anretningen skal være saa forskellig; men ingen gik andre Steder hen for at spise, og der skal aldrig have lydt nogen Klage over Madam Svendsens Mad. Hun var oppe om Morgenens før nogen anden, og træt blev hun aldrig, ja om Aftenen kunde vi Børn komme ind til dem og lege. Datteren legede med, og Svendsen fortalte Historier, saa vi lo, saa det klukkede i os. At deres Hjem var lige saa propert og skinnende som Marketenderiet og Madam Svendsens hvide Forklæde, er en Selvfølge.

Omtrent samtidig med at vi flyttede fra Kasernen, opgav Svendsens Marketenderiet. Han havde samlet sig en hel Del Penge, købte en Ejendom i København, solgte den med Fortjeneste, købte en ny og blev saaledes ved, indtil han til sidst ejede ikke saa faa Huse og Gaarde rundt om i Byen. Som Student besøgte jeg ofte Svendsens sammen med mine Tanter. Han selv var bleven en gammel Komiker, og hans Selskab var det ikke mindre. Vi traf Rodemester Mørck med Kone og Bedemand Nielsen med ditto; alle fire højst komiske Figurer. Rodemesteren snøvlede og havde et Ansigt, der altid saa forbavset ud; hans Madame var et Rivejærn, der ikke generede sig for, hvad hun sagde. Ikke sjældent raabte hun højt fra den ene Ende af Stuen til Manden, som opholdt sig i en fjærn Krog: „Puds Næsen, Frederik!“ hvorpaa man hørte Processen foregaa med stort Rabalder. Bedemandens Kone var stiv og stram; man sagde, at hun havde slugt en Alen, og den trivelige Nielsen var en Kurmager om en Hals.

Fra Kasernen hænger der naturligvis ikke mange Minder fast. Jeg var kun en lille Dreng, da vi flyttede derfra. Jeg mindes Faders Stue. Den kan jeg huske fra hver eneste Lejlighed,

hvor mine Forældre har boet. I Almindelighed kunde jeg ikke uden videre gaa derind, for Fader havde altid meget at bestille. Begge mine Forældre arbejdede med Flid for at fortjene lidt ekstra til Hjælp til den lovlige knappe Gage. Moder malede (hun udstillede 1836 paa Charlottenborg) og solgte af og til et Billede, Fader oversatte tyske militære Skrifter. Men en halv Times Tid, førend vi skulde spise til Aften, fik jeg gerne Lov til at komme ind i Helligdommen. Saa sad Fader ved sit Skrivebord med sin Merskumspibe i den Stol, hvori jeg nu sidder og skriver dette. Og nu kommer det, der har brændt sig fast i Hukommelsen: over Skrivebordet hang tre Portræter i Litografi i Empirerammer, nemlig først til Venstre Frederik den Sjette, til Højre Christian den Ottende og i Midten et stort Billede af Napoleon, og hvor jeg saa var i Stuen, saa Napoleon paa mig, og gik jeg op og ned, holdt Napoleon stadig Øje med mig. Jeg prøvede paa at narre ham, gik langsomt fra ham, saa jeg vendte Ryggen til ham, og da pludselig vende mig om for at se, om han ikke skulde have glemt mig. Jo pyt! han var ikke falden i Tanker, men passede paa mig.

Paa Bedstemoders Fødselsdag var vi alle samlede i Sidefløjen hos hende. Vi Smaadrenge blev anbragte blandt Skolebørnene, og der var stort Traktement med Chokolade og Boller tidlig paa Formiddagen; Kl. 12 blev der givet fri, men saa indfandt sig Lærere og Forældre til Kaffe; hvad Familien kunde skrabe sammen af Tjenestepiger, var til Stede for at gøre Opvartning, og vi fik saa meget at leve af, at vi sparede Middagsmaden. Bedstemoder var født 28. December 1781; men hendes Fødselsdag blev holdt den 8de December; at det ikke var den rigtige Dag, var den dybeste Hemmelighed, som kun Døtrene kendte. Hun døde i en Alder af 90 Aar den 3die April 1871, og først da fik jeg Sammen-

hængen at vide. Det var en absolut Nødvendighed at begaa dette Bedrageri; thi den rigtige Fødselsdag faldt jo i Juleferien; at højtidelig holde den paa en Feriedag vilde være et meget betydeligt Indtægtstab, som umulig kunde bæres. Det var ligefrem beregnet til det daglige Ophold. Naar det i Aarets Løb viste sig, at der var en eller anden Ting, som der trængtes til i Huset, blev Anskaffelsen udsat til den 8de December. Den Lærerinde, som stod for Indsamlingen, konfererede med en af „Tanterne“, som naturligvis havde sine Ordre fra højere Vedkommende, og tidlig paa Morgenstunden den 8de December kom en Deputation med Overraskelsen, som altid var højst velkommen; det var just noget, der trængtes til. Naar saa Forældrene indfandt sig, faldt der desuden ikke saa lidt af dels i rede Penge, dels i Naturalier, alt efter de gode Forældres Stand og Evne. Der kom baade Æg og Smør, Kyllinger og Ænder, ja en Gaas hørte slet ikke til Sjeldenhederne. Men nogen Vinhandler Wassermann hørte jeg aldrig noget om, og der var hverken Souper eller Bal til ud paa Morgenstunden, og Bedstemoder var heller ingen rigtig Fru Bittermandel; men at „Aprilsnarrene“ var grebet ud af det virkelige Liv, kan jeg fra min Barndoms Minder bevidne; Skikken var en pekuniær Nødvendighed, der stammer fra Tiden længe før Heiberg skrev om Hans og Trine, Zierlich og Frøken Trumfmeier, og som holdt sig længe, efterat Aprilsnarrene blev opført første Gang.

Min Bedstemoder havde en Søster, der var lidt ældre end hun. De havde levet og holdt sammen, lige til Bedstemoder blev gift, og siden var hun stadig Gæst i hendes Hus. Hun hed Sofie Sanne, men kaldtes altid Tante Figge. Jeg kan ikke huske, at jeg har set hende, hun skal have givet mig den første Undervisning og bibragt mig mine første Kundskaber.

Hun lærte mig nemlig at kende Kortene. Om hendes Død, som maa være indtraadt omtrent 1840, har jeg faaet at vide, at det var Nytaarsaften, da mine Forældre og hun med nogle flere var samlede hos Bedstemoder. De havde faaet varm Flæskesteg og Rødkaal til Aften; Tante Figge befandt sig ikke rigtig godt, blev fulgt hjem til sin lille Lejlighed i Laksegade, men døde paa Hjemvejen.

I Begyndelsen af Fyrreerne skete der en lille Forandring i Familie-Samlivet. Garnisons Pigesko-le kunde af Mangel paa Plads ikke længer blive paa Kasernen; men der blev lejet en Lejlighed til den paa Hjørnet af Rigersgade og Balsamgade, samtidig blev min Fader Kapitejn, og vi flyttede ud i Byen. Min Tante Louise Wanding, som tidlig havde givet sig af med at undervise, havde imidlertid taget Skolebestyrerinde-Eksamen med Tysk som Hovedfag og oprettede den senere saa vel ansete Pigesko-le, der bar hendes Navn og fik Lokale i Lille Kongensgade.

Min Moder og mine Sødskende. Efter et Daguerreotypi.

II. SKOLETIDEN I KØBENHAVN.

Nu skulde jeg naturligvis i Skole; jeg var jo en stor Dreng, næsten 5 Aar, saa det kunde ikke godt udsættes længere. Nu har man andre Meninger om, naar Skoletiden bør begynde; men den Gang kunde det godt gaa at lade en Dreng begynde, inden han var fyldt 5 Aar, og det gik ogsaa uden Overanstængelse. Man lærte meget godt at stave og „lægge sammen“, og der var heller ikke noget i Vejen for, at jeg kunde have et Stykke for hjemme i Tabel. Jeg kom naturligvis i Tantes Skole. Saavidt jeg ved, er jeg den eneste Dreng, der nogensinde har gaaet der, og jeg blev særdeles venligt behandlet. Jeg har maaske nok haft min Plads i Klassen, jeg tror at jeg egentlig skulde sidde paa en Skammel i Nærheden af Vinduet; men den meste Tid tilbragte jeg paa Skødet, snart af den ene, snart af den anden store Pige. Jeg kan godt huske Navnene paa en Del af dem endnu. Det var

nogle underlige Navne, de havde. Der er næppe mange af dem, der nu lever, men en enkelt kan der vel være, og et af disse underlige Navne har jeg for nylig læst paa et Skilt ude paa Christianshavn. Familien lever altsaa endnu. Men for Resten havde vi ogsaa en Lærer, en udmærket dygtig ung Mand. Det var den fra Studentersangforeningen kendte Janus Muxoll. Han lærte mig dansk Læsning, Regning og Sang. Med det danske gik det godt, med Regningen endogsaa rigtig godt, men med Sangen var det frygteligt. Jeg ser ham endnu for mig, han var en ret kraftig bygget Mand, temmelig bleg af Ansigtssfarve og havde kulsort Haar, der laa glat hen over Hovedet, omhyggelig friseret. I Sangtiden sad han da med sin Guitar og slog Tonerne an med sine soignerede Hænder. Med en Taalmodighed, der var en bedre Sag værdig, arbejdede han med mig; men jeg var en Umulighed. Senere, da jeg kom i en anden Skole, var han ogsaa Lærer der, men blev stadig ved at undervise i den Wandingske Pigeskole lige til sin Død, der indtraf i Sommeren 1856. Da overtog jeg som ung Student hans Timer i Regning.

For at kunne holde Pensionærer flyttede mine Forældre efter at have boet en kortere Tid i Frederiksborggade ind i en større Lejlighed i en Stueetage i Laksegade paa Hjørnet af Reventsgade. Vi fik da ogsaa ogsaa to Drenge i Huset, en Søn af Oberst Magius i Nyborg og en Søn af Købmand Warberg i Aalborg. De var begge noget ældre end jeg, og jeg saa op til dem med ublandet Beundring. De gik nemlig i Mariboës Skole, som den Gang var i Væltet, særlig som Forberedelsesskole til Land- og Søkadet-Akademiet. Var man Elev i en af de Klasser, der uddannede de unge Krigere, mødte man i Skolen i en Slags Uniform, lignende den, der bruges paa Sorø Akademi, og det var nu helt

inponerende for mig at se. At spadsere med en af de uniformerede store Dreng paa Gaden eller paa Volden, var ogsaa en hel Tilfredsstillelse. Og saa var det saa morsomt at høre dem fortælle om Skolen; de gik naturligvis i en meget bedre Skole end den, jeg gik i; og saa var de fri for de dumme Karakterer. De fik kun deres Nummer indført i Karakterbogen, og det kunde ingen uindviet forstaa. Ved Timens Begyndelse blev Klassens Dreng stillede op ved Væggen og Eksaminationen begyndte. Tog den eksamine-rede saa en Fejl, blev han straks sat nederst. Saa maatte Nr. 2 tage fat og efter en passende Tids Forløb blev han enten flyttet ned, eller hvis han klarede sig, afløst af Nr. 3. Saaledes gik det rigtig rask, og naar Klokken ringede og dermed bebudede Timens Ophør, saa blev der for hver Dreng i hans Rubrik indført det Nummer, som han tilfældigvis stod paa, og i den Orden begyndtes der igen i næste Time. Man kunde følgerig have forskellige Numre i de forskellige Fag. En Gæne var det, at man kun kunde blive flyttet op ved Hjælp af de andres Dumheder.

I Sommeren 1847 fik jeg Indbydelse til at rejse hjem med Frits Magius til Nyborg i Ferien. Det var den første Rejse; jeg var 10 Aar gammel og skulde ud paa egen Haand med en noget ældre Kammerat. Den Gang var det en lang Tur at komme til Nyborg; vi havde jo hverken Jærnbaner eller Dampfærger; men Turen maatte gøres med et lille Dampskib Søndén om Sjælland. Jeg blev da Dagen i Forvejen instrueret om alle de Dejligheder, jeg skulde se paa Vejen, og vel huske paa, at naar jeg kom til Køgebugt, da var det der, at Niels Juel havde vundet sin mindeværdige Sejr.

Men jeg fik andet at bestille i Køgebugt end at tænke paa Niels Juel og hans Valplads; jeg blev saa frygtelig søsyg, og bedre blev det ikke

i Præstøbugt. „Ja, vi har Søndenstrøm,“ hørte jeg En bemærke, og jeg fik den dybeste Respekt for Søndenstrøm; men alt faar jo en Ende, og vi sejlede i det skønneste Solskin mellem Øerne, saa jeg havde den Glæde at se Gaasetaarnet ved Vordingborg. Førend vi kom til Nyborg, skulde vi gøre en Afstikker til Svendborg; man gjorde naturligvis mangel en Afstikker paa saadan en Rejse, og lang Tid tog den, ligefra den tidlige Morgen til helt ud paa Aftenen; men Enden var Begyndelsen lig; da vi kom rigtig ud i Storebælt, blev det ligesaa galt som i Køgebugt og i Præstøbugt med den svære Søndenstrøm.

Sommerferien i Nyborg havde naturligvis hele Nyhedens Interesse og Tiltrækning for en 10 Aars Dreng. Det var Fornøjelse paa Fornøjelse; vi gjorde Udflugter til Holckenhavn og til Knudshoved og til Skovene rundt i Nærheden. En Gang havde vi en rigtig Skovtur til Vogns paa en Holstenskvogn, den Slags, der i København kaldtes Kaffemøller. Saa var vi alle med, baade Obersten selv, alle hans Børn, nogle fremmede og vi to, store Frits og lille Frits, den store var Frits Magius, den lille var mig. Der var hverken Traktørsteder eller overhovedet noget Sted, hvor man kunde faa noget at leve af; derfor var alle Viktualier medbragte i Vognens Magasiner, og en stor Fornøjelse var det, da der skulde koges Vand til Kaffen; der blev da ryddet en Plads i Skoven, samlet Kvas og gjort Ild paa. Obersten selv var en stille, alvorlig Mand, omtrent 60 Aar gammel, en høj, kraftig Skikkelse med et fint Hoved og et elegant graat Overskæg, et distingveret militært Ydre. Han var en udmærket smuk Mand, og det gjaldt om hele hans Familie, at de var særdeles smukke Folk. Iblandt Gæsterne mindes jeg en Lieutenant Tersling, der imponerede os Drengene ved sine Kæmpekræfter og de gymnastiske Præstationer, han kunde give til bedste baade paa flad

Mark og i Træerne. Han blev senere gift med Frits Magius' smukke Søster og er død for en halv Snes Aar siden. Oberst Magius selv faldt som bekendt den 23de April 1848 som Fører for den danske Hærs Avantgarde i Slaget ved Slesvig. Han blev i Kampens Slutning ramt af en Kugle i Hovedet og døde paa Stedet.

Efter at Frits Magius var flyttet fra os, har jeg i Aarenes Løb kun hørt meget lidt til ham og vistnok slet ikke set ham. Carl Warberg derimod vedblev at komme til os, efterat han var bleven Landkadet, og i de første Aar, han tjente som Officer i København; senere blev han efter sit eget Ønske flyttet til Aalborg og gjorde Tjeneste ved 11te Bataillon. I 1864 rykkede han i Felten, men faldt lige i Krigens Begyndelse i Fægtningen ved Bustrup. Han omtaltes af sine Kammerater som en i høj Grad elskværdig, dygtig, tapper og begejstret ung Officer.

Jeg kunde naturligvis ikke blive ved at gaa i Pigeskole, og et Par Aar, før jeg gjorde den store Rejse til Nyborg, var jeg da ogsaa kommen i Drengeskole. Lige ved Siden af vort Hjem i Laksegade var F. A. C. Møllers Borgerskole. Den blev jeg indmeldt i. Lokalet var usselt. I smaa lave Værelser sad vi næsten ovenpaa hverandre paa lange Bænke ved lange, flade Borde, nogle i Træk i Nærheden af de utætte Vinduer, andre ikke langt fra den glohede Kakkellovn. Men Undervisningen var fortrinlig. Den Gang begyndte man tidlig med de eksakte Fag, og jeg var ikke mere end 9 Aar gammel, da jeg kom til at lære Geometri efter Ursins Lærebog. Jeg kan godt huske endnu det indviklede Bevis for, at Vinklerne ved Grundlinien i en ligebenet Trekant er lige store. Til Lærer i Matematik havde vi en Mand, der hed Dohn og senere blev Adjunkt i Viborg; i Dansk og Sang min gamle Lærer Muxoll, i Tysk og Fransk den fortræffelige Edvard Baadh, som efter Treaarskrigen blev Præst

i Kosel i Nærheden af Mysunde. Han blev for-
dreven i 1864, virkede saa nogle Aar som min
Kollega i Efterslægten og blev derpaa Præst i
Horsens. Han døde for en halv Snes Aar siden
i en høj Alder. I Historie og Geografi havde vi
en meget dygtig Lærer i Cand. theol. Peter Friis,
der senere blev Præst; hans Broder Ludvig Friis,
som blev Inspektør paa Ladegaarden og i mange
Aar var bekendt i København under Navnet
Ladejarlen, var Lærer i Naturhistorie og Fysik
og ligesom Peter afholdt og agtet af Drengene.

I Engelsk havde vi en snurrig gammel Mand
ved Navn Gundersen; han hed nok egentlig Gun-
der. I sin Ungdom skal han have været engelsk
Matros, havde været i fransk Fangenskab i Na-
poleonstiden og var endelig efter et højst even-
tyrligt Liv havnet her i Danmark sammen med
en Englænder ved Navn Repp. De nedsatte sig
som Sproglærere i København. Jeg var Gun-
dersens specielle Yndling, og han forærede mig
af og til engelske Bøger. Han benyttede for Re-
sten den nu helt moderne Metode: at lade os
læse op uden at oversætte, og han kunde øje-
blikkelig høre, om vi havde forstaaet Teksten
eller ikke. Saa meget er imidlertid vist, at vi
lærte en hel Del. I sin Klædedragt var han gan-
ske aparte, gik altid med Slængkappe, Sommer
og Vinter, havde Spændesko og hvide Uldstrøm-
per og en snurrig Kalot eller Baret paa Hovedet.

Af mine Skolekammerater fra den Tid husker
jeg ikke synderlig mange. Min egentlige Skole-
uddannelse fik jeg senere i Aalborg, i hvor vel
det skal indrømmes, at en væsentlig Grund var
lagt i København; men de Kammerater, jeg fik
i Aalborg, tilbragte jeg en Aarrække sammen
med dels ved Universitetet, dels paa Regensen.

Da jeg som Student kom til København, be-
søgte jeg F. A. C. Møller. Han sagde da, at saa
vidt han vidste, var der kun tre Elever fra hans
Skole, der var bleven Studenter, nemlig Gran-

zow, Rudolf Schmidt og jeg. Frederik Carl Herman Granzow var et Aars Tid yngre end jeg, blev Student 1858 og juridisk Kandidat 1866. Han blev en bekendt Lærer i Historie og Geografi og var hovedsagelig knyttet til det v. Westenske Institut og Borgerdydskolen i København. Han var desuden Forfatter og Redaktør; han døde den 18de Juni 1894. — Rudolf Schmidt var et Aars Tid ældre end jeg og i flere Aar i Klasse med mig. Han kom i Boghandlerlære og var, da jeg i 1856 blev Student, Kommis hos Eibe paa Graabrødretorv. Han blev senere privat demitteret i Aaret 1861 og blev en begejstret Discipel af Rasmus Nielsen. Ved Siden af en ikke lille Forfattervirksomhed manuducerede han efter Frisenberg-Nielsens Død til Filosofikum. Af Ydre var han en ret smuk Mand, men underlig og sær, endogsaa i sin Klædedragt og Gang var han noget aparte, og han havde ikke saa faa Kampe at bestaa i Livet. Han døde 1899.

En tredie af mine Skolekammerater fra Møllers Skole kom ligeledes i Boghandlerlære og blev en bekendt Mand. Det var Albert Richter (død 1899). Han kom i Lære hos Bakke i Møntergade og blev senere Leder af Forretningen. Han har gjort sig bekendt ved Oversættelser af ældre spansk Skønlitteratur.

Til mine Legekammerater hørte Wilhelm Emilio Ramsøe; han var en stærk, godmodig Dreng og en god, hengiven Kammerat. Da jeg efter Krigen kom til Aalborg, dukkede han pludselig op som Musiker, en Slags Kapelmester ved et omrejsende Skuespillerselskab. Vi fornyede da Bekendtskabet, jeg fik en Del Fribilletter til Teateret, besøgte ham ofte paa Hotellet, hvor han boede, og han kom i mine Forældres Hjem. Men Skuespillerselskabet rejste jo snart videre. Da jeg blev Student, dirigerede han paa Folketeateret, men havde altid Lyst til at komme til Udlandet, og til sidst lykkedes det

ham at komme til St. Petersborg, hvor han 1887 blev kejserlig Kapelmester ved det franske Teater. Han kom hver Sommer til København, men døde allerede 1895 efter en lang og haabløs Sygdom. Han skal have været en begavet Musiker.

En anden af mine Legekammerater var Axel Pætges. Han var Søn af Skuespiller Pætges ved det kgl. Teater, en Broder til Fru Heiberg. Han var naturligvis interessant og fortalte meget om sin berømte Tante; men skønt jeg kom ret ofte i hans Forældres Hus, har jeg dog aldrig truffet Fru Heiberg der. Jeg var hos Pætges den Aften, da Lysekronen faldt ned i det kongelige Teater og kvæstede Bager Kremer foruden flere andre. Jeg husker godt, at Axel Pætges' Fader kom hjem den Aften, længe før han var ventet, og fortalte i højst altereret Sindsstemning Begivenheden, som vakte saa megen Opsigt i København; jeg gik da straks hjem og fortalte mine Forældre, hvad der var hændet. Axel Pætges blev Officer, var Kaptajn ved 10de Bataillon i 1864, deltog blandt andet i Kampen paa Als, hvor han faldt i Fangenskab. Efter sin Afgang fra aktiv Tjeneste var han i nogle Aar Kommandant paa Korsør Fæstning.

Blandt mine Skolekammerater fra Møllers Skole kan jeg endelig nævne den elskværdige H. P. Caspersen, der blev Artilleriofficer, i en Aarrække var min Kollega som Lærer i Efterslægten og er gaaet af som Oberst.

Da Warberg og Magius var flyttede fra os, lejede mine Forældre en Lejlighed paa tredje Sal i Urtekræmmer I. F. Bøttgers Ejendom paa Hjørnet af Borgergade og Dronningens Tværgade. Det var en udmærket Lejlighed paa 8 rummelige Værelser, hvoraf de to blev lejet ud. Blandt Lejerne, der hyppigt var Gæster i vort Hjem, var der en ung Mand, der hed Staffeldt. Han var oprindelig Kielerstudent, men laa nu ved Københavns

Universitet for at fuldende sine Studier. Han var en stor, statelig Mand; men hele hans Ansigt bar Mærker og Ar paa Kryds og Tværs af de Sabelhug, han havde faaet i Dueller. Han var elskværdig og ligefrem, og vi holdt alle af ham. Da Oprøret udbrød, rejste han til Rendsborg og meldte sig til Tjeneste i Insurgentthæren. Men han skal have fortrudt det, da hele hans Slægt var bleven Kongen og Fædrelandet tro. Han gjorde Felttoget med paa slesvig-holstensk Side i 1848, søgte Døden, naar han kunde, og udmærkede sig overalt. Han avancerede i Løbet af 49 til Major og laa udenfor Fredericia, da Udfaldet skete den 6te Juli. Han hørte til en af de Afdelinger, der efter Treldeskansens Erobring blev drevet op mellem Igum og Vejlby; men medens de andre overgav sig, vedblev han at nægte det. Tilsidst vadede han ud i Randsfjord med Kaarden i Munden og haabede vist ved Vadning at naa Nordsiden. Det var imidlertid umuligt, han stod til Halsen i Vand og blev atter opfordret til at overgive sig; men Staffeldt sagde nej! Den kommanderende Officer gav da Ordre til at skyde ham, og han blev øjeblikkelig dræbt ved en Kugle gennem Hovedet.

En anden af Lejerne var Major Thestrup; det var en lille, ilter Mand, men iøvrigt melanolsk og indesluttet. Jeg hørte saa smaat ymte om, at han var et ulykkeligt Menneske, men hvad der trykkede ham, fik jeg aldrig at vide. Da Kri-gen udbrød, var det den almindelige Mening, at han vilde søge Døden. Han fandt den d. 28. Maj 1848 i Fægtningen ved Nybbøl. Da han stormede frem i Spidsen for sine Soldater, blev han ramt af en Kanonkugle midt i Brystet og var død paa Stedet.

Da Christian den Ottende døde, laa jeg af Skarlagensfeber; i Martsdagene var jeg Rekonvalescent, kom tidlig i Seng og sent op og aldrig paa Gaden. Jeg kan derfor ikke mindes noget om

de saa bevægede Dage, der gik forud for Krigens Udbrud, kun staar det dunkelt for mig, at jeg om Aftenen hørte Skarer drage igennem Gaderne og raabe Lys! Lys! Om mine Forældre illuminerede, kan jeg ikke sige. Fader var i al Fald ultra konservativ, havde sat stor Pris paa Frederik den Sjette og Christian den Ottende, men har aldrig været begejstret for Frederik den Syvende.

I Begyndelsen af April gik Fader som Kompagnichef for 3die Kompagni i 4de Bataillon til Sønderjylland og deltog straks i Fægtningen ved Bov og i Slaget ved Slesvig. For mig blev der nu den Forandring, at jeg pludselig fra at være et Barn, som ingen lagde Mærke til, blev Familiens ældste mandlige Medlem. Min Moder betroede sig i alt til mig, meddelte mig sine Sorger og Bekymringer, sine Ængstelser og Forhaabninger. Jeg maatte købe Skillingsbladene paa Gaden, og henad Aften, naar mine Sødskende var komne i Seng, gik hun med mig i Kongens Have, op og ned ad Gangene og talte altid om Fader og den Fare, han var udsat for.

Der var jo den Gang ingen Telegraf, og Jærnbanen gik kun til Roskilde. Naar der havde staaet en Fægtning, fik Ministeriet straks Underretning, saa hurtigt det lod sig gøre; men først flere Dage efter kunde Privatfolk vente Meddelelse fra deres nærmeste. Regeringen fik gerne Depecherne ved Hjælp af de Skibe, der stadig og daglig løb frem og tilbage mellem Krigsskuepladsen og Hovedstaden. I Almindelighed lagde Skibene til ved Kvæsthusgaden, og der var da som oftest stuvende fuldt af Mennesker ved Ankomsten. Kort efter at Depecherne var modtagne, blev en Afskrift slaaet op paa et af Vareskurene. En til Stede værende sprang da op paa en Sten og læste højt.

Jeg husker tydelig den Jubel, der var i Befolkningen efter den første Depeche om Kampen ved Bov, og den nedtrykte Stemning efter Slaget

ved Slesvig. Efter en kort Redegørelse stod der neden under Depechen Navnene paa en Del faldne og saarede Officerer. Da vel sagtens den 24. April 1848 Depechen om Slaget ved Slesvig blev oplæst, stod jeg paa Kvæsthusbroen med Moder i Haanden, men vi var saa langt tilbage, at det var umuligt at høre et Ord. Vi blev imidlertid saa længe paa Stedet, at vi efter Haanden kunde trænge os frem og læse Opslaget, som dog stod saa højt til Vejrs, at der skulde meget gode Øjne til at se det nøjagtigt. Øverst paa Listen blandt de faldne stod Kapitain Bonnichsen, og baade Moder og jeg troede, at det var Fader. Da vi saa gik hjem, var allerede Skillingsbladene udkomne; vi købte et Nummer, og Moder blev da endelig beroliget. Men fuldt rolig var hun dog først, da vi Dagen efter fik Brev fra Fader selv. Han havde været med hele Dagen, og fornemlig havde Kampen om Frederiksberg og Thiergarten været haard. Selv havde han faaet et ubetydeligt Strejfskud paa Skinnebenet, af hvilket han for Resten havde et Ar hele sit Liv.

Saa var Moder glad og taknemlig; men saa kom der ogsaa Dage, da hun ganske stille kunde give mig min Kasket, tage mig i Haanden og gaa lange Ture med mig, ofte uden at sige et Ord. Jeg vidste da godt, at der den Dag stod en større eller en mindre Kamp, hvori Fader var med, og ganske rigtigt: med første Post fik hun den Efterretning, som beroligede. Forunderligt var det med hende, saaledes som hun altid havde det med Forudanelser; tilsidst forudsagde hun Dagen for sin egen Død og Begravelse.

Naturligvis blev vi Drengene lidt efter lidt stærkt interesserede i Krigens Gang. Det var i høj Grad fængslende at være til Stede, naar der kom Transporter af Fanger, og saa vidt jeg mindes blev mit Fødehus i Kvæsthusgaden brugt til Fangekaserne efter Slaget ved Fredericia. En behagelig Afveksling var det, naar vi paa Skolen fik Lov til at pille

Charpi i Stedet for at læse eller maatte gaa ud paa Laboratoriet paa Christianshavn og fylde Patroner.

Dette, at have levet Barndommen i et militært Hjem, hvor jeg saa min Fader daglig sysle med Krigshistorie, og at have oplevet tre-Aars Krigen, der om end ikke ligefrem sejrrig, dog indeholdt mange Lyspunkter, vakte naturligvis Interesse for alt, hvad der angik Krigshistorie. Jeg kommer til at tænke paa, at jeg i mine Studenterdage hørte et ypperligt Indledningsforedrag til Kirkehistorien af Fr. Hammerich, hvori han hævdede, at skulde man rigtig studere dette Fag, maatte man tænke sig selv tagende Del i Begivenhederne, tænke sig staaende med Athanasius paa Kirkeforsamlingen i Nicæa og sidende paa Wartburg med Luther. Det var som grebet ud af min egen Tanke. Som Barn har jeg fulgt Cimbrer og Teutoner paa deres Fart over Alperne, Alexander paa Toget i Asien, Hannibal paa Toget mod Rom, men fornemmelig Karl den Tolvte paa hans æventyrlige Færd. Denne Lyst og Interesse har fulgt mig hele Livet. Nu skal Børn jo ikke længer læse den vidtløftige Krigshistorie, derimod Kulturhistorie. Men det morer dem ikke. Og naar det ikke morer dem, saa lærer de det ikke nær saa godt. Hvor megen Fornøjelse mon en Dreng egentlig har af at læse om, hvordan man levede inden Døre i Oldtiden, hvilken Forskel der er paa en dorisk og en korinthisk Søjle, og hvorledes Lovgivningen var i Rom? Det er heller ikke let at slaa fast, og der skal en ualmindelig dygtig Lærer til, naar han for Alvor skal kunne vække Interessen. Lad det kun komme senere. Min eneste Tanke og Lyst var da at blive Officer, og først da jeg i en modnere Alder indsaa, at jeg var bedre skikket til andet, end til at eksercere med Rekruter paa Fælleden, valgte jeg en anden Livsstilling,

hvilket jeg aldrig har fortrudt; men den gamle Interesse har alligevel aldrig tabt sig.

Naturligvis var vor Leg indrettet efter, hvad der optog vore Tanker. Mine Forældre var begge inoget fingernemme; Fader kunde skære i Pap, Moder male. Vi købte for vore Lomme-penge sorte Billeder med Teaterfigurer hos Blankensteiner paa Købmagergade og kolorerede dem ved Moders Hjælp. Jeg tør nok sige, at de var udmærkede. Ved Faders Hjælp blev de udklippede, klistrede paa Pap og satte paa Klodser. Af disse Dukker dannede vi hele Hære og førte Slag ved Hjælp af Skydning med Pusterør, en Idræt, hvori vi havde opnaaet en ikke lille Færdighed. Det gik i lang Tid, indtil midt under et Slag Døren gik op, og Projektilet, et temmelig skærpet Søm med paabunden Fane, sad fast i Panden paa den indtrædende Kokkepige.

Selv opførte vi Batailler i Gadedøren med andre Drengene. Vi var stærkt optagne af Helten i Ingemanns Romaner, særlig Erik Menveds Barndom. Skolekammeraterne samlede hos os, vi havde Navne efter Romanerne, Drost Peder, David Thorstenson, Helmer Blaa o. s. v., og vort Hovedkvarter var Forstuen til Trappegangen i Dronningens Tværgade. Vi udsendte Patrouiller i Gaderne og fangede uden videre fredelige Drengene, der passerede forbi. Ofte stod der et Slag i Gadedøren, og vidtløftige Rapporter blev udarbejdede om Aftenen, om hvad der var passeret om Eftermiddagen. Kun een Fjende trak vi os altid tilbage for; det var Værten i Huset, Grosserer J. F. Böttger. Vi kaldte ham Fatterunse (Vater unser). Han holdt ikke af de Spektakler paa Hovedtrappen, og naar han kom, gik den vilde Jagt op ad Hovedtrappen, over Loftet og ned igen ad Køkkentrappen. Hans Evne til at forfølge os, var ikke stor, da han paa Grund af sin Korpulence just ikke hørte til de lette Tropper.

I Krigens Løb kom Fader af og til hjem, særlig under Vaabenstilstanden. Efter Felttoget i 1849 blev han udnævnt til Major og flyttet til ellefte Bataillon, hvis Chef var Oberst Staggemeyer. Ellefte Bataillon havde i Krigen vist stor Bravour; den havde sammen med første Bataillon kæmpet ved Oversø og dækket Hærens Tilbage-
tog. Ved Fredericia hørte den til Ryes Brigade, og da man i Nærheden af Treldekskansen fandt Ryes Lig, troede man først det var Oberst Staggemeyer; de lignede virkelig ogsaa hinanden. Som Major ved ellefte Bataillon deltog Fader i Slaget ved Isted baade den 24de og 25de Juli, og efter Krigen garnisonerede han i Aalborg, indtil han gik af i 1852.

Efterhaanden var jeg naturligvis vokset til. Jeg fik lært ikke saa lidt ud over det, der krævedes i Skolen; men man maa ogsaa huske, at Sports-
væsenet og Forlystelsessystemet ikke var nær saa udviklet som nu. Vi havde jo ingen Cykler, og der var ingen Jærnbane til Skoven. I Dyrehaven kom vi een Gang om Aaret, naturligvis slet ikke i Krigens Tid. Men ellers lejede mine Forældre en holstensk Vogn, og til at supplere Familien samlede de da saa mange Venner og Bekendte, som Vognen kunde rumme; det vil sige elleve foruden Kudsken. Magasinerne under Søderne blev pakkede fulde af Madvarer, og Turen gik da gerne først til Sorgenfri, hvor Hovedmaaltidet blev indtaget; om Eftermiddagen aflagdes et Besøg paa Dyrehavsbakken, som ganske vist havde mistet meget af sin Glans fra Oehlen-schlägers og Heibergs Tid; men som dog den Gang paa ganske anden Maade end nu var Samlingsplads for det bedre Bourgeoisi. Paa gamle Klampenborg drak vi en Kop The, og om Aftenen gik Køreturen hjem ad Strandvejen, naturligvis altid i det dejligste Vejr.

Det var Hovedfornøjelsen. Men saa var der ogsaa en anden Fornøjelse, vi altid fik Lov til

at være med til. Det var Georginefesten paa Alleenberg. Nogle Dage i September Maaned var hele Alleenbergs Etablissement pyntet og dekoreret med afskaarne Georginer. Det kostede otte Skilling at komme ind i Haven; men Entreen fik man godtgjort i Form af en Kop Chokolade med en Bolle til. Tænk en Kop Chokolade med en Bolle til, som nu vil koste 45 Øre, fik man den Gang for 8 Skilling eller 17 Øre; saa meget billigere var det da at leve eller i al Fald at drikke Chokolade. Paa de Ture havde vi ikke Forældre med; vi fik Lov til at gaa alene, og Befordringen derud var ogsaa billig; thi vi gik paa vore Ben. Naar Chokoladen var drukket og Bollen fortæret, gik vi ind i Frederiksberg Have og legede; Søndermarken var lukket.

Men saavel Skolelivet som Fornøjelserne i København skulde jo have en Ende. I Foraaret 1851 flyttede vi til Aalborg. Det var mig en ligefrem Sorg at skulle sige Farvel til København, og jeg havde en sygelig, drengeagtig Fornemmelse af aldrig at skulle se min Fødeby igen. Jeg vidste jo slet ikke, hvad jeg skulde være. Saa meget er i al Fald vist, at var jeg ikke kommen til Aalborg, var jeg næppe kommen til at studere. Men jeg skulde jo sige Farvel til København; i en Maanedes Tid benyttede jeg største Delen af min Fritid til at gaa rundt i Gaderne. Jeg vandrede til Frederiksberg, hvortil vi havde gjort saa mange fornøjelige Ture — og hvortil jeg senere skulde have først mine lykkeligste, senere mine tungeste Vandringer. Jeg gik til Toldboden og ud paa Langelinie — Gud maatte vide, om jeg nogensinde skulde se Øresund igen! Men særlig Interesse havde jeg af at tage Afsked med Slotspladsen, hvor den Gang de fire Statter just var bleven opstillede i Nicherne. Efter Slotsbranden er de nu stillede ude paa Pladsen.

Jeg maatte da ogsaa have mig en Stambog;

det var den Gang lige saa nødvendigt som et Fotografi-Album nu til Dags. Enkelte af Venerne besteg da den vingede Ganger og skrev mere eller mindre vellykkede eller ligefrem frygtelige Vers af eget Fabrikat. Af og til fik man ogsaa Prosastykker, og meget almindeligt var det, at et eller andet Citat af en bekendt Forfatter maatte holde for. En Vittighed som denne: „Hver Gang du ser paa denne Klat, saa husk paa mig, som den har sat!“ var uundgaaelig i hver Stambog. Fra en Tante fik jeg et Blad, hvorpaa der var heftet en nydelig Fletning i Form af en Blomst af min afdøde Farmoders snehvide Haar. Paa et Par Blade havde nogle Damer malet smukke Buketter, paa et enkelt var klistret en Silhouet. Iblandt de hjemmelavede Digte tiltrækker et fra en af mine Klassekammerater sig særlig Opmærksomhed, fordi han paa en smagfuld Maade har benyttet to af mine Fornavne:

Gid Lykken maa dig her tilsmile,
Du bedste gode Frederik!
Gid, at du paa dens Bane stedse ile,
Og bliv saa lykkelig du Henrik!

Carl fik han ikke med.

Ellers var de fleste Blade enten Citater af Digtere eller Afskrifter af de Stambogsvers, man kunde købe i Arkvis hos Boghandlerne i Smaagaderne. Et Par Eksempler maa være nok til at karakterisere Arten.

Lad Hav og Sø os skille ad,
Se! Mindets Bro er dette Blad,
Og maa en Gang selv det forgaa.
Saa har dog Tanken Vinger smaa.

Naar du tager Bogen frem,
Som skal gemme mangt et Minde
Om det kære Barndomshjem,
Glem da ikke din Veninde.

Det var altsaa ved Flyttedagstide i Foraaret 1851, at den store Flytning skulde gaa for sig. Det var noget andet den Gang end nu. Der var ingen Jærnbaner og ingen Dampfærger; man kunde ikke pakke en Omnibus fuld, stille Møblerne ind i den, selv rejse til Aalborg, og naar man saa kom, saa straks have Flyttevognen staaende udenfor den nye Lejlighed. Alt blev indpakket med en utrolig Omhu af dertil særlig kvalificerede Folk; hvert Møbel blev syet ind i Maatter efter først omhyggeligt at være omviklet med Halm, Sengetøjet blev stoppet i store Sække, alt andet i Kufferter og vel tilslaaede Kasser. At faa alt det med Dampskibet var for dyrt; det gik med Skipper nogle Dage i Forvejen, saa vi kun havde det nødvendigeste Rejsegods med paa „Iris“, der i alt andet end stille og roligt Vejr førte os over Kattegat. En Fryd var det, da hele Familien om Morgenen samledes paa Dækket i smult Vande ved Indsejlingen til Limfjorden.

Aalborg Katedralskole i Jomfru Annegade.

III. AALBORG.

Det København, jeg forlod i Foraaret 1851, var ganske vist noget helt andet, end hvad København er nu til Dags. Det var den Gang en Fæstning med Volde, ikke med detacherede Forter; men Voldene, som laa der, hvor nu Boulevarderne strækker sig, gik helt rundt om København og Christianshavn paa Landsiden og aflukkede Byen fra alt, hvad der laa udenfor. En Del velhavende Københavnerne havde deres Villaer f. Eks. i Blaagaardsgade, hvor store Haver strakte sig ned til Søerne. Gennem fire Porte kom man ud i det fri — og dog betragtede vi den Gang København som en stor By. Vel havde vi smalle, krumme Gader med Undtagelse af dem, der laa Nord for Kongens Nytorv (Gammel Holm var kun delvis bebygget); men dog fandt vi, at Hovedstaden var Hovedstad. Tranlamperne gav god Belysning efter vore Fordringer; Vægteren med Vægterversene, Piberne og Stigerne

ydede os stadig Adspredelse, Brandvæsenet var højst primitivt, Sporvogne kendtes ikke, hverken med Hestekraft eller elektriske. Men da vi kom til Aalborg, kom vi til en lille By, den Gang paa godt 8000 Indbyggere. Den ligger smukt ved Fjorden, men Egnen er skovløs og begrænset af høje Bakker. Gaderne var anderledes krumme og snevre, end hvad vi var vant til i København; Vægtene var der, og ved Slutningen af hvert Vers sang de, hvad Vinden var; den var aldrig Nord, Syd, Øst eller Vest; men for Verse-maalets Skyld maatte det være f. Eks. Nord Vest eller Syd Syd Ost. De handlende averterede ikke meget i Aviserne, men ved Hjælp af Trommeslageren, og saa kunde det hænde, at en eller anden poetisk Averterende kunde gøre det paa Vers:

Ved Stranden er levende Fisk at faa,
Naar blot I Bud der ned vil la' gaa.

Mine Forældre havde foreløbig for det første Halvaar lejet en lille, meget tarvelig Lejlighed paa Hjørnet af Sct. Hans Gade og Nørre Gade. Det var slet ikke saa let at faa en ordentlig Lejlighed i en Provinsby; man maatte helst selv købe sig et Hus; men det kunde der ikke være Tale om. Vi boede paa 1ste Sal, det vil sige øverste Etage; til Gaardsiden var der en Svalegang som paa Stampen, og fra Nørregade var der en smal Indgang og en snever Trappe. Fra Sct. Hansgade kunde man komme ind gennem en Port, hvorfra der til Højre var Indgang til en Bødker; i Værkstedet sad den flittige og elskværdige Mand og arbejdede fra Morgen til Aften; han havde hverken Svende eller Dreng, og ugift var han. Men han satte stor Pris paa, at min Broder og jeg gik ind til ham og fik en Passiar, medens han arbejdede af alle Kræfter, og os var det en god Morskab, saa meget mere som han i Værkstedet havde hæn-

gende store Kasser, hvori han havde Duer. De fløj rundt blandt Baller og Kar og lod sig kærtegne paa alle Maader. For dem havde han stor Interesse, ligesom han ogsaa havde Kendskab til de forskellige Arter. Af ham lærte vi at kende Forskellen paa Skratte og Tumlinger, Kalotter, Skader og Grejsere, Mæfikker og Kropper o. s. v., og da vi flyttede ved Efteraarstid, blev da Følgen, at vi selv fik Duer.

Men det allervigtigste og allerinteressanteste var, at der til Lejligheden hørte en Have, som strakte sig langs en Aa, som førte ud til Fjorden. I den Have legede vi og arbejdede, og et Plankeværk skilte os fra en Nabohave, hvori en af vore bedste Legekammerater, Hans Fischer Møller (for nogle Aar siden død som Overrets-sagfører i København), havde sin Tumbleplads. Ved selve Aaen var der en mystisk Tiltrækning, fordi der paa den anden Side af den boede en Baptistpræst, hvis borgerlige Haandtering var Skomagerfaget. Proselyterne blev døbt i Aaen, men skønt vi gjorde alt for at faa det at se, lykkedes det aldrig. Man sagde, at Ofrene blev puttede i en Sæk og dyppede i Aaen; men naar Højtideligheden skulde finde Sted, var altid en Hemmelighed, og Ceremonien foregik meget sent paa Aftenen, ofte helt hen paa Natten, naar vi var i Seng. Det var da heller ikke sjældent, at en Nydøbt blev lagt ind paa Sygehuset med Feber.

Der var i det hele taget den Gang ikke saa lidt med Sekterere i Aalborg. Baptisterne, som havde deres Præst og Tilhold i Sct. Hansgade, blev sjældent fortrængte; men værre gik det med Mormonerne, hvis Præst var en Feldbeder Thomsen, der boede i Byens vestlige Ende. Udenfor ham var der ikke sjældent Pøbeloptøjer, hans Ruder blev slaaet ind, og han selv og Menighedslemmerne paa forskellig Maade forulempede. I Sommeren 1851 var der en Solformørkelse, som

for Danmarks Vedkommende var total. Iblandt Almuen var det den almindelige Tro, at Verden skulde forgaa; men Mormonerne mente, at de som de eneste sande troende skulde „forandres“. Ligesom Gud i sin Tid tog Elias til sig i Vognen, saaledes skulde de sidste Dages Hellige optages til Himlen ude fra Eksercerpladsen. Jeg husker godt, at jeg den Formiddag, det var glimrende Solskin, sad ved Vinduet i et af Værelserne ud til Nørregade, da jeg pludselig blev opmærksom paa en Skare paa vel et Par Hundrede Mennesker, der syngende Salmer drog gennem Gaden, medens Gadedrengene hujede og tudede bag ved dem. Det var Mormonerne, der drog ud til Stedet, hvor Optagelsen skulde finde Sted.

Kort efter gik jeg ind i Børnekamret til Gaarden, og medens jeg var der, kom pludselig Solformørkelsen; i Løbet af en Minut forandrede det klareste Dagslys til det fuldstændigste Bælgmørke. Skønt jeg ikke et Øjeblik havde troet, at Verden skulde forgaa, blev jeg dog temmelig uhyggelig tilmode og skyndte mig tilbage til mine Forældre. Det var dog hyggeligst at være samlede, hvis der skulde komme noget paa. I det ravende Mørke kunde jeg ikke ret finde Vejen, jeg tørnede paa Borde og Skabe, væltede Stole og stødte mig selv. Saa blev det lyst igen, og en halv Times Tid efter saa vi Mormonerne komme slukørede tilbage. Optagelsen var udsat.

Meget morsomt var det at høre Kammeraterne fortælle om Slavekrigen, denne mærkelige og uforstaaelige Krig, der førtes i Folks Fantasi umiddelbart før Krigen i 48 brød ud; og det blev værre og værre, jo nordligere man laa. Selv Amtmænd, Byfogder og Præster troede virkelig, at Slaverne i Rendsborg sammen med noget andet Pak var sendt op i Jylland for at hærge, plyndre og myrde. Hvorledes Rygtet er opstaaet, har man nok aldrig faaet at vide; men man tændte Bauner rundt om paa Bakkerne, de blev

besvarede med andre Bauner, og fra et tredje Sted troede man, det var Ildebrande. I Horsens troede man at kunne se Haraldskær brænde, og overalt væbnede Borgerne sig og drog Fjenden i Møde. Stafetter gik fra Viborg til Nibe og fra Nibe til Viborg; hele Vendsyssel var en væbnet Lejr, og fra Aalborg drog man ud til Bakkerne ved Tranders, medens de allermødeste blev sendt længer sønderpaa som Spejdere. Men Bevægelsen tabte sig lige saa hurtigt, som den var opstaaet; i Løbet af faa, jeg tror to Dage, var alt igen roligt, og de virkelige Krigsbegivenheder gav snart Folk andet at tænke paa. I København havde man næsten ikke hørt noget derom, og mange Aar efter, da jeg kom til at tale med min Hustru om den Tid, og Niels Hancke havde skrevet sin Bog om Slavekrigen, havde hun aldrig hørt det allermindste om den.

For os Drengene var det nu noget at gaa med de andre Drengene ud til Bakkerne og faa den nøje Beskrivelse af, hvorledes den eller den af Byens Borgere havde ført en lille Deling og besat den eller den Høj. Paa den Banke havde Værthusholder E., der tillige var Underofficer ved Borgerskabet, været lejret med en Afdeling paa 16 Mand, væbnede med Høtyve, Leer og Plejle; han havde haft sin Kone med dels af Medlidenhed med Mandskabet, dels af Hensyn til Forretningen; hun havde nemlig spændt sig selv for en Trækkevogn, hvorfra hun udskænkede søde Snapse mod et passende Vederlag. Den, der vidste bedst Besked og fortalte mest om Felttoget, var Niels Hancke, og fra ham fik jeg da ogsaa min Viden. Gamle Skydevaaben havde man ogsaa faaet fat i — fortalte han — ja en lille forhenværende Skibskanon, som havde staaet i Haven paa Herregaarden Sohngaardsholm; den blev ført ud paa en Bondevogn. Der var imidlertid ingen, der kunde lade, men ende-

lig fik man fat i en gammel fordrukken Husmand, der havde staaet ved det ridende Artilleri. Han fik endelig bakeset saa længe med den, at han fik den ladet; men saa var han ogsaa efter Haanden bleven saa fuld, at han ikke kunde give Anvisning paa, hvorledes den skulde fyres af. Heldigvis blev den da heller ikke brugt, og da man næste Dag, da Krigen var endt, fik trukket Bæstet ned i Dalen og vilde gøre den uskadelig ved at sende Kuglen ind i Bakken, paatog en behjærtet Mand sig at brænde den af; men saa viste det sig, at der slet ikke kunde skydes med den.

For mig var Overgangen fra en almindelig Borgerskole i København til Latinskolen i Aalborg en meget stor Forandring. Fra en Baggaard i Borgergade, fra knebne og smudsige Lokaler, der var overfyldte af Drengene, blev jeg flyttet ind i store, lyse og luftige Forhold, forholdsvis store Klasseværelser, brede Trapper, vældig Legeplads og en stor Gymnastiksal. Kammeraterne var Sønner af Byens og Omegnens Elite, Officerers og civile Embedsmænds Børn, Sønner af rige Købmænd i Byen, Proprietærer og Godsejere fra Nabolavet, ja min første Sideemand var en Adelsmand, Sofus Skeel fra Birkelse. Følgen deraf var, at de vilde, kaade Drengene blev afløste af noget langt mere kavalmæssigt; vi spillede de fine Drengene i Byen og bildte os ind, at de Drengene, som ikke gik i Latinskolen, saa op til os; i al Fald saa vi lovlig meget ned paa dem. Vi kunde da nok undertiden i en Gyde rage os et blaat Øje til af en eller anden Læredreng, men fortalte da altid, at vi havde faaet det af en Standsfælle i ærlig Tvekamp.

Jeg var jo en temmelig stor Dreng, da jeg kom i Latinskolen, og naar jeg nu tænker til-

bage paa de Tider, staar mangt og meget saa levende for mig, som om jeg havde oplevet det for faa Aar siden, og hvor mange Gange har jeg ikke i mine Tanker sagt de Ord, som jeg husker, at jeg har udtalt for en af mine gamle Skolekammerater, nuværende Overlærer Karl Schmidt i Odense, da han var beskikket Censor ved Afgangseksamen i Efterslægten: „Hvad var det ikke for en udmærket Skole!“ — Og han gav mig Ret.

At jeg efter mange Aars Skolevirksomhed ser med et kritisk Blik tilbage paa Skolen i Aalborg for 58 Aar siden, er jo naturligt; men Kritikken hjælper ikke. Jeg kommer tilbage til det samme Resultat: det var en udmærket Skole, baade hvad Undervisningen, hvad Aanden i Skolen, Bestyrelsen, Lærernes Dygtighed og den kammeratlige Tone blandt Disciplene angik.

Aalborg Skole laa i Jomfru Anne Gade. Jeg fandt den Gang, at det var en stor og god Bygning, gode Klasseværelser og en udmærket Legeplads, og tænker jeg tilbage, finder jeg endnu det samme. Nu er den afløst af en, der mere svarer til Nutidens Fordringer. Jeg var den Gang saadan midt imellem de store og de smaa. De store gik op og ned paa Legepladsen eller sad paa en Bænk og konverserede; de smaa legede. En yndet Leg var Kædetagfat; det var der Plads til; men hundrede Drengene var jo heller ikke mange; det kunde dog undertiden gaa temmelig voldsomt til for Fløj mændene. Det var i min første Skoletid, at den senere i Studenterforeningen saa bekendte A. C. Lassen (død i Januar 1872 i Mentona) slog sine Fortænder ud, da han var Fløjmand i en Kæde. Og saa var der en anden Leg, som forundrede mig: Drengene spillede Klink, og det var en Leg, som den Gang i København blev regnet for en Gadedrengelæg. Den spillede med store lidt hulede Kobberskillinge, der sloges mod Plankeværket ind til Rek-

tors Have, og naar disse Skillinger igen foer ud i en stor Bue, var det ikke synderlig behageligt at faa dem i Hovedet.

Enhver Dreng skulde døbes to Gange, en Vinterdaab og en Sommerdaab. Den første var den allevegne brugelige, at Drengen blev begravet i Sne og, naar han rejste sig, overdænget med Snebolde. Det stod Lærerne og saa paa; de morede sig saa godt som vi andre. Den anden Daab var derimod forbudt; men den kunde alligevel ikke forhindres. Et Hjørne af Legepladsen stødte op til Naboejendommen i Jomfru Anne Gade; den tilhørte en Bødker, som vi Drengene havde givet det for hans Haandtering mindre smigrende Tilnavn Utæt. Fra hans Tagrende gik der en Tud ud over Skolens Grund, og fra denne Tud udsendtes der i stærkt Regnvejrt et voldsomt Styrtebad. Under Straalen blev den ny Dreng holdt saa længe som muligt. Det kunde lade sig gøre, dels fordi Legepladsen havde Form af et Knæ, saa Tagrenden ikke kunde ses allevegne fra, dels fordi Lærerne gerne søgte Skjul, naar det skyllede ned; men det er en Selvfølge, at de to, som holdt den ny Dreng under Straalen, havde næsten lige saa stort Udbytte deraf, som han selv. Naar det regnede paa Præsten dryppede det paa begge Degnene.

Paa Søndage og Fridage var det en almindelig Leg at holde Fugleskydning. Hos en eller anden Købmand, af dem, der havde de gamle Købmandsgaarde med store Baggaarde og Pladser, var der rejst en høj Stang og paa den anbragt en solid Fugl. Efter den skød vi med store Flitsbuer, hvortil Pilene var fingerlange, cylinderformede Træklodser med en tyk Blyklump i Enden. Der hørte ikke ganske daarlige Kræfter til at haandtere et saadant Skydevaaben; og det gik ogsaa den Gang i Aalborg, som det nu gaar med de gamle Muskedonnere paa den kongelige Skydebane i København. Det var kun

nogle faa udvalgte, der skød — baade for sig selv og for de andre. Men det var ikke i Forvejen bestemt, hvem der skulde være Fuglekonge. Hele Forestillingen gik for sig med mønsterværdig Orden; en af Komiteen passede, at hver Skytte kom til i rette Tid, og stadig hørte man Kommando som denne: „Smidt skyder, Skiby holder sig færdig!“ Hver Deltager betalte en Mark til Omkostninger og Gevinster.

Jeg vandt aldrig noget, og jeg blev ogsaa snart for stor til at deltage i Fugleskydningerne. Vi ældre drev mere den Sport at ryge Tobak i Smug. „Faar du ondt,“ sagde Henrik L. (han er nu Provst), „saa gør du bedst i at spise et Æble ovenpaa.“ Jeg spiste temmelig mange Æbler. Endvidere lærte vi tidlig at spille L'hombre og Skak. De to Spil kunde de fleste af os temmelig godt, og det gjorde os til velkomne Gæster ude paa Landet, hvor vi kunde tage det op med Proprietærer, Præster og Studerangere. Om Vinteren blev der ogsaa rundt om i Familierne i Byen holdt ikke saa faa Drengeselskaber, Selskaber for de unge Latiniere, som vi kaldtes.

Hvad nu i det hele taget Spørgsmaalet om Fornøjelser angaar, saa var Forholdet den Gang i en Provinsby noget helt andet, end man var vant til i Hovedstaden. Skolen stod i et ganske andet Forhold til Eleverne, selv udenfor Skoletiden, end der kunde være Tale om i en større By. Ikke nok, at naturligvis Tobaksrygning paa Gader og Spadsereveje var strængt forbudt, men blot at gaa til Konditor Høyer og spise Kager eller drikke Chokolade, det gik slet ikke an. Og skulde man paa Klubbal eller Klubmaskerade, hvor Latinerne var søgte Kavallerer, saa maatte Rektors Tilladelse indhentes, ja jeg tror ogsaa, at man maatte sikre sig den, naar man i en Ferie skulde rejse hjem med en af sine Kammerater. Dette var imidlertid ingen Gene,

da Tilladelsen altid blev givet med største Beredvillighed og et venligt Smil.

Mellem Lærerne og Disciplene var der et fortrinligt Forhold. Lærerne søgte ved alle Lejligheder at gøre Afstanden mellem dem og os mindre og mindre. I en Periode, da Pryglesystemet ingeniunde var afskaffet andre Steder, var der aldrig Tale om sligt i Aalborg Skole. I alle de Aar, jeg gik i Skolen, har jeg aldrig set en virkelig korporlig Afstraffelse, og jeg har heller aldrig set nogen virkelig Uartighed fra Drengenes Side mod nogen Lærer. En Lussing kunde der vanke, men det var der ingen, der tog sig nær. Jeg husker en Gang, da jeg var paa yngste Hold i øverste Klasse, at en af Disciplene paa ældste Hold fik det Indfald at gaa ned til Rektor og spørge ham, om det var en Lærer tilladt at give en Discipel i syvende Klasse (den Gang den øverste) en Ørefigen, hvortil Rektor svarede: „Det Tilfælde kan indtræde, hvor den kan være ganske probat.“ Det hele var et Tankeeksperiment. Jeg er overbevist om, at de allerfleste af mine samtidige mindes deres Lærere med Hengivenhed og Agtelse. Vi kunde besøge dem i deres Hjem, spadserere med dem i Anlæggene og paa Vejene rundt om Byen, søge Raad og Vejledning hos dem udenfor Skoletiden, og altid blev vi venlig modtagne.

Naar vi talte indbyrdes med hverandre om Lærerne, nævnte vi dem kun med Navn, Assens, Reumert, Krarup osv., aldrig med Hr. Overlærer Colding kaldte vi „den gamle“, Rektoren „Manden“. Nogle af Lærerne havde ganske vist Øgenavne; men de blev sjældent anvendte. Kun husker jeg en Lærer i Dansk, der blev Præst et Aars Tid efter at jeg var optaget som Discipel i 5te Klasse. Han var en forunderlig naiv Mand, der indbød til lidt Løjer; men han mærkede det aldrig, ellers havde vi vel ikke gjort det. Vi kaldte ham Lyren, og

det var Kunsten for det første at faa Ordet anbragt i Stilene, for det andet at faa ham til selv at læse det op. Naar han kom ind i Klassen, gik han ikke op paa Katederet som de andre Lærere, men stillede sig hen foran første Bænk. Han havde Stilene under Armen og trak dem ud en efter en, kom med sine Bemærkninger og lod den nærmest siddende Discipel række (han kaldte det fly) Stilebogen over til Ejermænden. Den første Stil, jeg skrev — eller rettere ikke kunde skrive, fordi jeg manglede Forkundskaber, hed: „Troppernes Indtog i Aalborg efter Krigen 1850“ (jeg var den Gang i København). En Stilebog blev trukken ud af Pakken, og han ledsagede den med følgende Ord: „Her er nu Ravnborg! Han har skrevet, at foran Toget gik Sangforeningen med en Fane, hvorpaa der var afbildet en Lyre. Det kan jeg ikke huske. Fly ham den over!“ Vi var nærved at kvæles. Naar Stilene var gennemgaaede, læste vi Nordens Guder højt og havde hver Gang nogle Vers udenad. Grammatik var der i de højere Klasser ikke Tale om i de danske Timer. Undervisningen heri blev henlagt til de fremmede Sprog og da særlig til Latin og Græsk, som sad i Højsædet.

Skal jeg imidlertid samle mine Erindringer om Skolens Lærere, saa drejer de sig hovedsagelig om vor Rektor, Poul Hagerup Tregder. Han var i Virkeligheden Disciplenes Stolthed. Vi vidste, at han havde 13 præ til Artium og derved havde erhvervet sig Universitetets Sølvmedaille, at han havde Udmærkelse til anden Eksamen, og at han derefter havde faaet Universitetets Guldmedaille; han var i en ganske ung Alder bleven Lektor i Sorø, og da han i 1845 blev Rektor i Aalborg, var han ikke mere end 30 Aar. Han hørte til Madvigs ivrigste Tilhængere og havde været anset for en af Madvigs kæreste og dygtigste Disciple. Vi saa op

til ham og havde daglig Beviser for, hvad han kunde udrette. Det første Aar, jeg var i Aalborg, fik vi et Bevis paa hans Veltalenhed; han var nemlig Stiller for F. F. Tillisch, der i Sommeren 1851 sejrede over P. C. Bang ved Folketingsvalget i Aalborg. Ved den Lejlighed anbefalede Tregder Tillisch i en glimrende og begejstret Tale, og Skoledisciplene var mødte mandsstærke ved Valghandlingen og var henrykte over Rektoren.

Tregder var ellers en stille og beskedne Mand, der — naar jeg undtager nævnte Valgdag — aldrig søgte at gøre sig gældende ved ydre Fremtræden; han var mild i sin Dom, skyede selv intet Arbejde, gjorde aldrig Forskel paa os, men omfattede os alle med den mest levende Interesse. Mange Aar efterat jeg var kommen fra Aalborg, modtog jeg Breve fra ham i Forretningsanliggender, og i dem alle var der indflettet Bemærkninger om gamle Tider, som beviste, at han fulgte sine Elever og glædede sig inderligt, naar de havde svaret til de Forventninger, han havde næret om dem.

Naar jeg før sagde, at der var et Slags kammeratligt Forhold mellem Lærerne og de ældre Disciple, saa gælder det dog ikke om Forholdet overfor Tregder. Han var tilbageholden og ordknap; vi kom ikke i hans Lejlighed, jeg har aldrig set hans Studerekammer, og hans Have, som laa ved Siden af Legepladsen, er vel neppe nogensinde betraadt af en Discipel. Paa Latinerballet fik Skolens Duks Lov til at føre op med Rektorinden, som var en smuk Dame og en Del yngre end sin Mand, og ved Bordet udbragte samme Person Rektors Skaal, hvorpaa Rektor svarede med en Skaal for Skolen. Det var den hele personlige Tilnærmelse.

Men vi holdt meget af ham, og ingen var bange for ham. Han sagde aldrig et ondt Ord, og dog var der, eller maaske just derfor var

der den fuldstændigste Orden og Respekt i hans Timer. Det var særlig i syvende Klasse, han gav Undervisning i Græsk og Latin. Og naar der nu tales saa meget om Overanstængelse hos den studerende Ungdom i Skolerne, saa gad jeg nok se den Klasse, der nu kunde overkomme det, Tregder bød os. Jeg mindes tydelig den første Time, vi havde ham. Syvende Klasse var toaarig, og vi følgerig paa yngste Hold. Han begyndte med at diktere os den danske Tekst til en latinsk Stil; men neppe havde jeg skrevet 3—4 Ord, før han tog fat paa den næste Sætning, saa at det var umuligt at følge med. Men ingen sagde et Ord, og i det næste Nu begyndte Undervisningen. For os yngre var der intet andet at gøre end at skrive Teksten af efter en af de ældre i Klassen, naar vi i Fri-kvarteret sad paa den lange Bænk paa Lege-pladsen; men vi lærte snart at følge med. Det kom os senere i høj Grad til Gode, idet vi paa Universitetet havde Lethed ved at skrive gode Kollegier.

I det første Aar af syvende Klasse, hvad der svarer til femte Klasse under den Ordning, som afsluttes med Sommeren 1909, læste vi ifølge Skolens Program fra 1855 Cicero Phil I, de officiis III, 1ste og 2den Bog af Æneiden, 4de Bog af Horats' Oder og carmen sæculare, 1ste Bog af Brevene. I Græsk Demosthenes' olyntiske Taler I—III, Xenophons Memorabilier I, Platons Apologi, Tregders Antologi og 11te og 12te Bog af Iliaden. I det andet Aar lige saa meget og som Ekstratillæg fik vi et Par Bøger af Tacitus og Aristofanes' „Skyerne“. Alt blev repeteret, og Repetitionen gik i en lynende Fart. Der skulde i hver Time gennemgaas 10 Sider i Latin; de blev oversatte uden Oplæsning og uden Standsning, og saa blev der endda god Tid til Indøvelse af en Mængde Grammatik og Gennemgang af en god Del realia.

Tregder maa vist som ung have været en smuk Mand. Da han var sidst i Trediverne, det Tidspunkt, jeg her omtaler, var han begyndt at blive noget fed; men Trækkene var fine, og to klare Øjne lyste bag hans Guldbriller. Da han havde sin Bolig paa Skolen, betragtede han ogsaa Klasseværelserne som hørende til sit Hjem, og han mødte i en Slags Morgenfrakke i Timerne. Han var altid særdeles proper med sit Linned, og hans Hænder var ualmindelig soignerede. Jeg har senere hørt fortælle, at naar han i sin Ungdom underviste i København og i Sorø, mødte han til Timerne med hvide Handsker. Han skal hele sit Liv igennem kun have givet een Anmærkning, og det var, fordi Ordensduksen havde lagt for meget i Kakkelovnen.

Jeg er overbevist om, at den gode Orden og Tone, der i Midten af forrige Aarhundrede herskede i Aalborg Skole, den Enhed, der gjorde sig gældende i Undervisningen, og den Interesse, hvormed alle Lærerne arbejdede, til syvende og sidst skyldtes Tregders Indflydelse, uden at den gav sig synlig tilkende. Fra Aalborg vendte han 1863 tilbage til Sorø og blev Rektor ved Akademiet; men i sine ældre Dage maa han have mistet noget af sin Kraft; thi iblandt sine senere Disciple har han ikke saa godt et Eftermæle. Men vi, der blev underviste af ham og opdragne af ham i hans bedste Manddomstid, har faaet et andet Indtryk, og det holder vi fast. Han døde 1887.

Efter Tregder kommer mine Samtidige og jeg vel nærmest til at tænke paa gamle Peder Holck Colding, Overlærer, senere Professor. Han havde været ved Skolen mange Aar før vor Tid og blev der adskillige Aar efter. Naar Klokken var henimod 9 om Morgen, kom den gamle Pligtmand travende gennem Jomfru Anne Gade, tungt og foroverbøjet, men kom han op

i Klassen, var det tunge forbi. Hans Undervisningsmaade var i mange Henseender forskellig fra Tregders. Det gik ikke saa hurtigt, og mange Gange kom vi i en Time kun nogle faa Linier frem, fordi han vilde have alt saa overordentlig grundigt. Han var Lærer i Latin i Mellemklasserne og i Dansk i de højere Klasser. I femte Klasse læste vi Sallusts Jugurtha. Det gjaldt da fornemmelig at finde en kort og smagfuld Oversættelse. Hvis vi oversatte smagløst, kunde han blive helt ude af sig selv. Ganske vist undertiden spøgende og satirisk, men til andre Tider næsten rasende. (Hvem der for Resten kunde virke særlig irriterende paa ham, var Skolens noget alkoholiserede Pedel, Lassen). Var nu Lektien gennemgaaet, sagde han: „Nu tød-der vi“ (= tyde, oversætte). Vi maatte da selv tyde den nye Lektie under hans Vejledning, og ogsaa ved denne Lejlighed kunde han ofte dvæle længe ved et enkelt Udtryk. Lykkedes det da en af Drengene at finde en træffende Oversættelse, kunde han blive helt henrykt. Man kan heraf slutte, at meget af Undervisningen førtes i Samtaleform. Efter Jugurtha kom vi til Cicero: pro rege Deiotaro, og her gjaldt det naturligvis i endnu højere Grad at finde en klassisk Oversættelse til en klassisk Tekst. Vi skrev to latinske Stile om Ugen, og heri var det ikke vanskeligt at faa en daarlig Karakter.

Men Colding var dog hovedsagelig Lærer i Dansk. Det var en ganske utrolig Omhu, hvor- med han rettede de danske Stile, baade hvad Dispositionen, Indholdet og Sproget angik. Hvis nogen endnu er i Besiddelse af en gammel Stilebog med hans Rettelser, vil han let overbevise sig om det. Tregder indførte, medens jeg gik i Skolen, den Vedtægt, at enhver udskreven Stilebog eller Opgavebog skulde afgives til Skolens Arkiv; men en enkelt blev dog reddet; jeg red- dede i al Fald en dansk Stilebog.

De danske Timer benyttedes for en stor Del til Oplæsning. Vi havde ganske vist Litteraturhistorie og lærte en Del af Petersens Kulturhistorie; men vi fik tillige en ikke ringe Øvelse i Oplæsning. Colding selv læste ikke meget, hvorimod Disciplene skiftede. Vi havde da ligefrem Lektie i Oplæsning; i Almindelighed to af os hver Gang. Vi fik da ikke læst saa lidt: Nordens Guder og Rolf Krake, Knyttingsaga og en Del af Kæmpeviserne og vistnok meget mere. Men det krævede ogsaa en ordentlig Forberedelse, og det gik ikke an at læse fejl; den „gamle“ havde et fint Øre og var øjeblikkelig paa Færde, naar der var noget i Vejen. Rime­ligvis paa Grund af sin noget langsomme Gaaen fremad i Pensummet havde Colding ikke Timer i Latin i øverste Klasse; men endskønt Rektor selv læste Latin med os, rettede Overlæreren dog Versionerne, og ved Rettelserne blev der da særlig taget Hensyn til Sproget.

Der var to Overlærere ved Skolen. Den anden var Søren Ludvig Povelsen; han var fem Aar ældre end Tregder og kom ligesom han fra Sorø. Han var en stor imponerende Skikkelse med et vældigt Hoved, sort tæt Haar og buskede Øjenbryn. Var der nogen, der kunde holde Ro i Klassen, og var der nogen, der kunde faa os til at forberede os paa vore Lektier, saa var det ham. Han læste Græsk med os. Man saa i Bogen, og hvis man løftede Øjnene fra den, saa var man vis paa, at man havde Povelsens Blik over Brillerne hvilende paa sig. Det var Anabasis, det gjaldt. Han brugte Priksystemet til Karaktergivning, og Spørgsmaalene gik uafled-Klassen rundt. Ingen Prik var ug, fem Prikker slet, og havde man naaet dem, behøvede man ikke at gøre sig mere Ulejlighed i den Time; man blev sprungen over. Imidlertid var altid Lektierne gennemgaaede saa grundigt, og Forberedelsen fra vor Side saa omhyggelig, at det

i Grunden var en let Sag at undgaa Prikkerne. Men havde en af Drengene flere Dage i Træk faaet 5 Prikker, saa foregik der en ganske overordentlig morsom Scene. Povelsen tog ganske sagte sin Ring af og lagde den paa Katederet. Saa vidste vi Besked. Synderen marcherede op til ham og modtog en Lussing eller rettere sagt een Lussing, saa det knaldede i Klassen; man parerede ikke. Derpaa udtalte han med fuldt Alvor følgende Sætning: „Du burde have en Underofficer med en Hasselkæp til at læse med dig og ikke en Magister Artium.“ Det samme gentog sig hver eneste Gang. Det forekommer mig at være Toppunktet af Disciplin, at en Mand kan give den Forestilling, uden at nogen af Disciplene saa meget som trækker paa Smilebaandet. — Siden læste vi Hesiodus med ham; det var i høj Grad interessant.

Søren Povelsen blev senere Rektor ved Domskolen i Slesvig. Efter Krigen kom han til Roskilde og døde som Rektor der.

Skal jeg imidlertid nævne den af Skolens Lærere, jeg personlig skylder størst Taknemlighed, er det vor udmærkede Matematiklærer, daværende Adjunkt Michael Rodewald Gjørup Assens. Han var en ung Mand paa knap 30 Aar, da jeg kom i Skolen. Nu da jeg skriver dette, lever han som pastor emeritus i Fredericia. For nogle Maaneder siden traf jeg en gammel Skolekammerat, som havde set ham i Fredericia, og paa mit Spørgsmaal om, hvordan han havde det, fik jeg Svaret: „Han er ligesom i gamle Dage og ser ud som altid.“ Bedre kan det da ikke være.

Han var af en anden Slags end Datidens Matematiklærere i Almindelighed. Mange andre Steder var nok den almindelige Fremgangsmaade denne: Spørgsmaalet gives. — Pavse. — Det er nok! Nul! Nej, Assens gjorde alt, hvad der stod i hans Magt for at bibringe os de eksakte

Videnskaber ad Forstaaelsens Vej. Selv havde han skrevet en ypperlig lille Lærebog for Begyndere, og naar den var fordøjet, læste vi P. C. Bergs Bøger. Udover nuværende fjerde Klasses Pensum lærte vi en Del Trigonometri og Stereometri; af Aritmetiken: Annuiteter, Kædebrøk, ubestemte Ligninger og Permutationer og Kombinationer. Desuden gennemgik vi Steens matematiske Geografi. De Opgaver, vi den Gang løste, var ikke saa lidt vanskeligere end, hvad der i vor Tid blev givet til fjerde Klasses Hovedeksamen.

Assens var den af Lærerne, der kom nærmest i Forbindelse med Disciplene; han havde nemlig Tilsynet paa Legepladsen. Her herskede han som Zeus paa Olympen og forstod paa human Maade at passe, at Lystigheden ikke overskred det tilbørliges Grænser. Naar Kvarteret var omme, stillede han sig midt paa Pladsen og holdt Haanden som Raaber op for Munden. Der lød da et „Op!“, som kunde høres over hele Legepladsen. Om der i nyere Tid, da jo Menneskekraft afløses af Maskiner, hvor det kan lade sig gøre, er indført en Klokke i Aalborg Skole, skal jeg ikke kunne sige.

I de levende Sprog havde vi den lille livlige Adjunkt Peter Georg Behrend til Lærer. Han gik uafladelig op og ned ad Gulvet og holdt os i Aande ved Smaavittigheder og Løjer, der dog aldrig skadede Undervisningens Gang. Han havde Ekstranavne til de fleste af os, saadan en Mellemtung mellem et Øgenavn og et Kæle navn. I Tysk læste vi Hjorts tyske Læsebog og Jürs og Rungs „Deutsche Dichter“; en Stil om Ugen hjemme og en paa Skolen. Af en vis Høflighed mod os stod der i Programmet i en Parentes: de mindre dygtige Elever to Hjemmestile om Ugen; — men der var ingen, som fik mere end een, altsaa ingen mindre dygtige. I Tysk havde vi ikke saa lidt Litteratur-

historie, som blev os dikteret. Undervisningen i dette Fag afsluttedes ved Udgangen af 6te Klasse, altsaa med første Del af Artium. Det samme gjaldt Fransk, hvori vi læste Borrings Etudes litteraires og Abrahams' franske Grammatik; Larsens Læsebog til Ekstemporallæsning brugtes. Den forekom mig ikke saa ganske let. — Behrend blev Præst i Nærheden af Hjørring, han døde som sindssyg i Aarhus.

I Historie læste vi efter Bohr og Allen; det gik godt nok an; men Geografi var et vidtløftigt Fag; thi dertil brugte vi Ingerslevs store Lærebog, der var overlæst med Navne og Tal; ganske vist blev den kort efter vor Tid afløst af Munthe, hvorved man slap lidt lettere. At det hovedsagelig var politisk Geografi, vi lærte, laa jo i Tidens Fordringer. Adjunkt Niels Bygum Krarup, der underviste i disse Fag og tillige i Hebraisk, der var valgfrit Fag i syvende Klasse, var en fint dannet Mand, men for godmodig overfor os. Hans Timer blev ofte benyttede til Forberedelse i andre Fag eller til at læse paa det følgende, saa længe vi ikke selv havde været oppe. Det fandt han sig ganske rolig i og lod os selv bære Ansvaret. Det gik for Resten altid godt til Eksamen i hans Fag.

I Naturhistorie havde vi Adjunkt Juel. Og saa i dette Fag læste vi vidtløftige Bøger, Bramsen og Dreyers Botanik, Prosch's Zoologi. Dem kunde Juel paa Fingrene. Til Hjælpemidler havde vi desuden en god Samling illustrerede Værker, hvoraf Juel trolig slæbte et Udvalg op i Klassen i hver Time, og han ofrede ikke saa lille Tid til at gøre Udflugter med os i Omegnen, hvorved han skaffede en Del af os Lyst til at samle. Han levede senere adskillige Aar som Pensionist i København, vedblev at give Undervisning og fik Titel af Justitsraad.

Der er dog vel intet Fag, hvori Fordringerne i den senere Tid er saa forandrede som i Re-

ligion. Vi læste Fogtmanns Lærebog, der var en hel Dogmatik, og Herslebs store Bibelhistorie. I femte Klasse gennemgik vi Lukas Evangelium, og i syvende Klasse opgav vi til Eksamen Matthæus Evangelium og lidt af Pauli Breve paa Græsk. Til Lærer havde vi Adjunkt A. B. C. (Alexander Balthazar Carl) Reumert (Fader til Skuespiller ved det kongelige Teater Elith Reumert). Han var en ualmindelig smuk Mand, der altid var villig til at gøre Eleverne en Tjeneste. I Timerne var han temmelig stræng og for-drede ikke saa lidt af os; men det var ham, der skaffede os i al Fald i enkelte Aar Til-ladelse til at benytte Gymnastiksalen til Danse-øvelser Lørdag Aften. Det gjaldt de øverste Klas-ser, og Byens unge Skønheder var indbudne. Danseøvelserne blev Smaaballer, og der blev ikke gjort saa lidt Kur. Reumert havde i det hele stor Interesse for, at vi udviklede vore Legemer, og med sin Stilling som Religions-lærer i hele Skolen forbandt han Pladsen som Gymnastikinspektør, medens selve Undervisnin-gen lededes af Overkommandersergent Silke-borg — med Titelen Lieutenant.

I 1848 var der udkommet et „Indbydelses-skrift til Højtideligheden paa Aalborg Katedral-skole den 14. April 1848, hvorved Skolens ny Bygning indvies, og Rektor med flere Lærere indsættes.“ I dette Indbydelsesskrift var aftrykt nævnte Læreres Selvbiografier kort og godt. Det var Tregder, Søren Povelsen, Behrend, Reumert, Krarup og Assens. Det var ikke saa faa Lærere paa een Gang. Medens nu alle Biografierne var korte og tørre, omtrent som man kan læse dem i en biografisk Ordbog, var Reumerts af mere reflekterende Indhold og ikke helt fri for Hu-mor. Han skriver blandt andet:

Kun 9 Aar gammel blev jeg indsat i den københavnske Borgerdydsskoles næstnederste Klasse, fra hvilken Skole jeg efter en otteaarig

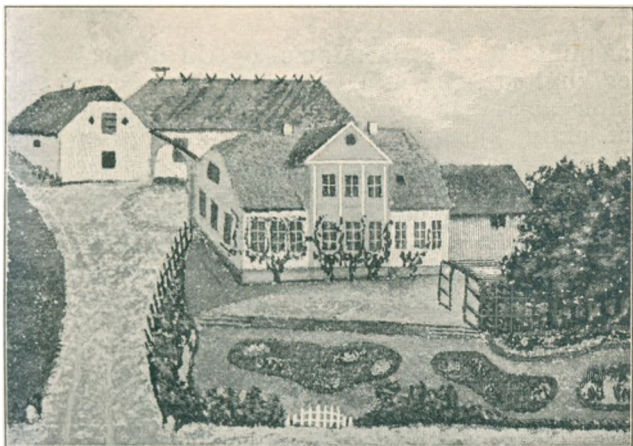
ofte i høj Grad besværlig og trættende Skolegang — den sædvanlige Skoletid var 8—9 Timer daglig — 1835 blev demitteret til Universitetet med Karakteren Laudabilis. At jeg saa tidlig fik Plads i en Latinskole og som Følge deraf saa tidlig demitteredes, har jeg i mit senere Liv ofte haft Grund til at beklage; der er nemlig en Modenhed, som Aarene giver — umærkeligt og langsomt — og som ikke uden Skade kan søges tilvejebragt ved kunstig Dressur, ved en utilbørlig Masse af positivt Kundskabstof“ og han slutter:

„I Slutningen af samme Aar (1845) giftede jeg mig og er senere bleven Fader til en Søn, for hvis Skyld jeg ikke mindre end for min egen med Længsel imødeser den længe paa-tænkte, men hidtil kun halvt realiserede Forandring ved Adjunktgagerne.“

Aalborg Skole var rigt forsynet med Legater. I Aaret 1855 havde af 115 Disciple 35 fri Skolegang, 3 havde højeste Stipendium paa 50 Rd., 6 mellemste Stipendium paa 35 Rd. og 11 laveste paa 20 Rd. om Aaret. Der var to Portioner af Emanuel Taubers Jubellegat paa 20 Rd. for hver; hertil udnævnte Rektor, og det betragtedes som en særlig Ære at faa det. Det Thuresenske Legat (6 Portioner paa 12 Rd. hver) tilfaldt Sønner af Borgere i Aalborg, og det Moltkeske Legat (2 Portioner paa 40 Rd. til hver) blev givet til Sønner af kongelige Embedsmænd. For de to bedste latinske Stile ved Eksamen i hver af de tre øverste Klasser uddeltes de Kyndeske Præmier à 4 Rd., 6 Elever blev altsaa hvert Aar gjort glade paa den Maade, og ved Studentereksamen var der to smaa Belønninger paa 5 Rd. og 3 Rd. til den, der tog den bedste Eksamen, og til den, der efter Lærernes Mening havde været den flittigste i Skoletiden. Men henimod Jul hvert Aar var der Spænding iblandt os. Kort før Ferien blev Nis Nissens Legat uddelt. Læ-

terne var forsamlede i Lærerværelset, og vi stod stille udenfor, indtil Rektor kom ud med en lang Liste, der blev oplæst og opslaaet. Der var 3 Portioner paa 40 Rd., 1 paa 35 Rd., 5 paa 30 Rd., 1 paa 26 Rd., 6 paa 20 Rd., 1 paa 15 Rd. og 4 paa 10 Rd. — Det samlede Stipendie- og Legat-Beløb blev paa den Maade den ikke lille Sum 1310 Rd. (= 2630 Kr.); men ganske vist tilfaldt der ofte en enkelt flere Legater.

Min Skoletid i Aalborg mindes jeg med den største Glæde og Taknemlighed, og jeg er overbevist om, at det gaar de fleste af mine samtidige ligesaa. Jeg blev Student 1856; vi var 6, der den Gang blev demitterede fra Aalborg Skole. Af dem er foruden mig kun een levende, nemlig Oswald Wilhelm Bøggild, der er Sognepræst i Gadstrup og Syv. Frederik Schjønning Aagaard, der blev min Kontubernal paa Regensen, døde den 31. Januar 1905 som Præst i Glud og Hjarnø. Anders Christian Lassen blev juridisk Kandidat 1863 og levede nogle Aar som Journalist i København, men rejste som brystsvag til Mentona for at genvinde sit Helbred, men døde der i Januar 1872. Christian Ramsgaard blev Overlærer i Viborg, tog sin Afsked i 1906 paa Grund af Svagelighed og døde i København d. 8. August 1907. Hans Valdemar Sthyr døde d. 5. Marts 1905 i Charlottenlund. Han havde været Professor ved Universitetet, Præst og Landstingsmand, Biskop først i Lolland og Falsters Stift, sidst i Fyn; i Mellemtiden var han Minister for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Gaarden «Frydendal». Efter en Tegning af min Moder.

IV. FRYDENDAL.

Aalborg var den Gang en højst karakteristisk By med sine mange gamle Huse, snævre Gader og Aaløbene, Østeraa og Vesteraa, som jo nu er tildækkede. Omegnen er skovløs, og Byen ligger for Nordenden af en bred Dal, der strækker sig langt sydpaa, omgiven af høje Bakker, særlig paa Østsiden. Gennem Dalen løber fra Syd til Nord Aaen, der modtager sit Vand fra de omgivende Bakker, og langs Aaen førte der Landeveje fra Aalborg mod Syd. Hovedlandevejen gaar paa Vestsiden og fører til Hobro; paa Østsiden løber en Vej, der gennem flere Landsbyer, af hvilke den første er Gug, gaar til Mariager.

En god Fjerdingvej Sønden for Byen kommer man ad denne Vej forbi det lille Anlæg Blegkilde. Det ligger ved Foden af høje kridtholdige Banker, og Vandet i Kilden er blegt, men for Resten fortræffeligt. Tæt Syd for Blegkilde laa den lille Gaard Frydendal, til hvilken nogle

af mine kæreste Barndoms- og Ungdomsminder er knyttede. Da min Fader nemlig et Aars Tid efter at vi var flyttede til Aalborg, traadte ud af aktiv Tjeneste og samtidig arvede en lille Kapital fra Tyskland, blev han pludselig med den ham egne Energi og Virksomhedstrang forvandlet til Landmand og Ejer af Frydendal.

Gaarden var i Ordets egentlige Forstand bygget ind i Bakken. Naar man fra Haven gik til Stuehuset, maatte man op ad en Terrasse, og naar man fra Stuehuset skulde til Laden, der laa parallel med det, maatte man igen op ad flere Trin. Disse to Bygninger var forbundne med en nordlig og sydlig Længe, af hvilke den sydlige var bygget sammen med Stuehuset. Den indeholdt Staldene for Køer, Svin og Faar, hvorimod den nordlige laa frit. I den var der Bolig for Mælkeforpagteren, Vognremise og Hestestald tilligemed Plads for Fjerkræet. Gik man fra Øst-siden ind i denne Længe, kom man straks ind paa Loftet, som paa Vestsiden laa henved seks Alen over Jorden. Huset selv var godt bygget, og der var en god Lejlighed med just ikke store, men i høj Grad hyggelige Værelser, og fra Vinduerne mod Vest var der en glimrende Udsigt over Dalen med Bakkedragene paa den anden Side, hvor vi nordligst saa det smukke Anlæg Skovbakken, sydligst den statelige Gaard Scheelsminde; Aaen flød som en Sølvstribе i Midten, og Viberne fløj i store Skarer over deres Reder paa Engen.

Der var nu alt, hvad vi kunde ønske os, Mælkestue, Bryggers og Folkestue, og i den sidste gik det ofte lystigt nok til. Der holdt Folkene deres Maaltider, og der havde Pigerne deres Sovekammer. Maden var næsten altid Grød og Mælk, Smørrebrødet (Mellemmaden) spiste de gerne ved deres Arbejde og drak dertil vort hjemmebryggede Øl, hvoraf de maatte drikke saa meget, de vilde; men var der Højtid eller Fest,

blev Mælkeforpagteren buden til Gæst i Folkestuen, hvor der saa vankede Risengrød og Steg (f. Eks. efter en Slagtning) eller Kommenskringler og Mjød (Mikkelsaften), Klipfisk, Æbleskiver osv., og om Sommeren, naar Frugten i Haven var moden, ofte store Kurve med Kirsebær. Stenene blev da altid sunkne med Bærrene; det kunde man den Gang taale.

Denne Mælkeforpagter var en udmærket Person, der kunde sætte Liv i dem alle. Han var en høj, kraftig Skikkelse med rødt Haar; det ene Ben var krumt; han var en Gang kommen galt afsted med det i en Hakkelsemaskine. Ansigtet var sprudlende livligt, og han havde en Sangstemme, som kunde fylde Rummet og tage Pipet fra alle de andre. De maatte derfor i Almindelighed indskrænke sig til at synge Omkvædet, enten det saa var de gamle Kæmpeviser, hvorefter han kunde en Mængde, eller nyere som: „Napoleon en tapper Krieger“ eller helt andre Viser, der ikke altid var fri for en vis Saftighed. Og saa kunde han fortælle Historier, gamle Sagn og Smaatræk af Fædrelandets Historie, Beskrivelse af Begivenheder i Treaarskrigen, kort sagt alt lige fra Oldtiden til vore Dage. Han havde forpagtet Mælken paa Gaarden og kørte daglig med den til Aalborg. I Vintertiden hentede han to Gange om Ugen Bærme i Byen. Han lød Navnet Per Avlskarl, ikke fordi han selv havde været i den Stilling; men hans Fader havde været Avlskarl, og hans Søster, der tjente hos os, hed derfor ogsaa Maren Avlskarl. Hans Kone hed Louise og var en rigtig smuk Bondekone, der styrede sit Hus med stor Dygtighed. Hun levede endnu mange Aar efter i Vester Hassing, hvor hendes Datter er Gaardmandskone. Da hun var en Kone i Firserne, fik jeg en Hilsen fra hende gennem en af mine Elever i Efterslægten. Jeg skrev da et Par Breve til hende og modtog Svar gennem Datteren.

Nu var jeg kommen lidt over Barneaarene og havde lige over for min Fader faaet sat igennem at komme til at studere. Men derfor kunde jeg godt tage Del i mine Brødres Fornøjelser, og særlig var der muntert hos os, naar Kammeraterne fra Skolen gæstede os paa Frydendal. Saa gik det rundt i vor rummelige Have eller ud paa Markerne, op og ned ad Bakkerne, især ved Vintertid i Slæde; saa kunde vi sætte os paa de øverste Toppe af Bakkerne og i rasende Fartsuse ned i Dalen, fare over Grøfterne og i samme Sæt glide ned paa Engen. Eller vi kunde ved Sommertid gaa ned til Aaen og fange Gedder med Rendesnører, og det var tit gode og store Fisk. Lidt nede ad Gugvejen laa der et Teglværk, hvor vi fik Lov til at stryge Sten i nogle Former, der omtrent var halv saa store som almindelige Murstensformer. Efter at disse Sten var brændte, kørte vi dem selv hjem i Trillebør, og ved Hjælp af en af Gaardens Karle, der var nævenyttig, byggede vi i Gaarden et temmelig rummeligt Hus til Ænder, Høns og Duer. I det hele var Opdræt af Fjerkræ en stor Fornøjelse for os og for Fader. Jeg tror ogsaa, at vi havde en ganske god Besætning; der var iblandt andet mange fine Duer, som vi passede og gav Navne; de var utrolig tamme, ofte næsten besværlige. De gik f. Eks. ind gennem Vinduerne til mig, naar jeg sad og læste, ja fulgte somme Tider et Stykke paa Vejen til Skolen. For deres Skyld laa vi i stadig Krig med Rovfuglene, og min yngste Broder, der tidlig lærte at haandtere en Bøsse, nedlagde af og til en af disse Røvere. Men vi interesserede os ogsaa levende for Heste, Køer, Faar og Hunde, som vi sørgede for og kælede for. Vi gjorde aldrig Dyr Fortræd; ganske vist kunde vi nok en Gang tømme en Viberede og spise Æggene; men vi tænkte, at de nok ligesom Hønsene kunde forsyne Reden igen. Kun Høgen og Rotterne, der af og til kunde snappe en Kylling

eller en Ælling, var fredløse, og naar der blev taget Stak ind, gik det drabelig ud over de smaa Gnavere.

Foruden mine Klassekammerater var der i Skolen to Disciple, som jeg særlig sluttede mig til, det var Brødrene Søren og Frits Schjøtt. De var Sønner af Præsten Ulrik Peter Frederik Schjøtt i Skallerup. De kom i en fremrykket Alder i Skolen, da de i Hjemmet havde været underviste af en Huslærer. Disse to Brødre blev øjeblikkelig i allerhøjeste Grad afholdte af alle Kammeraterne. Det var et Par vældig store kraftige Dreng, rødmosse og sunde, og jeg tror ikke, at nogen af de andre vovede at gøre Forsøg paa at døbe dem. Kom man hjem til dem paa deres Kammer, saa man dem sidde ved deres Bøger eller ved L'hombrebordet eller Skakbrættet med lange Piber som andre „virkelige“ Studenter, og altid var man velkommen; man blev modtaget med aabne Arme og straalende Ansigter og beværtet med al den Gæstfrihed, som rigelige Forsendinger fra Hjemmet satte dem i Stand til, og som de aldrig sparede paa. Derfor var deres Kammer ogsaa Samlingssted for Kammeraterne, og vi fortrød aldrig at have været der. De var til yderligere Glæde for os musikalske, og den yngste af dem havde desuden en ikke helt ringe poetisk Aare, skrev gode Vers i vore Stambøger (naar vi blot kunde læse dem; Skriften var skrækkelig) og Sange til Latinerballerne.

Begge elskede de og omtalte med stor Veneration og Hengivenhed deres Fader, deres Søstre og deres Hjem, og det var deres Stolthed at vise Vennerne et temmelig stort Daguerreotypi, hvor ogsaa hele Familien sad, Moderen med; det var taget, kort før hun døde. Det kan ikke nægtes, at det var smukke Mennesker; dette Billede var mit første Kendskab til Familien. Desuden hang

der paa deres Væg nogle godt klippede Silhouetter i Glas og Ramme.

Da den første Juleferie kom, havde de Ordre til at indbyde en Kammerat til at tage hjem med dem i Ferien; Valget faldt paa mig, og Bekendtskabet skulde for mig komme til at rumme nogle af mine bedste og skønneste Ungdomsminder. Mången en Ferie, ja vel alle Ferierne, til jeg blev Student, tilbragte jeg i Skallerup Præstegaard, og Erindringen om disse Ferier og de prægtige Mennesker, jeg traf og levede mig sammen med, har fornemmelig i de sidste Aar været mig en stor Glæde og Trøst, naar Timerne blev lidt mørke. I 40 Aar var vi omtrent skilte og hørte ikke stort til hinanden; adskillige af dem er døde, men med dem, der er tilbage, lever jeg atter sammen gennem Breve og opfrisker de gamle Erindringer og Oplevelser.

Da jeg maatte blive Juleaften i mit Hjem, tog Søren og Frits i Forvejen, og anden Juledag gjorde jeg Turen pr. Postvogn til Hjørring, hvor da en Vogn fra Præstegaarden skulde hente mig for at føre mig det sidste Par Mil vesterpaa. Det var slemt Vejr, stærk Frost med Blæst og megen Sne. Det var ikke saadan at komme afsted som i vore Dage; en Køretur ved Vintertide i en stor tung Postvogn fra Aalborg til Hjørring tog det meste af en Dag, og saa skulde vi jo endda videre ind i Landet. I Løbet af Dagen slog det om til stærk Tø, der medførte et grueligt Sjap. I Tylstrup Kro traf jeg min Skolekammerat, den senere som Forfatter ret bekendte Niels Hancke; han skulde med til Hjørring, og hans behagelige Selskab forkortede den ellers trivielle Rejse en Del.

I Hjørring var begge Brødrene til Stede med Vognen, og vi kørte da videre i Mørke; men da vi var temmelig nær ved Maalet, væltede vi, og hele Selskabet laa i Grøften. Heldigvis kom ingen af os til Skade; men Vognen fik saa haard en

Medfart, at Kusken ikke turde tage os op igen, men kørte videre med Kufferten, hvorimod vi andre gik over Markerne til Præstegaarden.

Præstegaardene var jo overalt idylliske. De var Centrér for Dannelsé og aandeligt Liv hele Landet over. De fik ikke Dannelsen fra Familiens Omgangsvener, men disse fik den fra Præstefolkene og de unge i Præstegaarden. — Og nu Skallerup Præstegaard! Den nærmeste Omgang havde man fra Hjørring; men Vejen frem og tilbage var lang og besværlig og til Tider aldeles ufremkommelig. Præstegaarden ligger 9 Mil fra Aalborg og saa langt fra København, at Samkvem med Hovedstaden i de Tider var en Saga blot. Den ligger i en saa fattig Egn, at der ikke en Gang findes Landsbyer i Sognet, da Jorden er saa mager, at Gaardene maa ligge spredte med et godt Stykke Vej fra den ene til den anden, for at Bonden ikke skal have for langt til sine Marker. Lidt Syd-Vest for Præstegaarden ligger ganske vist et Fiskerleje, det for sin skønne Beliggenhed ved Havet bekendte Lønstrup; men Beboerne var for den allerstørste Del Fiskere, og en Herregaard i Nærheden var ingenlunde noget Kulturcentrum. Tre Skolelærere hørte til Kaldet; men det var ikke den Slags Lærere, som nu virker rundt om i hele Landet; de var i Almindelighed til Moro i den lidt kritisk anlagte Familie.

Alt det skulde ikke bidrage til Kulturen i Præstegaarden.

Midtpunktet for alt Liv i et Hjem og særlig i en Præstegaard: den stille, fromme og flittige Husmoder var borte. Præstekonen var død nogle Aar, før jeg første Gang kom der i Familien. — Atter en Vanskelighed. — Og dog var det et i høj Grad dannet Hjem med Sans for alt, hvad der var skønt og rent. Af de mange, der for et halvt Aarhundrede siden nød Gæstfrihed i Skallerup Præstegaard, er der vel endnu en Del levende,

og de vil sikkert alle med Glæde tænke tilbage paa Livet der.

Det var altsaa anden Juledags Aften, at jeg første Gang kom til Skallerup; Præsten og hans tre elskværdige Døtre stod i Døren og bød Velkommen. Faa Minutter efter var jeg som hjemme. Præsten selv var en Kæmpeskikkelse med et prægtigt Ansigt og endnu i sin fremrykkede Alder et kraftigt krøllet Haar. Han var særdeles vel proportioneret og havde udmærket smukke Hænder. Han var Ven med de unge og kunde sætte sig paa de unges Standpunkt, deltage i deres Fornøjelser, ja lede dem. Som Præst var han en fortræffelig Prædikant, han var elsket af sine Sognebørn, men fremfor alt den kærlige Fader i sit Hjem. Han var et af de gæstfri, hjertelige Selskabsmennesker, som alle holdt af; mod mig var han en faderlig Ven.

Forkommen var jeg naturligvis af Rejsen, da jeg kom den omtalte Aften. Rejsetøjet blev taget af, en fortræffelig Aftensmad fortæret i Selskab med de nydelige Døtre, hvorpaa vi bænkedes ved et stort Bord. Damerne stoppede lange Piber til os og bryggede en fortrinlig Ægge-punch, som jeg endnu ikke har glemt. Saa begyndte Præsten at underholde os med Minder om sit Studenterliv, han havde ikke oplevet saa lidt, og han fortalte det aldeles glimrende. Vi mærkede ikke, hvordan Tiden gik, før han sagde: „Kære Børn, det er vist Sengetid.“ Klokken var bleven henved 4 om Morgenen.

Døtrene imponerede straks ved den Livlighed, hvormed de kunde tage Del i enhver Samtale; de var fuldt ud med paa alt og havde Kundskaber i sproglig og litterær Henseende, som kunde gøre mangen Student til Skamme. De sang og spillede med Virtuositet, og jeg skulde snart erfare, at de ogsaa kunde danse. Det ædle Skakspil var dem ikke ukendt, og den ene af dem spillede lige-

frem godt. Skiftevis havde de „Uge“, og alle var de dygtige i Husets Styrelse.

I Skallerup Præstegaard morede man sig. Om Formiddagen spiste vi Frokost i Spisekammeret, og hver bænkedes sig, hvor han bedst kunde, paa Bøtter og Baller, paa Stole og Trappestiger, og til Hynder brugte man store Pakker af sammenbundne Aviser. Jeg husker, at et af Sæderne var lavet af et Bundt af den allerede den Gang for mange Aar siden afdøde Avis „Dagen“. Om Formiddagen spadserede vi lange Ture i Klitterne. Jeg saa da for første Gang Vesterhavet, heldigvis i Oprør; Bølgerne brødes paa Revlerne, Stormen bar paa Land, og Sandet hvirvlede ind, saa at man fik Næse og Mund fyldte, medens man havde Vanskelighed ved at staa paa Benene. Levende Væsener saa man sjældent noget til, Folk saa godt som aldrig, et enkelt Faar søgte om Sommeren sin tarvelige Føde ved at gnave paa Marehalmen, men Rovfuglene svævede paa Langfart for at søge Føde. Om Eftermiddagen holdt Præsten nok af en Gang imellem at spille lidt Kort, og han var en god Læremester for os unge i den ædle Kunst. Til Tider var der store Selskaber i Præstegaarden med Gæster fra Hjørring, omliggende Præstegaarde og den nærliggende Herregaard, og den 1ste Januar, den yngste Datters Fødselsdag, var der altid et fornøjeligt Bal.

42 Aar efter jeg var bleven Student, fik jeg tilfældig at vide, at den ene af Pastor Schjøtts Døtre var i Besøg i København, og opsøgte hende. Jeg har siden staaet i stadig Korrespondance med dem, et prægtigt Middel til at opfriske Ungdomsminder. Den 14de August 1898 fik jeg et Brev fra Frøken Sophie, skrevet med et sjældent Herredømme over Sprog og Udtryk.

Men kort efterat jeg havde modtaget det, døde Broderen Frits Schjøtt, og Dødsfaldet virkede saaledes paa Sophie, at hun, som led af en

Hjertesygdom, fik et alvorligt Anfald af denne og i flere Maaneder kæmpede med Aandenød. Langt hen paa Foraaret blev hun imidlertid bedre og skrev mig atter til. Den 29de Oktober var hendes Fødselsdag, og til Svar paa en Lykønskning fra mig fik jeg følgende Brevkort, skrevet med sikker og fast Haand:

„Naar jeg i Dag sender Dem, min gamle Ven, hjertelig Tak for Deres Brev til min Fødselsdag, spænder jeg mine to pæne „6-Taller“ for og ager over Sø og Land for at hilse paa Dem. Det maa jeg helst; thi hvad Skriveriet angaar, maa jeg endnu stadig fatte mig i „Kort“-hed. Tak, fordi De tænkte paa den 29de Oktober. Det var en Dag, der bragte mig mange Beviser paa, hvor godt og venligt mange, baade gamle og unge, tænkte paa mig, og det er saa herligt, naar man bliver gammel, at mærke, man har været ung og ikke er glemt, og er bleven gammel og dog har unge kærlige Venner.“

Det var det sidste Brev. Allerede den 5te December døde hun. Senere er den yngste Søster ogsaa død. Den ældste lever i sit hyggelige Hjem i Hjørring.

Jeg maa nu tilbage til Livet i Aalborg og paa Frydendal i mine sidste Skoleaar. I Foraaret 1853 var der udbrudt Kolera i København; men alt gik godt og roligt oppe ved Limfjorden; vi havde vor sædvanlige Eksamen, og Sommerferien begyndte. Knap var det sket, før vi en Morgenstund i den sidste Halvdel af Juli fik den Underretning af Mælkeforpagteren, at der havde været et Koleratilfælde i Aalborg, og i de følgende Dage tog Sygdommen til med en rasende Hurtighed, saa at den forholdsvis krævede langt flere Ofre end i København. Det godtgjorde tilfulde, at Byen var usund. Det viste sig ogsaa, at Vandet, der dels hentedes fra private Brønde i Gaardene, dels fra Aærne, ikke var godt, og

at en Del af Byen var bygget paa gamle Møddinger som Underlag, saaledes den saakaldte Søndergade, hvor man senere opgravede en mægtig Mængde gammel Hestegødning.

Der blev Rædsel paa Frydendal; Folkene turde ikke gaa til Byen, ingen rørte Frugt i Haven, man søgte paa alle Maader at vogte sig for Forkølelse, og Bønderne brugte deres sædvanlige Forebyggelsesmidler, at gaa til Alters og lade sig aarelade. Der var heller ingen, der blev syge.

Var man en enkelt Gang nødt til at gaa til Byen, saa man den i en helt anden Skikkelse end sædvanlig. De ellers ret livlige Gader var komplet forandrede; der var dødsstille, og jeg husker, at jeg en Gang, jeg var derinde, vistnok ikke mødte et eneste Menneske; en forfærdelig tung Luft og dræbende, kvælende Atmosfære hvilede i den trykkende Sommerhede over Byen. Den eneste Forandring i Stilheden og Afveksling i Tomheden var Ligvognene. Man kunde umulig skaffe Ligkister til de mange Lig, en enkelt Ligkistesnedker kunde ikke forslaa, og maaske hørte han selv til Ofrene; de faa rigtige Ligvogne var langt fra tilstrækkelige, saa man tog sin Tilflugt til almindelige Arbejdsvogne, hvori Ligene blev lagte op, ligesom de laa i Sengene, nogle med Linned paa, andre nøgne, og over det hele blev bredet et Stykke Sejldug. Saa gik det i Galop til den store Fællesgrav, Vinden tog i Sejldugen, og man kunde se de nøgne Lig, der var forvredne af Krampen.

Der gik mange Fortællinger om, at ikke alle Ligene var helt døde; Lægerne kunde ikke overkomme det overvældende Arbejde, og snart maatte de have Assistance i nogle unge Læger fra København. En af dem, Dr. L., gjorde sig særlig bekendt ved sin Dygtighed og Ihærdighed. Han skal — saa fortælles der — den første Dag, han var i Aalborg, have stoppet paa Gaden

en Vogn med Lig, undersøgt den og forlangt, at en ung Pige skulde føres tilbage til Hjemmet, da han ikke var sikker paa, at hun var død. Men hun døde nok ikke den Gang; hun kom sig, og maaske lever hun endnu.

Den eneste Maade, hvorpaa vi daglig stod i Forbindelse med Aalborg, var gennem Stiftstidende, der regelmæssig kom ud til os. Først og fremmest læste vi Tallet paa de angrebne, dernæst paa Dødsfaldene, og endelig blev det undersøgt, om nogle af vore bekendte var blandt dem, og det var der jo stadig nok af: Af Disciplene i Skolen døde der kun een, en Søn af Stiftprovsten ved Budolfi Kirke; i Byens Omegn kun meget faa.

Hen imod Midten af den ordinære Sommerferie læste vi i Stiftstidende, at Latinskolen var taget til Lazareth, og Dagen efter kom der en Kundgørelse fra Rektor Tregder, at Ferien forlængedes paa foreløbig ubestemt Tid. Det var en Del trivielle Dage, en i højeste Grad kedelig Ferie, og der var jo ikke andet at gøre end at repetere Pensumet til første Del af Artium, som min Klasse skulde underkaste sig i det kommende Skoleaar. Henimod Slutningen af September var Koleraen ophørt; men endnu stadig ingen Bekendtgørelse om Skolegangens Begyndelse. Skolebygningen skulde naturligvis først evakueres og desinficeres, og først langt ind i Oktober blev Undervisningen genoptaget.

Det var et forunderligt Indtryk, det gjorde paa os, da vi første Gang igen traadte ind i de gamle Lokaler; hvor vi for fire Maaneder siden havde siddet og slidt i de gamle Forfattere, havde i Mellemtiden en Mængde Mennesker ligget og kæmpet med Døden. Gennem de lange Korridorer, hvor vi glade havde løbet, var der baaret syge ind og Lig ud. Paa Legepladsen havde der været dødsstille og i Gymnastiksalen Lighus. Men nu vendte vi glade tilbage efter kun

at have mistet en Kammerat paa Valpladsen. Men hvad saa vi? Trappegangens Vægge var overstrøgne med sort Farve. Det gennemrystede os, og det var da ogsaa et Misgreb af Autoriteterne. I den første paafølgende Ferie, Juleferien, blev dette da ogsaa forandret, og vi begyndte det nye Aar med at komme gennem lyse Gange ind i lyse Skolestuer, der mindede om gamle lykkelige Dage og varslede om ny.

To Aar efter blev jeg Student. Jeg glædede mig til at komme tilbage til min Fødeby, hvor ondt det end gjorde mig at maatte skilles fra mine Forældre og Søskende og fra Frydendal. Efter at have taget Afsked med alt, levende og livløst, som jeg elskede paa Gaarden, sejlede jeg midt i August 1856 paa Cimbria til København. Paa Dampskibet gjorde jeg mit første Studenterbekendskab. Det var en Rus fra Viborg, Georg Brahm; han er nu Præst i Seden og Ausum.

Saa begyndte det lykkelige Studenterliv; en Lykke er det at kunne studere i hele sit Liv.

Efterslægtsselskabets Skolegaard. Efter E. Henningsens Maleri 1886.

V. EFTERSLÆGTENS SKOLE.

Nogen egentlig Forandring med København var ikke foregaaet i de fem Aar, jeg havde været i Jylland. Kun en væsentlig Forandring til det bedre var, at Byen havde faaet sin fortrinlige Vandforsyning, en Forandring, der var fremtvungen ved Koleraepidemien i 53. Belysningen var derimod endnu den gamle.

Jeg skulde nu studere, og jeg skulde have noget at leve af. De opsparede Penge, jeg havde fra min Skoletid, kunde snart blive brugte, og min Fader havde saa mange at sørge for hjemme og saa smaa Indtægter, at han ikke godt kunde hjælpe mig. Jeg var imidlertid saa heldig straks at faa Timer i Frøken Wandings Pigeskole i Regning; min gamle Lærer Muxoll, som underviste i nævnte Skole, var nemlig død en Dag i Sommerens Løb, og jeg blev hans Efterfølger. Kort efter blev jeg desuden Lærer i Efterslægtsselskabets Skole, som bestyredes af Cand. theol. C. C. Brix.

Det er nu snart 53 Aar, siden jeg saa Brix første Gang. Gennem den lille Forstue, der i sin Tid havde været Edvard Storms Sovekammer, kom jeg ind i det store firkantede Kontor; til Højre var der Vinduer til Forgaarden, til Venstre til Legepladsen, som endnu den Gang af og til kaldtes Haven. Lige for Døren stod det store runde Arbejdsbord, og mellem Bordet og Kakkelovnen stod Brix med Hænderne under Frakkeskøderne og Ryggen til Ovn. I Munden havde han en udgaaet Cigar, som han næsten aldrig lagde fra sig, saa længe han var i Kontoret. En Gang imellem rev han en Tændstik af, gjorde et Par Drag af Cigaren, men lod den atter straks gaa ud igen. Som han stod der, havde han Oversigt over Bordet, tillige baade til Forgaarden og til Haven, og med en forbavsende Færdighed kunde han føre en Samtale og samtidig lede efter Papirer og Piecer paa Bordet og øjeblikkelig se, hvad der passerede udenfor.

Det omtalte Bord var overlæst med en Dynge Papirer, der for den, som ikke vidste bedre, kunde være et Tegn paa den forfærdeligste Uorden; men Brix vidste, hvor hver Stump laa, og ingen maatte vove at flytte den ringeste Lap. Saa længe den havde Betydning, havde den sin Plads, om det saa var underst i en stor Bunke, men findes kunde den straks, og naar der ikke længer var Brug for den, forsvandt den bag Kakkelovnen; Papirkurv fandtes ikke. Han duede ikke til at ordne Papirer, Arkivsager eller lignende; men hans sjeldne Hukommelse og den Evne, han besad til at samle mange Traade i Hovedet paa en Gang for en kortere Tid, gjorde, at han nøjagtig vidste, hvor alt var.

Et Eksempel paa samme Evne skal jeg anføre. Enhver, som i hine Tider kom i Skolens Kontor, mindes vist den gamle Sofa med det grønne Betræk til Højre for Døren. Saa man ikke Brix

staa med Ryggen til Kakkelovnen, kunde man være temmelig sikker paa, at han laa paa Sofaen; sidde gjorde han sjældent. Men han kunde ligge og arbejde med fuld Kraft; blev det ham for meget, ja saa maatte han rejse sig, sætte sig ved Bordet og notere en Smule paa en Stump Papir, som saa fik Plads i Bunken; saa var den der og kunde altid komme frem, naar den skulde bruges. En Gang skulde jeg hjælpe ham med at gøre en Forandring i Skemaet; en Time skulde byttes. Det var nu ikke nogen ganske let Sag; jeg sad ved Bordet og havde den skrevne Timeplan for mig; men Brix laa paa Sofaen. Efter vel en Snes Ombytninger fik jeg Vanskeligheden overvundet, viste Brix, hvorledes det kunde udføres og vilde da til at nedskrive Forandringerne; men saa sagde han: „Tak! det behøves ikke; det kan jeg sagtens huske, til jeg rejser mig.“

Naar man saa Brix første Gang, maatte man absolut finde noget imponerende ved ham. Da jeg lærte ham at kende, var han midt i Trediveerne og i sin fulde Kraft, en særdeles smuk Mand. Hovedet lignede Oehlschlägers i Formen og i Trækkene, men ikke i Udtrykket. Urokkelig Fasthed, forbunden med mild Humanitet, men ikke megen Humor, stod til at læse i hans Ansigt. I H. C. A. Lunds „Studenterforeningens Historie“ findes der et Ungdomsportræt af ham; men jeg kan ikke tro, at det nogen sinde har lignet; der forekommer mig at være noget brutalt i Udtrykket, som ikke hørte til.

Der er skrevet adskilligt om Brix, dels i Bladene, dels i biografiske Værker, men der har man særlig dvælet ved hans Virksomhed som Rigsdagsmand, Borgerrepræsentant og lignende. Her skal nærmest tales om ham som Skolemand, og da fornemmelig, som han var for 40—50 Aar siden. Han var den Gang Genstand for en enorm Respekt baade blandt Drengene og blandt Læ-

terne; med sit Blik forstod han øjeblikkelig at forstene enhver, der i mindste Maade prøvede paa at sætte sig paa Bagbenene; men mild og venlig var han overfor enhver, der kunde trænge til hans Hjælp, og han taalte ikke, at nogen led Uret. Paa den anden Side var det vanskeligt at komme ham nær, og sin Omgangskreds søgte han ikke blandt Skolens Lærere, lige saa lidt som han blandt dem fandt sine personlige Venner, skønt vi næsten alle holdt af ham.

Da jeg i Efteraaret 1856 kom til Skolen, var det fem Aar siden han blev „Inspektør“ ved Efterslægten. Nu var han fast i Sadlen, men det havde ikke været ganske lette Forhold, hvorunder han havde begyndt sin Virksomhed. Professor Friedenreich var død i Foraaret 1851. Et Par af Skolens Lærere var konstituerede som midlertidige Inspektører. Under Friedenreichs lange Sygdom var Skolen gaaet tilbage, og bedre blev det ikke og kunde det ikke blive efter hans Død, da man slet ikke vidste, i hvis Hænder Skolen skulde betroes.

Embedet blev averteret ledigt i Berlingske Tidende og Adresseavisen, og der meldte sig 17 Ansøgere. Af Skolens Lærere var der Chr. Ager-skov og A. Juel, Frederik Rung og Philip Friedenreich; udenfor Skolens Lærerpersonele A. F. H. Fleischer, der den Gang var Timelærer paa Herlufsholm, men snart opgav sin pædagogiske Virksomhed, Jens Holbech, Adjunkt ved Metropolitanskolen, den bekendte Sproglærer Ole Chr. Borch og Cand. theol. F. A. C. Møller, der styrede den vel ansete Borgerskole i København, og F. A. Milo, der den Gang var Alumnus paa Borchs Kollegium. For Resten var der ogsaa en Hoboist ved Kastelsjægerne blandt Ansøgerne.

Brix var den Gang i Udlandet. Han havde 1851 faaet et Rejsestipendium og begav sig først til Frankrig, derfra til England for at gøre sig

bekendt med Skolevæsenets Indretning og de Principper, der ligger til Grund for, hvad der hos os nærmest svarer til Realundervisningen. Han kunde derfor ikke som de andre Ansøgere gaa rundt til Direktionens og Undervisningskommissionens Medlemmer; men hans Ansøgning var ledsaget af et udmærket Testimonium fra det theologiske Fakultet og glimrende anbefalinger fra H. N. Clausen og Martin Hammerich, i hvis Skole han havde undervist i Historie, Geografi og Dansk, ligesom han ogsaa havde en rosende Attest fra Rektor Blache i Aarhus, hvor han i Adjunkt Røginds Fraværelse havde været konstitueret som Adjunkt fra 1ste April til 30te Juni 1842.

Brix var i London, da han fik Brev fra Geheimekonferensraad Collin om, at Direktionen paa Kvartalsmødet efter Sommerferien havde foretrukket ham blandt de mange Ansøgere, og den 1ste November 1851 blev han højtidelig indført som Inspektør ved Skolen, medens dens Lærere og Disciple var forsamlede i Salen.

Han havde nu for sig en Lærerstab, ganske vist med mange gode Kræfter, men ogsaa med adskillige, som han nok kunde have ønsket fjernede; men han beholdt dem alle, og hellere end at afskedige dem stræbte han i Aarenes Løb at støtte og uddanne dem. Og endnu 25 Aar efter, da han i Anledning af sit Jubilæum samledes med Lærere og Elever om Formiddagen i Skolens Gymnastiksal, var der adskillige til Stede, der i alle de 25 Aar havde arbejdet sammen med ham, medens han naturligvis ogsaa i Aarenes Løb havde knyttet en Række dygtige Mænd til sig, som han dels havde lært at kende, da han var Lærer i Borgerdydskolen, og da han styrede sin bekendte Demissionsanstalt til Artium, dels selv havde uddannet.

Denne Humanitet overfor den enkelte Læ-

rer, at han kun i yderste Nød vilde afskedige ham, var ikke andet end et Udslag i en bestemt Retning af den Mildhed og Skaansomhed, hvormed han altid var tilbøjelig til at dømme alle, og har Brix ved en bestemt Lejlighed, som jeg mindes, udtalt, at han altid var bleven mildt og kærlig bedømt af dem, han kom i Berøring med, saa er saa meget vist, at hvis det virkelig har fundet Sted, saa er det ikke andet end simpel Gengæld for, hvad han har ment og sagt om andre. Naar man ikke kendte ham, kunde der i Begyndelsen være en haard Skal at trænge igennem, noget vist „tre Skridt fra Livet“; men fik man først Skallen gennembrudt, saa man, at der ikke kunde tænkes noget mere kærligt og hjælpsomt Menneske overfor den, der kunde trænge til hans Hjælp, end just han. Man sagde, at han paa sine gamle Dage blev magelig — kan gerne være; men gjaldt det om at bringe et andet Menneske Hjælp, saa var han ikke magelig.

Kort efter sin Udnævnelse udstedte han de saakaldte Skole-Vedtægter, der endnu gjaldt, da jeg fratraadte som Bestyrer af Skolen ved Udgangen af Oktober 1908, og vel gælder endnu. Foruden rent almindelige disciplinære Forholdsregler kan det have sin Interesse at anføre følgende, der gennemgaaende vidner om Brix's Humanitet.

§ 6. Det paahviler Læreren at komme Eleverne i Møde med Venlighed og at vejlede dem til en rigtig Opfattelse af deres Forhold til Skolen. Dette er navnlig af Vigtighed i Begyndelsen af Skoleaaret og i de lavere Klasser, hvor mange af Eleverne endnu er ukendte med Skolelivet og med de Fordringer, der stilles til dem. Læreren maa derfor af og til indskærpe Eleverne Skolens Ordensregler og maa fremfor alt vejlede dem med Hensyn til deres Hjemmearbejde. Han maa vel vogte sig for at stille Fordringer

til dem i den Henseende, før han har overbevist sig om, at Eleven ved, hvorledes han skal bære sig ad, og han maa stille sine Fordringer saaledes, at Gennemsnittet af Klassens Elever kan opfylde dem.

§ 8. For at kunne kontrollere Elevernes Flid anvendes der daglige Karakterer; da der i den Henseende ofte begaas Misgreb, og da dette kan have meget skadelige Følger for Elevernes Udvikling, er det af yderste Vigtighed, at der ved Brugen af dette Middel anvendes stor Varsomhed. Ved Bedømmelsen af Elevens Præstation maa der næsten udelukkende tages Hensyn til, hvad der netop hører til den Dags Opgave; Omfanget af en Lektie maa derfor ogsaa afmaales, ikke efter hvad der skulde have været læst de andre Gange, men efter hvad der kan læres til denne Gang. Dernæst maa der ved Karakteren ikke ene ses hen til, hvorledes Eleven har læst sin Lektie, men ogsaa saavidt muligt til den Flid og Anstrængelse, han har anvendt for at lære den. At give en svagt begavet Elev, der arbejder med Flid, slet Karakter, fordi Resultatet af hans Flid er mindre tilfredsstillende, er kun at kvæle Lysten hos ham og lægge Hindringer i Vejen for hans Fremgang. Man maa endelig vel vogte sig for at forveksle de Fordringer, der stilles til Undervisningen, med de Fordringer, der kan stilles til Elevens Hjemmearbejde. Naar der saaledes i de levende Sprog stilles den Fordring til Undervisningen, at Eleverne indøves i at læse op, oversætte, stave, oversætte fra Dansk til det fremmede Sprog osv., er Meningen ikke den, at Eleven hjemme skal have gennemarbejdet sit Pensum saaledes, at han kan præstere alt dette. En saadan Fordring vilde han ikke være i Stand til at opfylde, og en Bedømmelse, der gik ud herfra, vilde blive ubillig og kun lede til, at han, træt af at stræbe efter et Maal, han

ikke kan naa, bliver sløv og ligegyldig. Det kan derfor ikke noksom indskærpes, at Fordringerne til Elevens Hjemmearbejde stilles ham tydeligt og klart for Øje og afpasses efter hans Flid og Evner. At Uopmærksomhed, Urolighed o. lign. ikke maa straffes med Forringelse af Karakteren, følger af de ovenfor givne Antydninger. Endelig maa Læreren sørge for, at Eleven i det mindste hver anden Gang bliver eksamineret. I Almindelighed maa det fremhæves, at en mild og human Bedømmelse virker langt bedre end Strængthed og hyppig Anvendelse af strænge Karakterer.

§ 9. Straffemidlerne er Irettesættelse og Anmærkning. Enhver Anmærkning af alvorligere Art anmeldes for Skolens Forstander straks ved Timens Ophør af Læreren selv. Enhver Art korporlig Revselse strider mod Skolens disciplinære Princip og er ubetinget forbudt.

Den 18de September 1855 udkom en Bekendtgørelse fra Kultusministeriet angaaende en Undervisningsplan for en særskilt Realundervisning ved nogle af de lærde Skoler i Kongeriget og en Afgangseksamen for dem, der havde gennemgaaet denne Undervisning eller en tilsvarende ved en anden Skole. Denne Afgangseksamen skulde give de samme Rettigheder som den almindelige Forberedelseseksamen, og der skulde indrømmes private og kommunale Skoler en lignende Ret til at afholde denne Afgangseksamen under behørig Kontrol af nogle af Undervisningsministeriet dertil udvalgte Mænd.

Naturligvis maatte den Tanke komme frem, om Efterslægtsselskabets Skole efter sin Plan og Tendens kunde være tjent med, at Bestyreren søgte Ret til at afholde denne Eksamen og som Følge deraf indrette Skolens Undervisningsplan i Overensstemmelse med den af Ministeriet foreskrevne.

Efter Brix's Mening var Skolen iblandt alle

den, der i sin Plan mest nærmøde sig til det foreskrevne Kursus, og den behøvede ikke mange eller gennemgribende Forandringer for at præstere, hvad der fordreides. Men 1) maatte Skolen opgive den fuldstændige Uafhængighed, den hidtil havde nydt, og give sig ind under en fremmed Autoritets Kontrol — og 2) forandre sin Eksamenstid. Denne havde lige fra Skolens Stiftelsesdag (1786) været i Slutningen af Februar; den 4de Marts endte den med stor Højtidelighed, Taler, Omflytning og Præmieuddeling i Selskabets og Forældrenes Nærværelse.

Men Brix tog ikke i Betænkning at anbefale Forandringen; den 17de Oktober affattede han en Skrivelse til Skolens Direktion. Den cirkulerede straks. Paa et Møde rejste der sig nogen Tvivl, som dog Brix fik dæmpet; Bestyrelsen vedtog at indgive en Ansøgning om Rettigheden, og denne blev givet den 24de September. Nu tiltog Elevantallet i Skolen med rivende Fart, saa at det i Løbet af en halv Snes Aar blev fordoblet. Det viste sig da, at de gamle Lokaler ingenlunde var tilstrækkelige til at rumme de mange Elever, og i 1857 opførtes den store Bygning, der rummede Skolens naturhistoriske Museum og ni store Klasseværelser. Denne Bygning medførte imidlertid den Ulempe, at den tog Lyset fra en Del af den gamle Bygning.

Saaledes stod Sagerne, da jeg d. 2. Oktober 1856 blev ansat ved Skolen som Lærer i Regning i de højere Mellemlasser. Jeg anede naturligvis ikke, at jeg skulde komme der daglig i over 52 Aar, at jeg skulde gaa mange Mil paa Legepladsen og vel lige saa mange op og ned ad de mange Trapper.

Samme Dag som jeg begyndte som Lærer i Regning, kom Niels Sørensen Andersen til Skolen som Lærer i Skrivning og Hans Guldbrandsen i Engelsk. De er nu begge døde.

Andersen var Student sammen med mig fra

1856; han opgav senere sine Skrivetimer og overtog Undervisningen i Tysk i Mellemklasserne; han hed fra den Tid Tyske Andersen; men oftere kaldtes han Napoleon-Andersen paa Grund af den slaaende Lighed, hans Træk havde med Napoleon den Stores. Han fik i Aarenes Løb adskillige og forskelligartede Bestillinger. Han blev Reservelieutenant i Artilleriet, Stenograf i Rigsdagen og Bogholder i Sparekassen for København og Omegn, og endelig tog han, 17 Aar efter at han var bleven Student, statsvidenskabelig Eksamen. Han var en vel begavet Mand med mange Talenter. Han kunde mere Drengene med en ganske fortrinlig Oplæsning især af dramatiske Arbejder, og selv spillede han ogsaa af og til Komedie ved Skolefesterne. Han kunde et Utal af Anekdoter og Brandere (deraf Tilnavnet Brandersen, som han allerede skal have haft som Discipel i v. Westens Skole). Af sine Kammerater var han afholdt, og vi sørgede alle, da han for c. 15 Aar siden døde af Apopleksi. Han blev pludselig syg paa Lærerværelset paa Skolen, blev baaret over paa Kontoret; men i Forværelset sank han sammen; han blev kørt hjem, og nogle Uger efter døde han.

Naar en af Eleverne fra de Tider omtaler de gamle Lærere, hører man dem altid nævne Hans Guldbrandsen som hørende til de dygtigste. Han arbejdede med en Energi og en Udholdenhed, der søgte sin Lige, og Resultatet var altid glimrende, enten det saa gjaldt Eksamenskarakteren eller Evnen til at klare sig i Udlandet. Han hørte til Listovs mest begejstrede Disciple og gennemførte hans Metode med stort Held. Hvordan mon han vilde have været nu som engelsk Lærer? Listovs Bøger og Metode er jo nu ude af Sagaen. Guldbrandsen gik forholdsvis tidlig bort. Da han blev et halvt Hundrede Aar gammel, følte han sig svagelig, men

vilde ikke give tabt. Det var ved Sommertid, Eksamen nærmede sig, og han vilde saa inderlig gerne eksaminere sine udmærket flinke Disciple. Det var et stort Hold; der skulde holdes Eksamen baade Formiddag og Eftermiddag; Guldbrandsen kørte frem og tilbage; men han holdt ud. Da han var kommen hjem om Aftenen, tog Sygdommen voldsomt til; efter nogle Dages haarde Lidelser var det forbi. Han var en fin, nobel Karakter, noget tilbageholden og indesluttet, men en prægtig Ven for sine Venner, blandt hvilke jeg i mange Aar havde den Glæde at kunne regne mig.

Vi tre oplevede alle at holde 25 Aars Jubilæum. Vore Kammerater og forhenværende Elever indbød os til en Fest i Thuns Lokale, hvortil tillige var indbudt en fjerde Lærer, Arkitekt Reimer, der ganske vist ikke kom til Skolen samme Dag, men samme Aar.

Den første Dag, jeg gik ind ad Skoleporten, stod der i Forgaarden to Lærere, som alle de gamle Elever aldrig vil glemme, naar de tænker tilbage paa deres Skoletid; det var Fr. Lange og Chr. Agerskov. Jeg skulde snart lære dem begge godt at kende. Lange var bekendt som vistnok den bedste Skrivelærer i de Tider i København; i al Fald tror jeg nok, at alle hans Elever, og af dem er der jo allerede mange i en fremrykket Alder, udmærker sig ved en ualmindelig smuk Haandskrift. Enkelte Sædler af ham har jeg gemt og iblandt dem en, som er skrevet med et Søm. I nogle af de andre Læreres Paahør sagde jeg, at jeg troede, Lange skrev bedre med et Søm end nogen af os andre med en Pen. „Det tror jeg ogsaa,“ sagde Lange, dyppede et stort Søm (han havde alting hos sig) og skrev nogle Linier, som ingen af os andre kunde have gjort ham efter med den bedste Pen.

Lange var en mærkelig Mand; han var ikke

af dem, der fortalte Historier; men han fortalte med fuldt Alvor, hvad han havde oplevet, og det var ganske utroligt, hvad han havde gaaet igennem. En Morgen kom han paa Skolen og fortalte, at han i Nattens Løb havde opgivet Tanken om at kunne møde; han havde haft den frygteligste Lungebetændelse, først i den ene Side, saa i den anden, men nu var det heldigvis ovre. En anden Gang havde han om Morgenen stødt sit Knæ saa stærkt paa en Kommodeskuffe, at han ikke havde lukket et Øje den foregaaende Nat — og meget af den Slags. En Gang kom en af de ældre Elever af en Fejltagelse til at slaa ham en Snebold i Ansigtet, saa den dækkede baade Næse og Mund. Han gik da straks hen til Lange og gjorde ham mange Undskyldninger. Dertil svarede saa Lange: „Det er godt, at den ikke traf lidt højere oppe, saa kunde du let have slaaet mig et Øje ud; det er hændet mig en Gang før.“

Der var den Gang en Samling dygtige og intelligente Lærere ved Skolen. De bidrog, hvad Brix ogsaa erklærede, i høj Grad til at højne Skolen; men det vilde ikke have været saa let at komme ind i deres Kreds, hvis der ikke havde været en Mand, der altid tog sig af de unge, førte dem ind til de andre og hjalp til at overvinde alle Vanskeligheder. Det var Christian Hass Agerskov; og som han var mod de andre, var han ogsaa mod mig. Agerskov var den Gang 47 Aar gammel; hans Haar var allerede kridhvidt, men han var ubegribelig ungdommelig i Væsen og Bevægelser. Hans Ydre var omtrent uforandret til hans Død. Han blev 83 Aar gammel, beholdt alle sine Tænder, og de var saa gode, at han endnu det sidste Aar kunde knække Nødder med dem. Han kom til at høre til mine nærmeste Omgangsvener.

Naturligvis er de fleste af Skolens daværende Lærere nu døde, dog lever der, saa vidt jeg

ved, tre, som alle er eller har været Præster; iblandt de døde mindes jeg den ivrige lille Fransklærer Bjørn, den rolige gamle Skrive­ lærer Flindt, gamle Borring, der paa sin Vis bevarede samme Livlighed som Agerskov. En udmærket Fransklærer havde vi ogsaa i den fint dannede Hannover, der var Bibliotekar ved Universitetsbiblioteket og Broder til den bekendte Læge, Professor Hannover. En prægtig Mand var ogsaa Eugen Ibsen, den senere Adjunkt og Overlærer ved Sorø Akademi; han gik i en fremrykket Alder som frivillig med i 1864.

Men fremfor alle skal jeg nævne Knud Haste Leisner. Hvem af Skolens gamle Dreng­ e husker ikke Hr. Leisner? den lille spinkle Mand med Træbenet. Han kunde være hidsig og vanskelig; men alle, der kendte ham, Kolleger, Venner og Elever, holdt af ham. Han var en gennemdannet Mand, i Besiddelse af en stor Mængde Kund­ skaber og levede med sine Bøger. Han har vist aldrig ladet noget trykke, udelukkende af Beskedenhed, men søgte man Oplysninger paa de Omraader, hvor han var hjemme, kunde man være vis paa at faa dem, gode og grundige. Han var som Dreng i Efterslægten anset for at være en af Skolens mest lovende Elever, men da han var i øverste Klasse, fik han en Sygdom i det ene Ben, og det maatte ampu­ teres; hele Livet igennem havde han legemlige Lidelser deraf og var i Grunden en svagelig Mand. Da Skolens Billede i 1886 blev malet af Erik Henningsen (selv Elev af Skolen), og der var nogen Tvivl hos ham, om hvilke Lærere der skulde anbringes, var een Ting ham dog klar: Leisner maatte med.

At der iblandt Lærerne ogsaa kunde være en og anden, som hørte vel meget til den gamle Skole, kunde jo ikke undgaas. Jeg tænker f. Eks. paa den engelske Lærer Y. Der fortælles om ham, at han havde den Metode, at han

gav Klassen saa mange Punktum'er i Lektie, som der var Drengene i Klassen. Nr. 1 kom da op i det første Punktum, Nr. 2 i det næste og saa videre, lige ned til den sidste. Ingen læste derfor paa mere, end hvad der maatte falde i hans Lod. Men en Gang var der en af Forældrene, der gik hjem til Y. og gjorde ham opmærksom paa det. Den næste Dag gik som sædvanlig; men da Eksaminationen var forbi, sagde Y: „Jeg ved godt, at I narrer mig, men næste Gang skal jeg narre Jer, saa begynder jeg fra neden.“

Lærerne fra 1856 er naturligvis efter Haanden bleven afløste af yngre Folk, der har arbejdet med Skolens Tarv for Øje og gjort deres til at hævde Traditionen.

Her er det ikke Stedet at fortælle Skolens Historie; et Tidsrum er sluttet med 1908. Her skal jeg imidlertid kun minde om enkelte Begivenheder, der har fæstet sig i min Hukommelse, og desuden er mit senere Liv knyttet saaledes til Skolen, at jeg stadig maa komme tilbage til den.

Iblandt de Fornøjelser, der gentog sig Aar efter Aar, dog med de Afbrydelser, som Vejr- liget og andre Omstændigheder kunde medføre, var Skovturen. Den første Skovtur, hvori jeg deltog, holdtes den 29de Mai 1857. Der gik den Gang intet Jærnbanetog til Skoven, saa Turen maatte foretages til Vogns. Tidligt om Morgenen samlede en Række Vogne, de den Gang brugelige firstolede Holstenskvogne, i Skolens Gaard. Drengene havde i Forvejen sikret sig den Lærer, de helst vilde have paa Klassens Vogn, og et ikke lille Vogntog, da Skolen talte over 450 Elever, og saa godt som alle var med, rullede ud af Porten under rungende Hurraraab, og Rejsen gik ud af Østerport og derfra til Lyngby; der blev holdt Frokostpavse paa Lottenborg, og Botaniskerkasserne blev befriede for en Del af deres Indhold. Medens dette gik for sig,

kom en Wienervogn med Brix og nogle af de ældste Lærere (Ratje, Juel og den gamle Flindt); de sluttede sig da til os andre. Vi spadserede derpaa til Holte, hvor Drengene legede Røvere og Soldater, medens Lærerne indtog deres Maaltid ved et sluttet Bord, hvor vi blev overraskede med en rigelig Mængde Vin, der var foræret af en velhavende Fader, hvis Sønner var i Huset hos Brix. Men vi savnede alle den ellers uundværlige Chr. Agerskov. Ingen vidste, hvorfor han ikke var med; men Brix udbragte hans Skaal og meddelte, at han havde lovligt Forfald; han holdt nemlig Bryllup med sin anden Hustru, hans endnu levende Enke.

Fra Holte gik Turen til Vogns til Fortunen; vi steg da af og lod Vognene køre videre til Bakken, som den Gang endnu havde lidt tilbage af sin gamle Glans, og Lærerne og Eleverne spadserede det lille Stykke. Men nu viste det sig, at Forberedelsesklassen var saa træt, at de smaa næsten ikke kunde flytte Benene. Imidlertid fandt de ældste Elever, den saakaldte Overgangsklasse, paa Raad. De tog de smaa Drengene op paa Skuldrene, og saa var Trætheden som blæst bort, og under Sang og Jubel blev Fodturen for de store, Rideturen for de smaa bragt til Ende.

Da vi skulde hjem, viste det sig uheldigvis, at omtrent Halvdelen af Kuskene var fulde; men da til al Lykke en Del af Lærerne var i Stand til at køre et Par Heste, fik Kuskene Lov at blive liggende paa Bakken, og Drengene blev henad Aften i god Behold afleverede til Forældrene.

Af den Slags Skovture mindes jeg endnu kun en enkelt, som rimeligvis foretoges 1858 eller 1859. Det var godt, klart Vejr, da vi kørte hjemme fra; men vi var næppe komne halvvejs, før vi blev overfaldne af en voldsom Tordenbyge, der i hele Dagens Løb blev efterfulgt

af flere lignende. Skønt Hr. A. Juel var utrættelig til at lege med Børnene i Lader og Vognporte, maatte Turen dog betragtes som mislykket, og det var vel Grunden til, at de samlede Skovture stilledes i Bero.

I de følgende Aar drog vi ud klassevis, og det var da næsten altid min afdøde Ven Arthur Abrahams og mig, der fulgte med de øverste Klasser. I Almindelighed gik den Slags Ture af, uden at der passerede noget, der i længere Tid fæstede sig i Hukommelsen; men ved en enkelt af disse Smaature hændte der en lille Episode, jeg aldrig glemmer. Vi legede Røvere og Soldater. Abrahams og jeg førte Soldaterne, og vi fandt endelig Røverne siddende hver i i sit Træ. De blev kommanderede ned og førte til Fæstningen; men en af Røverne, Drengen Waage-Petersen, nægtede at gaa ned. Vi satte da Vagt ved Træet, fire haandfaste Dreng, og spadserede selv videre. Paa Tilbagevejen gik vi forbi det Sted, hvor vi havde efterladt Vagten; men der var ingen. Tilfældig mødte vi en gammel Kone og spurgte hende, om hun ikke havde set fire—fem halvvoksne unge Mennesker paa sin Vej, og i hvilken Retning de var gaaede. — Jo hun havde nylig set fire saadanne Fyre, der bar en femte imellem sig.

Længe gik vi tavse ved Siden af hinanden, tænkte naturligvis begge to, at Drengen var faldet ned og havde slaaet sig fordærvet, eller at muligvis en af de andre var kravlet op i Træet og bleven sparket ned. Endelig udbrød Abrahams: „Vil du gaa hjem og sige det til hans Forældre? Eller skal jeg? Eller skal vi gaa sammen?“ — Noget efter kom vi til Fæstningen. Der traf vi Waage Petersen særdeles vel tilpas. Han havde akkorderet med Soldaterne og tilbudt at kapitulere paa den Betingelse, at de vilde bære ham til Fæstningen.

Da jeg blev Bestyrer, genoptog jeg den gamle

Skik med de samlede Skovture; men saa gik Turen paa Jærnbane. Imidlertid har det altid været forbundet med store Besværligheder, særlig fordi Eksamenstiden blev tidligere og tidligere, saa at de i de sidste Aar har været „Nøddeture“ i September Maaned.

Jeg havde allerede været 30 Aar ved Skolen og begyndte at blive gammel i Gaarde, da vi nærmede os til den 4de Marts 1886. Skolens Bestyrer og Direktionen belavede sig til at festligholde Hundredaarsdagen; men samtidig vaagnede der iblandt de gamle Elever Lyst til at gøre noget selvstændigt, og jeg kan da nævne to, der hver for sig henvendte sig til mig og meddelte mig deres Planer og søgte mit Raad. Det var nu afdøde Boghandler Emil Bergmann og Grosserer Fr. Zachariae. Hver af dem dannede sin Komité og virkede hver paa sin Maade, og hver af dem efterlod sig et Værk, der for bestandig knyttede deres Navne til Skolens Historie. Bergmann gav Stødet til, at Skolen fik det store smukke Maleri af Erik Henningsen, der nu pryder Kontoret, og Zachariae blev Stifter af det saakaldte Efterslægtssamfund til Understøttelse for forhenværende trængende Lærere, og dette Efterslægtssamfund har allerede gjort megen Nytte.

Jeg kan ikke lade være i Parentes at tilføje en lille Oplevelse, jeg i den Anledning har haft. Jeg var i nogen Tid efter Festen konstitueret som Bestyrer af Skolen, da Etatsraad Brix var syg og havde faaet en længere Permission. Jeg sad og arbejdede paa Kontoret, da der kom en gammel Mand ind, som alle Københavnerne kendte, og som jeg havde set mange Gange, men aldrig talt med. Det var en af Skolens berømteste Elever, gamle Phister.

Han var allerede den Gang næsten blind, og Benene var begyndt at blive noget stive. Han havde hørt, at der var stiftet et Efterslægtssamfund til Gavn for udtjente Lærere, og skønt hans egne Lærere ikke længer trængte til det, vilde han dog gerne være med. Vi kom nu snart i en lun Passiar; han talte om sine Skoledage og alle de Løjer, han havde gjort som Dreng, Løjer, der den Gang gik saa vidt, at Skolens Bestyrer henstillede til hans Fader, om det ikke var det hensigtsmæssigste at tage ham ud. Derefter gik han over til at tale om sit Teaterliv og sine Roller, noget Skuespillere ellers sjældent gør, og det kan jeg saa godt forstaa. At jeg gjorde ham alle mulige vel mente Komplimenter, følger da af sig selv. „Det sidste, jeg tror, jeg hørte Dem synge, var som Ole i Abekatten; det faar man nu aldrig mere at høre.“ — „Jo, saamænd gør 'De saa!'“ og gamle Phister rejste sig og sang paa Skolens Kontor: „O Jomfru, det gaar aldrig over.“ — Hermed slutter Parentesen.

Selve Hundredaarsdagen blev højtideligholdt med en Formiddagsfest i Industripalæet, hvor Kongefamilien var til Stede, en Middag i Hôtel d'Angleterre og en Aftenfest i Koncertpalæet.

Det var en bevæget og anstrængende Dag, og det var godt, at vi havde fri den 5te Marts. Om et Par Aar har Skolen bestaaet i 125 Aar. Gid den Dag — men man kan vel næppe haabe det — maa samle gamle Elever paa en værdig Maade, som kan staa ved Siden af, hvad der gjordes i 1836, 1861 og 1886.

Brix's Helbred var allerede begyndt at vakle Aaret før Hundredaarsfesten, men ingen ofrede det nogen alvorlig Tanke, før han stod paa Talerstolen den 4de Marts 86. Dagen efter begyndte hans lange, haarde Sygdom. Ved omhyggelig Pleje og konsekvent Overholdelse af Lægens Forskrifter kom han sig saa nogenlunde; men

den gamle Kraft vendte ikke tilbage, og særlig Hukommelsen vedblev det at skorte paa. Det var ogsaa nærmest Grunden til, at han i 1892 søgte sin Afsked og traadte tilbage ved Aarets Slutning. Den sidste Dag før Juleferien samledes Drengene i Skolens Sal. Brix ønskede, at ingen af Lærerne skulde være tilstede; men i sidste Øjeblik bad han mig om at gaa med ind. Der var Dødsstillehed udbredt over den store Skare af Børn, og med ganske faa Ord sagde han dem hjærtelig Farvel. Saa var han lige ved at synke sammen. Drengene gik da hjem, uden at man hørte en Lyd ved Bortgangen.

Derpaa gik han ind i Sangsalen, hvor Lærerne var forsamlede. Senere har han nok af og til vist sig paa Skolen, mild og venlig som altid; men han holdt ikke rigtig af at komme der. Ingen havde i Grunden ventet, at han skulde leve saa længe, og Aar for Aar blev han raskere. Da han blev 80 Aar, modtog han Hyldest og Lykønskninger fra Venner og Bekendte, gamle Kolleger og gamle Elever.

I Løbet af Sommeren 1908 tog hans Kræfter saaledes af, at hans nærmeste kun havde lidet Haab om, at han vilde leve Aaret ud. Han var jo ogsaa nu over 88 Aar gammel. Da han midt i Oktober Maaned fik at vide, at Skolen var gaaet over til „de forenede“, gjorde det et dybt Indtryk paa ham, og han beklagede, at Forholdene havde medført, at det maatte ske. Faa Dage efter kunde han ikke forlade Sengen, og om Morgenen d. 25. Oktober sov han stille hen.

Det er nu en god Snes Aar siden, at Etatsraad Brix fik Orlov paa nogle Maaneder og til Rekreation tilbragte Sommeren i Norge. Jeg var i den Tid konstitueret som Bestyrer af Skolen; Handelsbanken havde lejet Forhuset

og Sidehuset, og naar Banken skulde have sin Forsyning af Sølvpenge, blev den kørt dertil i én Droske, som blev holdende i Forgaarden, medens den blev tømt. Brix var lige vendt tilbage, og jeg havde nedlagt min Værdighed; jeg var just paa Kontoret hos ham for at give ham Meddelelser og saa godt, at Drosken holdt i Gaarden. Klokken var eet, og Porten ud til Gaden var fyldt med Drengene fra Forberedelsesklassen, som i Almindelighed blev hentede fra Skolen af Mødre eller Tjenestepiger.

Pludselig ringede Skolens Klokke, Hesten blev sky og foer med Vogn og det hele gennem den tæt fyldte Port ud paa Gaden og videre ned ad Østergade. I samme Nu var Porten tom; det vil sige: der var ikke en af dem, der havde været i den, som stod paa Benene; en Del af Tjenestepigerne var det lykkedes at flygte ud paa Gaden; men Resten saavel som Drengene laa og væltede sig i Porten, medens det dog var lykkedes to, tre Stykker i rette Tid at gaa paa Hovedet ned i Grosserer Emil Schous Kælder, der den Gang havde Nedgang fra Porten. Her blev de gæstfrit modtagne, medens nogle af Lærerne og de to Skolebetjente pillede Resten af Drengene op og bar dem ind i Sangsalen. Jeg løb over paa Amagertorv til min Ven Dr. Jacob Poulsen og fik ham til at gaa tilbage med paa Skolen for at yde Assistance.

Efter at have besørget noget Arbejde i en af Klasserne gik jeg ned i Salen for at tage Situationen i Øjesyn. Det var i Grunden forfærdeligt at se, naar man ikke selv kunde gøre nogen Nytte. I det hele har det altid været mig højst uhyggeligt at se en tilskadekommen; men har jeg kunnet hjælpe, har det ikke afficeret mig det mindste, og saaledes gaar det vel de fleste.

Der saa jeg nu fjorten nøgne Smaadrenge ligge blodige og grædende paa de lange Borde og Dr. Poulsen staaende med opsmøgede Ær-

mer og med et Vandfad og Svamp. Vandet var stærkt farvet af Blod og Gulvet tilsølet med Blodpletter. Særlig maatte jeg beundre Skolens kvindelige Lærerpersonele, som med Frøken L. Brosbøll (nu Fru Allerup i Middelfart) i Spidsen ydede en koldblodig og sagkyndig Hjælp.

Nogle Timer efter var alle Patienterne kørte hjem, og ingen af dem har nogensinde haft Men af denne Overkørsel. Fjorten Dage efter var de alle paa Skole igen.

Det maa ellers have været en uhyggelig Overraskelse for Forældrene at se en Vogn holde udenfor Døren og modtage Barnet paa den Maade. En af Drengene, der var Søn af en Restauratør paa Sct. Annæ Plads blev saaledes afleveret i sit Hjem, og næppe havde Forældrene faaet ham i Seng, før der holdt en ny Droske udenfor Døren, og af den blev Drengens Søster, en lille Pige paa en halv Snes Aar, baaret ud. Hun havde rent tilfældig gaaet paa Østergade og været lige udenfor Skolens Port, da Hesten foer ud paa Gaden, og saa havde den taget hende med. Hun blev kørt hjem af Politiet efter at være bleven forbundet paa Stationen.

At der naturligvis i en Skole i Aarenes Løb kan forekomme enkelte Læsioner, er en Selvfølge, og at der i Løbet af de 52 Aar, i hvilke jeg har fungeret, har vanket enkelte Knubs, er jo uundgaaeligt; en Gang er f. Eks. en Dreng falden ned i Gymnastiksalen og har brækket Armen, — men det er altid gaaet godt. Denne Gang gik det jo ogsaa godt ved Overkørslen; men det kunde være gaaet galt.

Gamle Lærere ved Skolen fortalte, da jeg var ganske ung, at der i deres Tid havde været Ildløs paa Skolen to Gange, den ene Gang en ubetydelig Kakkelovnsild i en af de smaa Klas-

ser, der laa over Mellemporten i den gamle Bygning, den anden Gang i den saakaldte nordlige Klasse (da Nr. 17), som saa fik Navn af den brændte Klasse. Men en betydeligere Ildebrand skulde jeg selv blive Vidne til. Det var Natten mellem den 24de og 25de November 1887. Lidt efter Midnat blev jeg vækket ved en heftig Ringen paa min Dør; det var Skolebetjenten, Peter Seidelin, som bad mig komme hen paa Skolen; man havde ikke villet hente Etatsraad Brix, da han endnu var meget svag efter Sygdommen forrige Aar, og jeg var desuden let at faa fat i, da jeg boede i Etatsraad Goldschmidts Ejendom paa Amagertorv, den Ejendom, hvor nu den kongelige Porcellænsfabrik har sit Udsalg.

Min Hustru fulgte med. Østergade var afspærret fra Amagertorv til Pilestræde, Gaden fyldt med Sprøjter og lange Slinger førte ind til den brændende Bygning. Det var den saakaldte nye Bygning, der var opført 1857. Gulvet var gennembrændt under en Kakkelovn paa første Sal; den var styrtet ned i Stueetagen, og Ilden havde faaet Næring i Museet, hvor blandt andre brændbare Sager var nogle Spritbeholdere, foruden al den Sprit, der brugtes til Samlingens Vedligeholdelse og var fordelt i en Mængde Glas. Herfra havde Ilden udbredt sig gennem alle Etagerne lige op til Taget, dog i en Klasse mindre for hver Etage, man kom højere op i Huset.

Min første Gang var til Museet i Stueetagen. I det forreste Værelse var der mørkt, men Gulvet dækket af mindst 6 Tommer højt Vand. Gennem den aabne Dør til selve Museet saa man derimod ligesom et Snevejr af Gnister; det var de udstoppede Fugles Fjer, der fløj brændende rundt, og af og tit hørte man et stærkt Knald, naar et stort Glas eller en anden Beholder med Sprit eksploderede. Meget lidt af alt, hvad der var i dette Lokale, blev reddet, dog lykkedes

det ved Skolebetjent Seidelins og Portner Johansens energiske Anstrængelser at faa nogle Knogler og først og fremmest nogle vigtige Protokoller bragte i Sikkerhed.

Fra Stueetagen blev jeg af en af Brandfolkene ført op paa første Sal. Det var mig da umuligt at kende de ellers saa vel kendte Lokaler. Alt var opfyldt af en kvælende Røg, i hvilken man kunde skelne brændende Gasblus, medens Væggen til Naboejendommen ud til Købmagergade var gennembrændt. Med eet hørte jeg et højt Raab: „En Mand falden ned! en Droske frem!“ — Han havde været oppe paa anden Sal, havde ikke lagt Mærke til, at der var Hul i Gulvet, faldt igennem, men greb i Faldet fat i en Kakkellovn; den fulgte med ham, og begge styrtede gennem første Sal ned i den brændende Stueetage. Han blev stærkt forslaaet, blev kørt paa Hospitalet, men kom sig dog igen efter længere Tids Forløb. Jeg har senere mødt ham paa Gaden.

Min Hustru, som opholdt sig i en af de ikke brændende Bygninger, hørte Raabet og troede naturligvis, at det var mig, der var falden ned. Hun blev dog snart beroliget, og henad Morgenstunden gik vi hjem, da der ikke var mere for mig at gøre.

Ved Skoletidens Begyndelse gik jeg tilbage, stillede mig i Porten og underrettede Drengene om, at det var Fridag, hvilket naturligvis ikke var dem helt uvelkomment, dog saa jeg nogle, der stod og fældede bitre Taarer.

Den 25de November 1887 var en Fredag. Jeg kørte straks til Etatsraad Brix, der boede i Holbergsgade, og til Selskabets første Direktør, Gros-serer E. le Maire, i Bredgade og underrettede dem om, hvad der var sket. Det gjaldt nu, at Skolens Arbejde ikke maatte standses mere end nødvendigt. En Del Klasser kunde jo godt læse i de Lokaler, der ikke var brændte; men 8

Afdelinger var husvilde; Brix og jeg blev da enige om at dele Eleverne, saaledes at jeg rykkede ud med de store, hvorimod han beholdt de yngre i den gamle Bygning.

Jeg fik da det Hverv snarest mulig at skaffe Husly, og heldigvis stod der en rummelig Lejlighed ledig i samme Ejendom paa Amagertorv, hvor jeg havde min Privatbolig. Den blev lejet, og i Løbet af Lørdag og Søndag — ja Nætterne tog vi med — fik vi skaffet fuldt Inventarium og indrettet et Lærerværelse, saa at vi kunde begynde igen Mandag Morgen. Det var i Grunden min Entré som Skolebestyrer.

En mindre Ildebrand hjemsøgte Skolen den 7de Januar 1901. Var den ikke udbrudt, inden Natten var falden paa, og opdaget i Tide, vilde den uden Tvivl have taget hele Sidebygningen og rimeligvis Forhuset med. Det var en Mandag, den første Skoledag efter Juleferien, Undervisningen var gaaet sin sædvanlige Gang, og jeg var gaaet hjem. Jeg boede den Gang i Østerfarimagsgade. Men næppe var jeg kommen ind ad Døren, førend jeg blev hentet af et Bud, der meddelte, at Skolen brændte. Jeg tog en Vogn og kørte sporenstregs tilbage.

Det brændte da lystigt i Kælderen under Kontoret, hvor der var gaaet Ild i en Del gamle Pakkasser, og Gulvet til Kontoret var allerede antændt. Var Kontoret helt brændt, vilde uerstattelige Værdier for Skolen være gaaet tabt; der var hele Skolens Arkiv, ganske vist opbevaret i et Jærnskab, desuden en Mængde Papirer og Protokoller, Elevbiblioteket og endelig Skolens kostbare Malerier, Jens Juels Portræter af Joachim Godske Moltke og Baron von Bolten, Eckersbergs Portræt af Tode, Achens Billede af Etatsraad Brix og endelig Erik Henningsens store Maleri af Skolens Legeplads i Snevej. Jeg fik af Brandvæsenet Tilladelse til at gaa ind paa Kontoret, hvor der imidlertid var forfærde-

Afdelinger var husvilde; Brix og jeg blev da enige om at dele Eleverne, saaledes at jeg rykkede ud med de store, hvorimod han beholdt de yngre i den gamle Bygning.

Jeg fik da det Hverv snarest mulig at skaffe Husly, og heldigvis stod der en rummelig Lejlighed ledig i samme Ejendom paa Amagertorv, hvor jeg havde min Privatbolig. Den blev lejet, og i Løbet af Lørdag og Søndag — ja Nætterne tog vi med — fik vi skaffet fuldt Inventarium og indrettet et Lærerværelse, saa at vi kunde begynde igen Mandag Morgen. Det var i Grunden min Entré som Skolebestyrer.

En mindre Ildebrand hjemsøgte Skolen den 7de Januar 1901. Var den ikke udbrudt, inden Natten var falden paa, og opdaget i Tide, vilde den uden Tvivl have taget hele Sidebygningen og rimeligvis Forhuset med. Det var en Mandag, den første Skoledag efter Juleferien, Undervisningen var gaaet sin sædvanlige Gang, og jeg var gaaet hjem. Jeg boede den Gang i Østerfarimagsgade. Men næppe var jeg kommen ind ad Døren, førend jeg blev hentet af et Bud, der meddelte, at Skolen brændte. Jeg tog en Vogn og kørte sporenstregs tilbage.

Det brændte da lystigt i Kælderen under Kontoret, hvor der var gaaet Ild i en Del gamle Pakkasser, og Gulvet til Kontoret var allerede antændt. Var Kontoret helt brændt, vilde uerstattelige Værdier for Skolen være gaaet tabt; der var hele Skolens Arkiv, ganske vist opbevaret i et Jærnskab, desuden en Mængde Papirer og Protokoller, Elevbiblioteket og endelig Skolens kostbare Malerier, Jens Juels Portrætter af Joachim Godske Moltke og Baron von Bolten, Eckersbergs Portræt af Tode, Achens Billede af Etatsraad Brix og endelig Erik Henningsens store Maleri af Skolens Legeplads i Snevej. Jeg fik af Brandvæsenet Tilladelse til at gaa ind paa Kontoret, hvor der imidlertid var forfærde-

lig uhyggeligt, Rummet var fyldt af en kvælende Røg fra det brændende Fyrretræ i Kælderen, og Gulvet var saa hedt, at man næsten ikke kunde staa paa det; paa flere Steder brød ogsaa Luerne igennem. Længere end et Par Minutter ad Gangen kunde jeg ikke være der; men det lykkedes mig dog efterhaanden at faa de Folk, der beredvilligt hjalp til, anvist, hvad der først og fremmest skulde bringes i Sikkerhed, og derved faa alt væsentligt reddet. Der var nogle af Lærerne, der tilfældig var kommen til Stede, naturligvis Peter Seidelin, der aldrig svigtede, Personalet hos Crome & Goldschmidt og et Hold af Handelsskolen „København“, der om Eftermiddagen benyttede nogle af Skolens Lokaler.

Under Brandvæsenets Ledelse blev vi delte i Hold, der skiftevis gik ind i Kontoret og langete Inventariet ud af Vinduerne, medens et andet Hold stod paa Legepladsen og tog imod det, saa at der efterhaanden samledes nogle ikke ganske smaa Dynger, og ikke en Stump af, hvad der var i selve Kontoret, gik tabt; inden Aften var det hele uskadt baaret ind i Gymnastiksalen og nogle Lokaler i den nye Bygning.

Skønt Politiet havde afspærret Porten, lykkedes det dog enkelte at bane sig Vej ind i Skolegaarden, iblandt andre naturligvis Referenter fra Bladene. Det gjorde jo i og for sig ikke noget, men iblandt de uvedkommende var der En, der tiltrak sig min Opmærksomhed; han stod og rodede paa en temmelig mistænkelig Maade i de Sager, som var samlede paa Pladsen under Kontorets Vinduer. Jeg fandt det da rigtigst at spørge ham, hvem han var, og hvad han havde der at bestille. — „Agent for Assurance-selskabet.“ — „Hvilket Assuranceselskab?“ — Han nævnede det. — „Der har Skolen ikke assureret.“ — Saa vendte han sig om til mig og udbrød: „Det er mig revnende ligegyldigt, hvor De har assureret.“

I det samme havde en af de til Stede værende Lærere ham i Nakken, flere af de omstaaende hjalp til, og Agenten blev smidt ud. Jeg har aldrig set saa ekspedit en Udsmidning. Fyren blev formelig løftet fra Jorden, saa Benene næsten var i Højde med Hovedet, transporteret over Pladsen, gennem Forgaarden og afleveret til Politiet i Porten ud til Gaden.

Ildebranden gjorde ikke nogen Standsning i Undervisningens Gang; kun blev Kontoret midlertidig flyttet over i Skolebetjentens Lejlighed.

Var hele Sidebygningen og Forhuset gaaet i Løbet, vilde der efter al Rimelighed være opført en stor Forretningsbygning paa Tomten, og Skolen var flyttet. En pekuniær Hjælp havde det været for Selskabet, men vi var dog alle glade for, at den gamle Bygning med de mange Traditioner blev staaende.

Det var den 15de September 1892, at den elskværdige Tømmermester H. H. Kayser, Skolens første Direktør i det Aar, sent paa Aftenen kom ud til mig paa Landstedet i Charlottenlund for at meddele mig, at Direktionen for Efterslægtsselskabet havde udnævnt mig til Bestyrer af Skolen fra 1. Januar 1893 at regne. Min Hustru var den Gang temmelig lidende af Hovedsmerter; men jeg anede dog ikke, at hun fjorten Dage efter skulde dø. Hun oplevede at se sit og mit Ønske opfyldt og blev forskaaet for mange Sorger i de kommende Aar. — Brix selv var særdeles forekommende og velvillig og vilde gerne sætte mig ind i alt; men dels havde mit Forhold til ham i en Aarrække været saadan, at jeg vidste Besked med det allermeste, dels vilde jeg i de Maaneder, der var tilbage, ikke blande mig i mere end højst nødvendigt, for at han kunde afvikle sine Sager, dels øn-

skede jeg selv Ro til at forberede mig paa den ansvarsfulde Stilling, jeg skulde beklæde.

Skønt jeg jo ganske vist — som Brix selv sagde — i mange Aar havde været hans højre Haand, var der dog særdeles meget nyt at tage fat paa. I det hele taget var det en stor Forandring, der indtraadte i mit daglige Arbejde. Vel havde jeg i de sidste Aar haft en Time fri daglig til Hjælp for Bestyreren; men mit egentlige Arbejde var jo dog at undervise. Nu skulde Undervisningen indskrænkes til 12 Timer om Ugen, og det trættende Arbejde med Dag ud og Dag ind at have Tilsyn paa Legepladsen i alle Frikvartererne hørte op.

Lærerne kendte jeg jo nok. Jeg var god Ven med dem alle, ja iblandt dem fandtes tre, Ager-skov, Abrahams og Arlaud, som var mine bedste Omgangsvener. Det kunde jo paa en Maade være meget godt, men det kunde ogsaa have sine Vanskeligheder; saa meget maa jeg dog sige, at bedre Kolleger før min Udnævnelse og bedre Kolleger efter den kan ikke tænkes. Jeg tror, det var en Fordel for mig, at jeg kendte de Kræfter, jeg skulde arbejde med, stod mig godt med dem og blev saa venlig modtaget af dem. For mig vilde det neppe have været saa ganske let at komme ind til et helt nyt Personale; men jeg havde ogsaa den Fordel, at ingen af Skolens Lærere havde søgt Embedet. Da min Formand Brix blev Bestyrer, kom han ind som fremmed; det samme gælder min Eftermand, Cand. theol. H. P. Hansen; de kom begge fra Borgerdydsskolen paa Christianshavn (nu i Helgolandsgade).

Jeg kendte altsaa Lærerpersonalet; det vil sige, jeg kendte de enkelte Læreres Personer, men rigtig var jeg naturligvis ikke inde i deres Undervisningsmaade; det maatte jeg altsaa i Begyndelsen sætte mig ind i, og i de første Aaringer anvendte jeg ogsaa al den Tid, jeg havde

tilovers, til at indfinde mig i Klasserne og høre paa Undervisningen. Vel havde jeg selv i en Aarrække undervist i mit eget Fag; men derfor kunde jeg dog ikke have nogen klar Forestilling om, hvad der fordredes, og hvad der udrettedes i de andre Fag. Det var derfor nærmest for selv at lære, at jeg overværede Undervisningen, og meget lærte jeg ogsaa af de mange dygtige Faglærere. Da jeg var færdig med at indhøste Erfaringer, samlede jeg med Lærerne, Fag for Fag, og vi lagde da Planer om Samarbejde og Enhed i Undervisningen. En god Støtte i saa Henseende havde jeg i nu afdøde Johan Ottosen, der, samtidig med at jeg blev Bestyrer, blev udnævnt til Inspektør. Det var et Tab for Skolen og et Savn for mig personlig, da han nogle Aar efter gik over i anden Virksomhed.

Men er Lærerne en vigtig Betingelse for en Skoles Drift, saa er der et andet Personale, der har endnu mere at sige, og det er Drengene. Det er en Bestyrers Pligt, saa vidt som paa nogen mulig Maade, at lære hver enkelt Dreng at kende. Her er ikke alene Tale om Evner, Flid og Opførsel, men tillige om hver Drengs Karakter. Alle Drenge kan ikke tages ens. Der er dem, der har let ved at lære, og andre, der ikke naar saa langt som disse, skønt de arbejder med lige saa stor, ja maaske større Samvittighedsfuldhed og Flid. Der er nogle, som kan holde ud at høre efter Time ind og Time ud; der er andre, der ikke paa nogen Maade kan gøre det, og endelig er der nogle, som slet ikke behøver det. Jeg holder nu i det hele ikke meget af „Anmærkninger“, særlig tror jeg, at det er farligt at give Anmærkning for Uopmærksomhed. Kan man forlange, at en flink Dreng hele Tiden skal høre efter, naar en Stymper er oppe? Ofte er der ogsaa Drenge, som i en Periode staar i Stampe paa Grund af helt legemlige Vanskeligheder f. Eks. Besværligheder med For-

døjelsen, Nærsynethed, nervøse Lidelser, Tilbøjelighed til Hovedpine osv. Alt dette er det godt at vide; det kan den enkelte Lærer ikke; men det er Bestyrerens Pligt at gøre alt for at lære den Slags Ting at kende. Men for Resten er det en grumme let Sag at have med Børn at gøre. Det gælder at blive deres Ven, ikke deres Kammerat, og naar Drengene holder af en Lærer, bliver de altid flittigere, altid opmærksommere og altid artigere.

I det hele er Forholdet mellem Drengene og Lærerne i Løbet af det halve Aarhundrede, jeg har arbejdet i Skolelivets Tjeneste, blevet langt naturligere og fortroligere, efterhaanden som Tiden er gaaet. Og i den Retning er man gaaet langt frem her i Danmark. Jeg mindes, at for nogle Aar siden en Gang en Preusser rejste her i Danmark for at studere det danske Skolevæsen. Han kom ogsaa i Efterslægten og sagde iblandt andet til mig, at hvad han mest beundrede, var det ligefremme fortrolige Forhold, der herskede mellem Lærerne og Drengene. Saaledes havde han lagt Mærke til Lærere, der i Frikvarteret spadserede op og ned paa Legepladsen og passiarede med de store Dreng. I Preussen kunde det (i al Fald den Gang) ikke gaa an. Forholdet var mere strængt disciplinært, nærmede sig det militære.

I gamle Dage saa Drengene ofte en Fjende i Læreren, og mangel en godmodig Lærer havde de til bedste. Fra min Barndom af og før den Tid hørte man ofte tale om Komploter, ved hvilke Drengene aftalte det syndigste Sjov med en eller anden Lærer, og Pigerne var for Resten nok ikke bedre; (selv har jeg dog aldrig i min Barndom oplevet noget egentlig graverende) men nu taber det sig, og en god Dreng holder altid af en god Lærer.

Endelig er der Forholdet til Forældrene. Bestyreren maa ogsaa arbejde paa at lære For-

ældrene at kende, ganske vist faar man paa den Maade ofte et sørgeligt Indblik i Forholdene i enkelte Hjem. Det er ofte, at Forældrene ikke er enige om et Barns Opdragelse, idet den ene Part faar Skyld for at være for stræng, og den anden Part vil dække over det. Nogle giver Skolen Skyld for alt, hvad der gaar galt, det er andre Drengene, der har givet et slet Eksempel, eller en Lærer, der har været for urimelig; men gaar det godt, saa er det naturligvis Drengens egen Skyld. Overfor den Slags Folk er et Besøg i Hjemmet ofte til stor Nytte; men i det store kan det ikke overkommes af Bestyreren, og jeg har just i dette Punkt i Aarenes Løb haft stor Støtte af nogle af Lærerne, der paa Skolens Vegne har besøgt Hjemmene og derved gjort betydelig Gavn.

En anden Opgave for mig var at bevare Skolens Tradition. Jeg havde jo nu for en Del Eftermiddagen fri, medens jeg tidligere havde undervist til langt ud paa Aftenen. Jeg tilbragte da i nogle Aar et Par Timer hver Eftermiddag med at ordne og registrere Skolens Arkiv, som fornemmelig for de første Decenniers Vedkommende er temmelig rigt. Det er i højeste Grad interessant at se, hvor langt Skolens Stiftere den Gang var forud for deres Tid. Det gjaldt for dem om Undervisning og Opdragelse, ikke Udenadslæren og Ramsen; man sørgede for, at gode Lærebøger blev udgivne, at der udenfor Skoletiden blev holdt populære Foredrag, hvorved Skolens ældre Disciple kunde være til Stede. Prygl blev afskaffet og afløst af Belønninger. Der skulde være Frikvarter mellem Timerne, Leg paa Pladsen, hvori Lærerne deltog, ja man drev et lille Gartneri i enkelte Bede paa Legepladsen, som ogsaa i mange Aar kaldtes Haven. Agerskov kaldte den altid saaledes. Endvidere fik Drengene Undervisning i Gymnastik og Svømning, alt et fuldstændigt Brud paa de be-

staaende Forhold, men alt indrettet for at gøre Opholdet i Skolen hyggeligt for Børnene og lære dem Kærlighed til Skolen.

Og disse Planer lykkedes; paa mange Punkter er Efterslægtsselskabets Skole i over et Aarhundrede gaaet i Spidsen, paa andre Punkter har den fulgt med i al god og sund Udvikling; men ved manges Lejlighed har den holdt igen, naar man fandt, at Udviklingen gik for rask fremad. Og hvad angaar Kærlighed til Skolen som et godt Barndomshjem, saa kan der nævnes mange Eksempler derpaa; jeg skal blot nævne Oehlenschlägers Udtalelser og de mange Vidnesbyrd, som i en senere Periode General Christensen i Amerika aflagde paa sin Kærlighed til Skolen.

Overensstemmende med disse Traditioner har det blandt andet altid været mit Formaal at gøre Livet i Skolen hyggeligt og indprente Børnene Agtelse for Stamfædrene og Lyst til at frede om deres Minde. Vi var vistnok nogle af de første, der prydede Klasserne med Billeder — længe førend Foreningen „Kunst i Skolen“ traadte i Virksomhed — iblandt disse findes en Mængde Portrætter af forhenværende Elever, der har gjort Skolen Ære, og det er manges Gang hændet, at Disciplene i en Klasse har skaffet Blomster til Vinduerne og passet dem. Jeg har gerne villet vække denne Kærlighed til Skolen og gerne villet, at Disciplene skulde sætte en Ære i at have gaaet der. Hvor vidt det er lykkedes, maa jo andre bedømme.

Men Skolen maa jo ogsaa følge med sin Tid. Der er en Uendelighed af Ting at lære ved, hvad der passerer saavel her hjemme i Landet som i Udlandet; og har der været nogen Tid, der har været stærkt i Udvikling, hvad Skolevæsenet angaar, saa har det just været de sidste 16 Aar, de Aar, hvori jeg har haft den Ære at styre Skolen. Særlig kom den store Hovedforandring,

da Mellemskolen blev oprettet, og dette igen naturlig maatte medføre en Afskaffelse af almindelig Forberedelseseksamen og Afgangseksamen for studerende i den Form, hvorunder vi havde arbejdet i de mange Aar.

At hele denne Omvæltning maatte vække alvorlige Betænkeligheder hos en Mand som mig, er jo en Selvfølge, og jeg tænkte en Gang alvorligt paa, om det ikke skulde være det rigtigste at trække mig tilbage. Paa den anden Side følte jeg mig fuldt arbejdsdygtig og besluttede derfor at lægge alle mulige Kræfter i for at faa saa meget som muligt ud af de nye Vedtægter. Først havde jeg den Indvending, at Forandringen kom for pludselig; jeg havde troet, at det vilde vare et Aar længere, for at alle Forberedelserne kunde være færdige; men det fandt ikke Sted, og en Mængde administrative Bestemmelser af ret indgribende Virkning blev først trufne i Løbet af de første Aaringer, efter at Forandringen var traadt i Kraft.

I tidligere Dage fik Drengene en hel Del at bestille straks efter et eller et Par Aars Skolegang. Nu blev det bestemt, at Hjemmearbejdet skulde indskrænkes saa vidt muligt i hele Forskolen. Først i Mellemskolen skulde der begyndes paa Sprog, men saa kom der jo desuden mange andre Fag til, saa jeg ikke kunde tænke mig andet, end at Arbejdet i de øverste Mellem-skoleklasser maatte blive overvældende. Heri har Tiden vist, at jeg har haft Uret; men et andet Spørgsmaal bliver, om det er nok, hvad man har opnaaet ved Mellemskoleeksamen. Et Aar efter tager man Realeksamen. Jeg finder, at den er det bedste af alt, hvad den nye Lov indførte; men den gamle Forberedelseseksamen var jo dog vistnok en god Prøve. Nu vil Tiden vise, om de unge Mennesker, som har taget den, er lige saa godt funderede som de gamle „Præliminærister“, de burde da rigtignok blive bedre

Men et stort Spørgsmaal er det vel, om der med Mellemskoleeksamen som Grundlag i 3 Aar kan uddannes Studenter, der kan opfylde de Krav, den nye Gymnasieeksamen stiller. Det maa Fremtiden vise, og det kan hverken ses paa et eller to Hold. Det er paa det Punkt, at jeg har næret de allerstørste Betæneligheder. Jeg tror sikkert, at Fordringerne maa nedsættes. Vende tilbage til det gamle, kan vi jo ikke.

I Oktober 1908 undertegnedes en Kontrakt mellem Direktionen for Efterslægtsselskabet og de forenede Latin og Realskoler, ifølge hvilken Skolen gaar ind i „Ringens“ fra 1. August 1909 at regne. Skolen bliver vedblivende paa en Maade at bestaa som selvstændig Skole, beholder sine Legater og sine Traditioner; men dens Skæbne er nu knyttet til de forenede Skoler; den vil staa og falde med dem; forhaabentlig vil den endnu i mange Aar være levedygtig, men noget af dens Selvstændighed er naturligvis opgivet.

Saa længe Efterslægtsselskabets Skole bestaar, ja saa længe Mindet om den lever, skal Edvard Storms Navn holdes i Ære. Han var vel nok den største Pædagog, der har virket indenfor denne Skoles Vægge; thi han arbejdede paa bar Grund. I de faa Aar, der forundtes ham at leve, ofrede han sig med sin ubøjelige Energi og sit milde Sind, med sin sjældne Arbejdskraft trods et svageligt Helbred, med sin store Kundskabsfylde forbunden med en sjælden Beskedenhed, for den Skole, hvor han skulde tilbringe sine glædeste og lykkeligste Timer, omgivet af sine Dreng, som han elskede, og som elskede ham. Det forundtes ham at holde Indvielsestalen, da Skolen aabnedes d. 3die Januar 1787 i Madam Beekens Ejendom i Pilestræde Nr. 100 (det tredie Sted paa venstre Haand, naar man kommer fra Østergade); det forundtes ham at gaa i Spidsen for Drengene, da de tre Aar

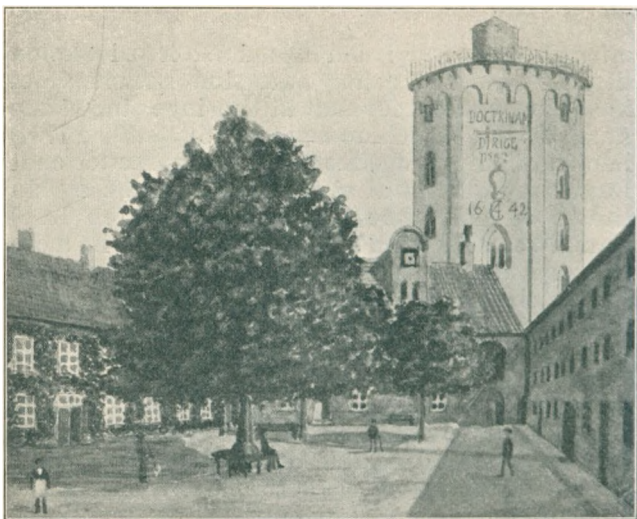
efter flyttede ind i den Ejendom, hvori Skolen til den Dag i Dag har haft sine Lokaler; det blev ham endelig forundt at tilbringe sine sidste Aar (han døde allerede den 29de September 1794) i det gamle hyggelige Kontor, hvor han efter endt Dagværk holdt af at sidde med sin Pibe og sin Guitar og nok vilde have en „Bolle“ (en Kop) Punch sammen med en god Ven eller sin kære Elev og Plejesøn Poul Rasmussen fra Farum.

Han hviler paa Assistens Kirkegaard; og Efterslægtsselskabet vedligeholder hans Gravsted. For en god halv Snes Aar siden var der to elskværdige Smaadrenge i Skolen, to Brødre, som af egen Drift gik ud paa Kirkegaarden, plantede Blomster paa Graven og opmalede Indskriften paa Gravstenen. Skulde disse elskværdige unge Mænd — som de nu er — tilfældigvis læse disse Optegnelser, beder jeg dem, om at de maa være et Tegn paa, at jeg ikke har glemt det og rime­ligvis heller ikke vil glemme det.

Skolen har haft sine lyse Dage og blomstrende Tider, den har ogsaa haft sine mørke Dage og svære Kampe at bestaa, men den er altid gaaet helskindet derfra, og den var i Fremgang nu, da den sluttede sig sammen med de andre højere Almenskoler.

I Selskabets Love staar der, at saalænge det arbejder for blot eet af de Formaal, som det har stillet sig, vedbliver det at bestaa.

Derfor vedbliver Skolen at bestaa, det er jo nu vistnok sikkert, at den om nogle Aar maa flytte; thi det er en dyr Grund at holde Skole paa. Men hvordan saa Forholdene bliver, vil Storms Relief nok faa Plads i Kontoret og den store Broncemedajllon blive anbragt saaledes, at den kan ses af Drengene.

Regensgaarden. Efter en Amatorlegning af en Regenskammerat.

VI. REGENSEN.

Da jeg blev Student, anede jeg ikke, at jeg skulde hellige mit hele Liv til Undervisnings Virksomheden. Jeg har i det forrige Afsnit samlet en Del Minder fra mit Liv i Skolen, men gaar nu tilbage til min Studentertid og til mine Oplevelser udenfor Skolen.

København havde ikke forandret sig stort i de fem Aar, jeg havde tilbragt i Aalborg. Byen laa endnu helt indenfor det Bælte, der dannedes af de gamle Volde, og saasnart man var kommen gennem Portene, var man udenfor Byen. I nuværende Blaagaardsgade laa der f. Eks. gode, efter Datidens Fordringer ret elegante Landsteder med store Haver ned til Søerne. Paa Vesterbro havde der jo nok rejst sig enkelte nye Bygninger, men Hovedmassen af dem var larvelige Gæstgivergaarde eller Ejendomme med Slagterier

i Baghusene, men dog ofte saaledes beliggende ved aabne Gaarde, at man ganske ugenert kunde overse hele Anstalten og overvære den alt andet end tiltalende Operation, der skilte Køer og Faar af med Livet. Jeg holdt ikke af at se paa det, men undgik det, naar jeg kunde, dog husker jeg een Gang, da jeg gik ud ad Vesterbro, at jeg kom til at kaste Blikket ind paa en Slagteplads. Koen var fældet, Svenden havde overskaaret dens Hals og stod og gyngede paa Bugen af Dyret for at faa Blodet til at strømme ud af det gabende Saar, medens han nok saa fornøjet svingede den blodige Kniv over sit Hoved.

Østerbro var paa Strandvejen nær næsten terra incognito, og Begrebet Classens Have var noget, der forekom Københavnerne som en Idyl.

I Byen selv var der endnu ikke rejst mange nye Bygninger. Der var endnu de mange Smøger og Gyder, der senere er forsvundne. Særlig var den bekendte Peder Madsens Gang vidt berømt, skønt man sjældent vovede sig ind i den. Indgangen var fra Østergade gennem Svaneapotekets Port og Udgangen i Grønnegade. Kigget derind har jeg jo mange Gange, men aldrig gaaet der igennem. Fra Peder Madsensgang kunde man komme ind i en Sidegang, Pistolstræde, der endte i et lille Torv.

Nu findes der rundt om i København ikke saa faa Statuer og Skulpturarbejder, men de er næsten alle rejste, siden jeg blev Student. Der var, da jeg rejste bort i 51, egentlig kun de to Rytterstatuer, Hesten paa Kongens Nytorv og Hesten paa Amalienborg, senere blev Schouws Buste opstillet ved Universitetet lige overfor Metropolitanskolen. Folkevittigheden kaldte den Skovshoved.

Paa Københavns Gader saa man den Gang adskilligt, som nu er forsvundet, der var endnu Vægttere med Kabuds, Morgenstjerne og alt Tilbehør, Vægterversene blev kvædede hver Time,

Piben lød, naar der var Ildløs eller for megen Sjøv i Gaden, og i Nødstilfælde kom man paa „Stigen“. Det var en nok saa proper Maade til Befordring af fulde Folk som den nuværende pr. Droske. Endvidere saa man i Sommertiden Hunderakkeren med sin store Vogn og daglig Stokhusfangerne paa Gaden, forrettende den Tjeneste, som til for nylig blev besørget af Lade-gaardslemmerne. Stokhusfangerne havde Jernringe over Knæet og over Anklen, begge Ringe forbundne med en Kæde, medens Dragten var halv gul, halv sort, skiftevis ordnet som Tavlerne paa et Dambræt.

En væsentlig Forandring var i København sket med Vandvæsenet, siden jeg forlod Byen i 1851. Det var som andre Steder den frygtelige Koleraepidemi, der havde fremtvunget en Forandring. Byen havde nu faaet sin fortrinlige Vandforsyning; man hentede ikke længere Vandet fra de forpestede Poste i Gaardene, men taptede det af Hænerne helt oppe i Etagerne. Men med Belysningen paa Gaderne var man endnu ikke kommet videre. I Efteraaret 1856 havde man endnu Olielamper, som Vægterne omhyggelig sørgede for ikke blev tændte, naar det var Maaneskin, og som blev slukkede, naar Maaneskinnet indtraadte lidt senere paa Aftenen. Men Olien blev dog snart afløst af Petroleum, og denne jo senere af Nutidens Belysningsmidler. Paa det Omraade og paa Befordringsvæsenets er vel nok den største Forandring foregaaet.

En Del Drosker fandtes, ligeledes gik der nogle Omnibusser ad Vesterbro til Frederiksberg, ja allerede før jeg flyttede til Aalborg havde man to runde Omnibusser, kaldede Jorden og Solen. Ad Strandvejen kunde man lade sig befordre paa Kaffemøller; Jernbane kendte man ikke til paa den Vej og Sporvogne endnu mindre. Vilde man gøre en Udflugt til Frederiksberg, til Skoven eller ud paa Amager, saa

gik man i Almindelighed, tog dog ofte til Takke med Kaffemøllerne paa de Ruter, hvor de fandtes. Det var høje, firstolede Vogne, alle Sæderne vendte samme Vej med Front mod Hestene; man kom op ad en Trappestige, der blev anbragt mellem andet og tredie Sæde; vilde man paa Kuskesædet, maatte man kravle op bag Hestene, og skulde man paa det bageste Sæde, maatte man veltigere langs Vognens Kant. Der var dog mange, der foretrak Bagsædet, hvor man kunde være saa heldig at indlede Konversation med en eller anden fiks Naboerske, ganske ugenert af de foran siddende.

Vognene havde Holdeplads ved Østerport og paa Trianglen; men de gik ikke til bestemt Tid, kun naar de var fyldte. Kom man gaaende i Nærheden, blev man straks anmodet om at tage Plads af en hel Skare af Kuske. Hver havde en „Lokkedue“ siddende paa Vognen. Det var Personer, som Kuskene lejede til at sætte sig op for at fylde; Folk gik da helst op, hvor der var nogen i Forvejen; men naar der var naaet et passende Antal Passagerer, fløj Duerne over paa en anden Vogn. Imidlertid afsted kom man, efterat Kuskene havde serveret alle deres Bravurnumre: „Vil De med til Skoven, Jomfru, saa sid op!“ — „Jeg mangler kun een lurvet Passager.“ — „Læg op Ferdinand! nu kør' vi“ osv. Paa Hjemturen gentog den samme Forestilling sig. Man var da efter Dagens Møjsommeligheder endnu mere oplagt til at stifte Bekendtskaber end paa Udturen; ved Kirsten Pils Kilde havde man drukket Rystetoddy; ved Slukefter, midt paa Hjemvejen, maatte Kaffemøllen gøre Holdt et Kvarters Tid, da Passagererne vilde af for at faa gammelt Øl med en Pind i, og saa gik det paa det sidste Stykke Vej i en rivende Fart; ofte præsteredes der en uhyggelig Kapkørsel, der kunde ende med, at Vognen væltede, og Passagererne rullede rundt mellem hverandre.

Til Fornøjelserne hørte om Sommeren Tivoli, og naar man havde Raad til det, tog man paa Hjemvejen en Portion Jordbær hos Jordbær-Andersen i Vimmelskaftet. En udmærket Vinterfornøjelse var det naturligvis at gaa i Teatret; i det kongelige Teater var der den Gang det bekendte Skisma, da Wiehe og Høedt spillede paa Hofteateret; men de samledes jo snart igen, og det kongelige Teater stod i en Glans, som de fleste i Nutiden ikke har nogen Anelse om.

Men jeg var jo ikke kommen til København for at more mig; jeg skulde studere og valgte Theologien. Jeg har aldrig fortrudt det. 40 Aar efter sagde Schandorph i en Tale, han holdt ved mit Jubilæum paa Skolen: „Han har heldigvis studeret Theologi; thi det er det Studium, der giver den mest alsidige Dannelse.“ Det skal jeg nu ikke dømme om.

Naar man fra en Provinsskole kommer til København for at studere, er man, eller var man i al Fald den Gang, aldeles uvidende om, hvordan man skulde begynde; man maatte i Almindelighed henvende sig til en ældre Kammerat og faa Oplysninger af ham. Jeg var i saa Henseende heldig stillet; jeg kunde henvende mig til min Kusines Mand, den begavede og kundskabsrige cand. theol. Gjerløff, og søge Raad hos ham. Han var ivrig Grundtvigianer og levede af at undervise, fornemmelig i Frøken Zahles Skole; han boede i Stormgade i et af de gamle Huse, hvorfra man havde god Udsigt til Volden. Huset staar mærkelig nok endnu, efterat saa meget gammelt er revet ned. Gjerløff tog overordentlig venlig imod mig, sagde, at jeg skulde begynde med Apostlenes Gerninger med de Wettes Kommentar som Hjælpemiddel, læse lidt Kirkehistorie og iøvrigt, saa snart jeg fik Raad til det, tage Manuduktør for at sætte mig ind i Metoden.

Dette heldige Tidspunkt indtraf allerede i Oktober Maaned i Rusaaret. Jeg gik da efter

Gjerløffs Raad til Dr. Skat Rørdam (nu Sjællands Biskop), der boede paa Borchs Kollegium. Enhver, der har søgt hans Vejledning, kender hans imponerende Kundskabsfylde og aldrig svigtende Elskværdighed. Jeg mindes med Taknemlighed de interessante Timer og den udmærkede Vejledning, og dog maaske mest hans Gæstfrihed og ligefremme Venlighed. Forholdene i Livet har bragt mig ind i andre Omgivelser, men hver Gang jeg senere har mødt ham, blot paa Gaden, har det ligefrem været mig en Glæde. Da jeg læste hos ham, tilbød han stud. theol. Ludvig Wagner og mig at læse Arabisk med os. Denne Læsning fortsattes i et Aar, og vi kom da saa vidt, at vi kunde læse Stykker af Koranen. Da der var gaaet 50 Aar efter den Tid, spurgte Biskoppen mig, hvor meget jeg kunde huske af det Arabiske; men jeg maatte tilstaa, at det var duftet bort.

I de første to Aar af mit Ophold i København, efter jeg var bleven Student, boede jeg hos min Mormoder og mine Tanter paa Hjørnet af Møntergade og Vognmagergade. For en meget billig Betaling fik jeg et lille Kvistværrelse, der vendte ud til Vognmagergade. Der skulde jeg snart erfare, at der ogsaa gaves slemme Folk i København. En Dag ved Middagstide, da jeg manglede Tobak, gik jeg ned i Stueetagen hos Urtekræmmer Petersen og købte mig et Fjerdingsspund. Jeg havde aflaaset min Dør omhyggelig; men da jeg kom op igen, var Døren opbrudt og alle mine Penge, som laa i min Kuffert, stjaalne. Det var ganske vist ikke store Sager, men det var alt, hvad jeg havde; det skete lige i Maanedens Begyndelse, vistnok i December 1856, og det var hver eneste Smule, som jeg havde at leve af Maaneden ud. Jeg gjorde straks Anskrig, Folk kom op ad Trappen, Tyven befandt sig endnu i Etagen, men han styrtede sig ind iblandt os, slog til Højre

og Venstre og foer ned ad Trappen, og jeg efter ham; men han kom først og forsvandt paa Gaden. Det var den berygtede Kvistkammertyv Tofte, der senere blev henrettet i Horsens.

Jeg skulde for Resten en Gang senere træffe paa ham. I Aaret 1863 blev jeg ansat som Lærer ved Søndagsskolen i Tugthuset paa Christianshavn. Der saa jeg iblandt Eleverne en lille sorthaaret Fyr, der altid var vel friseret og havde forstaaet at faa lidt Snit paa sin Fangedragt, fornemmelig gjorde han sig bemærket ved den Maade, han kunde faa Skjortekraven og Hals-tørklædet til at sidde. Det var Tofte; han havde de mange Tyverier paa sin Samvittighed og til-lige en stor Ildebrand i Studiestræde, hvor der brændte fire Mennesker inde. Det skulde imid-lertid ikke vare længe med vort Bekendtskab. Han gjorde kort efter et Mordattentat paa Straffeanstaltens Læge, Dr. Mackeprang, blev legemlig straffet og flyttet til Horsens. Men da han der overfaldt en af Fangevogterne, endte det med Henrettelsen.

I Eftersommeren 1858 fik jeg et Ønske opfyldt saa tidlig, som jeg paa nogen Maade kunde vente, jeg blev Alumnus paa Regensen. Dermed begyndte et nyt Afsnit af mit Liv. Mange dyrebare, glade Minder knytter sig til den røde Gaard, mange brave Kammerater fandt jeg der; de fire Aar, jeg tilbragte der, hører til mine lykkeligste Aar, og hver Gang Tanken vender tilbage til dem, hver Gang jeg møder en af de gode Venner fra den Tid, og hver Gang jeg lister ind ad Porten i Kannikestræde for at se op til Vin-duerne paa fjerde Gang, dukker Minderne op med en uimodstaaelig Magt.

Naar jeg imidlertid nu skal nedskrive mine Minder fra Regenstiden, kommer jeg i en Slags Forlegenhed. Og dertil er Grunden følgende: Den stammer fra den 15de Oktober 1906. Da jeg den Eftermiddag kom hjem, fandt jeg paa

mit Bord til Gennemlæsning en Bog: Rasmus Nielsen. Regensen. Erindringer fra 1858—62. Jeg skulde just den næste Dag gøre en Fornøjelsestur til Jylland og bestemte mig til at tage Bogen med for at læse i den paa den ellers noget trættende Jernbanetur.

Jeg begyndte straks, da jeg om Morgenens Kl. 8 kørte fra Charlottenlund, og var akkurat færdig med den, da jeg Klokken 4 standsede ved Haraldskær paa Vejle—Vandel Banen. Det er ikke for meget, naar jeg siger, at neppe nogen Bog har fængslet mig stærkere. Da jeg fem Dage efter kørte tilbage, læste jeg den igennem igen, begyndte ved Haraldskær og endte ved Charlottenlund, og nu har jeg atter med største Fornøjelse læst den tredie Gang, fornemmelig for at se, om jeg kan sende mine Optegnelser, der er nedskrevne Aar 1900, altsaa 6 Aar før Rasmus Nielsens Bog udkom, ud i Verden.

Jeg hørte netop til den Kreds, hvortil ogsaa R. N. sluttede sig, og næsten alt, hvad han har oplevet, har jeg jo taget Del i. Jeg er imidlertid kommen til det Resultat, at jeg for en stor Del har fremstillet Sagerne under en anden Form, udeladt noget, som han har taget med, og ogsaa faaet Smaating optegnede, der hører til det „meget“, som han selv siger, at han ikke har faaet med, og i al Fald har jeg nedskrevet noget, som han ikke selv har kunnet skrive om, nemlig alt det, som han var Sjælen i. Min gamle Kammerat Rasmus Øllgaard Nielsen er nu Professor Rasmus Nielsen, vel at skelne fra Professor Rasmus Nielsen senior, der ogsaa skrev gode, underholdende Bøger, men neppe nogen saa morsom som „Regensen“ af Professor Rasmus Nielsen junior.

Vi boede to og to sammen, var Kontubernaler, og hvert saadant Par havde to Værelser,

af hvilke det forreste brugtes til Sovekammer; men til nogle Lejligheder hørte der tre Værelser; det var de saakaldte Eneværelser, hvor man havde Sovekammer fælles, men hver sit Læseværelse. Til Tomandsværelserne valgte man selv sin Kontubernal, hvilket derimod ikke fandt Sted paa Eneværelserne, der maatte søges, naar de var ledige. Stipendiet bestod foruden af Bolig og Brændsel af 36 Kroner maanedlig, af hvilke dog 6 Kroner skulde betales til Karlen.

Vi var saa godt og vel et Dusin unge Mennesker, der samtidig rykkede ind i den røde Gaard i Efteraaret 1858. Regensen husede nemlig 100 Alumner, der alle blev udnævnte paa 4 Aar. Dividerer man 100 med 8, faar man $12\frac{1}{2}$; men i Almindelighed kunde der nok være 14 à 15, da enkelte blev saa sent udnævnte, at de ikke laa hele Tiden ud, men fik Eksamen, før den var udløben. Jeg havde det store Held at faa min gamle Skolekammerat Frederik Schiøning Aagaard til Kontubernal. Frederik Aagaard var min bedste Ven fra Skoledagene; vi omgikkes daglig i de to første Studenteraar, og han var en stadig Gæst i min Familie saavel i Aalborg som senere i København. Han var Søn af en Præst i Jylland, men begge hans Forældre var døde. Han var det braveste Menneske, man kunde tænke sig, en ren, nobel Natur, der var afholdt af alle og aldrig selv talte ondt om nogen. Han var beskeden og fordomsfri og en trofast Ven. Da han var bleven Kandidat, gik han straks i gejstlig Virksomhed, og i mange Aar saa jeg ham ikke. Men saavel ved vort 25 Aars som ved vort 40 Aars Studenterjubilæum var han min kære Sidekammerat. Efter min Hustrus Død skrev han mig det kærligste og mest trøsterige Brev til. Efter Aftale skulde vi have truffet hinanden i Efteraaret 1905, men samme Aar d. 31. Januar døde han som Præst i Glud og Hjarnø, elsket af alle, der kendte ham, ligesom i unge Dage.

Vi mødte da paa den befalede Dag hos Regensprovsten, Professor F. C. Petersen; han holdt en passende Tale og lod os trække Lod om de ledige Værelser. Vi fik 6te Gang Nr. 8; det var paa første Sal ud mod Kannikestræde. „Mine Herrer!“ sagde han, „De faar en meget rolig Nabo; thi deres Læseværelse støder umiddelbart op til mit Sovekammer.“ Jeg tror heller ikke, at vi forstyrrede ham; thi vore Venner Nicolaj Jacobsen og Ludvig Koch boede i Stueetagen paa samme Gang (VI, 1), og hos dem tilbragte vi i Almindelighed vore Aftener enten med Spøg og Samtale eller med fælles Studier, da vi alle fire var Theologer. Da Aagaard og jeg Aaret efter flyttede over paa 4de Gang Nr. 12, beklagede han, at Naboskabet skulde høre op; han havde aldrig haft roligere Naboer. Men om ogsaa vi var blevet boende, havde dog Naboskabet hørt op; thi den 20de Oktober 1859 døde han, og de „gæve Sønner af den røde Gaard“ fulgte ham til Jorden.

F. C. Petersen var en lærd Mand; han havde oprindelig studeret Theologi og havde holdt Forelæsninger paa Universitetet over det ny Testaments Eksegese. Senere var han bleven Professor i Filologi. Han gjorde alt, for at Regensianerne skulde benytte deres Stipendium paa værdig Maade, og da jeg kom paa Regensen, var han almindelig afholdt. Tidligere havde han jo nok haft adskillige Sammenstød med Alumnerne. Noget distrahit og kejtet var han vel, og mange Anekdoter fortælles om hans Distraction. Jeg skal blot minde om Historien om Husene, der laa foran Haverne i Athen, og om Plinius' Gæs med tre Ben. Skandalen med den lange Artikel i Flyveposten var noget før min Regensetid.

Viceprovsten var den prægtige gamle Fabricius; ham havde vi jo meget mere at gøre med end med Provsten. Han mødte stadig paa Læse-

stuen; jeg vil ikke sige, at han passiarede med os, men han talte til os og fortalte Historier fra sin Ungdom og sine Studenterdage; han var efterhaanden bleven stokdøv. Han gik ogsaa altid med en Porcellænstavle og en Blyant hos sig, og vi maatte da notere Svar paa de Spørgsmaal, han stillede os. Man kunde dog ikke altid stole paa, at han var døv. Da vi i Foraaret 1859 uden højere Tilladelse fandt paa at arrangere Fastelavnsløjer paa Gangene og i Gaarden, fordi vi vidste, at Provsten var gaaet i Seng, og Fabricius var døv, maa han paa en eller anden Maade have mærket Uraad; thi allerbedst, som vi arrangerede et Optog, hvori Halvdelen af os, iførte hvide Skjorter udenpaa Klæderne, sad paa Skuldrene af de andre og red først rundt om Træet, dernæst op ad Gangene og endelig ind paa Læsestuen, stod pludselig den gamle midt iblandt os, og hele Festen blev afbrudt.

Hans Fødselsdag d. 22. September var en Festdag paa Regensen, og vi maatte da om mulig hver enkelt sørge for at faa ham lykønsket. Selv bad han altid to, tre Stykker af os til en efter vore Fordringer højst splendid Frokost paa sine Værelser. Den, der var indbudet en Gang, kom hvert Aar med, saa længe han laa paa Regensen. Iblandt de udvalgte var jeg. Fabricius var den Dag altid i straalende Humør; han trakterede med alt, hvad han formaaede, god Mad, Vin og fine Cigarer. Gildet begyndte Kl. 12 og varede flere Timer, saa man sparede Middagsmaden. Porcellænstavlen cirkulerede; vi skrev Smaaavtigheder efter fattig Lejlighed, og Fabricius jubledes og fortalte. Han var den Gang 70 Aar; først 14 Aar efter døde han den 13de November 1873.

Disse to var altsaa vore egentlige Foresatte; men foruden dem og Portnerfolkene hørte til Gaardens faste Inventarium — rigtignok uden

fri Bolig — Gangkonerne og Karlene. Paa hver Gang var der en Kone, som gjorde rent og redte Sengene; det var flinke, dygtige Folk, 5 ialt; den flinkeste fik i Almindelighed første Gang, men maatte saa tillige passe Læsestuen; Konen fra anden Gang holdt Viceprovstens Værelser i Orden. Den skrappeste Gangkone var en stor blond Kone, som hed Line, og alle havde de for længe siden traadt deres Børnesko. Vi havde slet intet at betale dem; det var blot Skik, at de fik 4 Kroner af hver til Nytaar. De betragtede os som deres kære Børn, vilde uhyre gerne have en lille Passiar, og kom en af vore kvindelige Slægtninge op for at besøge os, vilde Gangkonen gerne have fat i dem, og hun var da utrættelig i at rose vor Flid og vore gode Sæder. De maa vistnok have haft en ganske respektabel Løn, da de næsten aldrig skiftede, og en Ekstraandtægt var ogsaa den, at de vaskede og strøg for en Del af os.

Men Karlene sorterede paa en ganske anden Maade under os. Hver Karl maatte kun have et bestemt Antal „Herrer“, dog saaledes at de mest søgte kunde faa et Par Stykker flere end de andre. Det var en god Stilling at være Regenskarl; men der fordredes ogsaa høj Grad af Punktlighed og Paalidelighed. Alumnerne valgte tre Karleinspektører, der havde Hals og Haands Ret over dem. Karlene maatte betale til en Pensions- og Sygekasse, og var der nogen som helst Forsømmelse, maatte de finde sig i en Mulkt; gentagne Forsømmelser blev straffede med Afsked, og den mindste Uhøflighed blev ikke taalt. I min Tid blev kun to Karle afskedigede, den ene for at have mødt beruset et Par Gange, den anden for Uhøflighed. Der fordredes, at de skulde møde et Par Timer om Morgenens for at pudse vort Fodtøj, lave The, lægge i Kakkelovnen og gaa smaa Ærinder; ligeledes to Timer om Aftenen for atter at sørge for

Theen og for at gøre vort Servantetøj i Stand. Desuden maatte de skifte til at holde Dagvagt, saa man hele Dagen igennem kunde faa Ærin- der besørgede. Saaledes var det i Begyndelsen, senere blev der en fast Dagvagt.

Min Karl hed Christian. Han var den af alle Karlene, der tjente bedst ved sin Stilling; thi han var af borgerlig Næring en vel bestaltet Høker, og han leverede Smør, Ost og Pølse omtrent til os alle hundrede. Men han skulde nok tage sig i Agt for at fortælle det; tværtimod klagede han altid over sine smaa Kaar og modtog med Glæde en aflagt Slobrok, som han brugte som Sengetæppe til Børnene; det blev et fedtet Leje. Da jeg var flyttet fra Regensen, skar han Brænde for mig, saa maatte Konen passe Boden. Han blev for Resten tidlig Enke- mand, og kort efter døde han selv.

En berømt Mand var Christen Johansen Hornum; han var Digter og delte sin Tid mellem at bruge Pennen og svinge Skobørsten, som han udtrykte sig. Han trak sig tilbage i 1859.

Den ældste Karl hed Jørgen Aasum; han blev taalt som et gammelt Inventarium; men han var ikke proper og ikke altid ædru; en Gang faldt han ned ad Trapperne paa anden Gang med to fyldte Kammerpøtter i hver Haand; ved en anden Lejlighed satte han sig noget beruset til Hvile paa Student Kønigs Seng, medens Indholdet af en Oliekande, han havde i Haanden, flød ud over hele Gulvet. Men, som sagt, han blev taalt, fordi han havde været Karl i mange Aar, og oplevede endogsaa at holde 25 Aars Jubilæum. Vi samlede da ind og forærede ham et helt Sæt Klæder med Støvler og Tilbehør, Flipper, kulørt Halstørklæde og et af de den Gang brugelige Silkelømmetørklæder, der kunde holde sig saa dejlig længe rene; men vi havde glemt Hatten. Saa købte han sig selv en brugt Cylinder, og i fuld Pragt gik han rundt

til os alle og takkede for Klæderne. „Men De ser, at jeg selv har købt en Hat til; det ene maa jo svare til det andet.“ Naturligvis erstattede vi ham det beskedne Beløb; han havde givet ud for Cylinderen. Hans Kone var Gangkone paa anden Gang, et rigtig skikkeligt og flinkt lille Menneske var hun; hun passede omhyggeligt paa, at Jørgen drak saa lidt som muligt.

Vor Entré paa Regensen var et Gilde. Det var et Slags Regens-Rusgilde, som vi naturligvis maatte betale, men billigt var det, og alvorligt gik det til; thi der var et temmelig stort Mandefald. Det var en Lørdag, og Gildet blev holdt et Sted paa en lille Restauration langt ude paa Nørrebro i et stort Lysthus i en Have. Stedet er naturligvis nu forsvundet, og jeg kan slet ikke huske, hvor det var. Porten stod aaben den Nat, sent kom vi hjem, og Søndagen blev brugt til Indsamling af Kræfter og Tilbageerobring af Livsaanderne. At Gildet blev holdt udenfor „Gaarden“, var en Nødvendighed, da der ifølge Regulativet kun maatte holdes et eneste Gilde paa Regensen, nemlig Julegildet. Desuden fik vi Lov til at holde en samlet Skovtur. Paa Værelserne var det forbudt at holde nogen som helst støjende Sammenkomst. I Gaarden under Linden maatte der til visse Tider synges.

At Porten stod aaben den nævnte Nat, var en særlig Begunstigelse, da Regensianerne ellers skulde være hjemme til en bestemt Tid. Var man buden til Bal eller Selskab, maatte man i Forvejen bede om en Nøgle hos Provstens Pige; men det holdt man ikke meget af, da det blev ført til Protokols. Det maatte da ogsaa nødig gaa for tit paa, og vi søgte da andre Midler. Kom man for sent hjem, gik man rundt for at se, om en eller anden, der boede i Stueetagen (helst i Kannikestræde), endnu havde Lys, og saa fik man Lov til at komme ind ad Vinduet. Men det var slet ikke nogen let Sag. For det

første maatte man have fat paa Vægteren, der for en Betaling af 4 eller 8 Skilling lagde Ryg til og dannede en levende Trappestige; men ogsaa inde fra Værelset maatte man yde en kraftig Haandsrækning, da der endnu var et Stykke fra Vægterryggen til Vinduet. Jeg husker en Aften, da jeg var til Støde ved en saadan Indhejsning. Det bankede paa Ruden, og vi havde en ikke lille Ulejlighed med en bredskuldret og meget svær Kollega. Men det hjalp ikke; han sad fast i Vinduet. Saa maatte vi have ham ud igen og ind paa Siden; det hjalp. Det kunde endda gaa an, naar Beboerne var oppe; men det hændte ogsaa, at de maatte op af Sengen i deres bedste Søvn og assistere ved Indstigningen, og det var ukammeratligt ikke at hjælpe sine Medmennesker. Imidlertid var det en Gene at bo i Stuen til Gaden, og man søgte hurtigt at faa et andet Værelse.

Ligeledes var Værelserne i Stueetagen til Gaarden kun lidet eftersøgte. Var det godt Vejr, opholdt altid en Del Alumner sig under Linden. Vi gik i Slobrok med lange Piber, samtalende og spøgende, diskuterende og dispute-rende; men var Tobakken i Piben sluppet op, gik man gerne hen til et Vindue i Stueetagen og fik stoppet. Det var lidt dyrt paa den Maade, men Fællesskabet var mageløst gemytligt og kammeratligt. Manglede man Paalæg, hentede man det hos Naboen; kom der en Madkurv med lækre Sager fra et Hjem, blev det snart bekendt og Madkurven tømt, Penge var til Dels ogsaa Fællesgods, og fik en af os en ny Kjole, kom den mangan en Aften paa Bal, uden at Ejeren selv var med.

Til Regenslivet hørte ogsaa Genboerne; vi havde ganske vist ingen Kobbersmed; men en Vinhandler, i hvis private Forhold vi rigtignok gennem Vinduerne fik et ret intimt Indblik, lidt mere end helt tilbørligt. I et andet Hus boede

der lige overfor Aagaards og mine Værelser paa fjerde Gang „Signelil“. Det var en rigtig pæn og beskeden Pige, der altid sad stille ved Vinduet og syede; men hun kastede aldrig et Blik over paa den anden Side af Gaden, just derfor fornøjede det os andre at se over paa hende og beundre hendes smukke Profil. Aagaard og jeg skændtes om, hvem af os, der skulde være Hagbart. Der var ingen af os, der vilde være det. Hende har jeg omtrent paa den Tid, da vi holdt vort 25 Aars Studenterjubilæum mødt paa Gaden. Hun var blevet en meget fyldig og vel næret Borgerkone, ledsaget af et talrigt Afkom.

Det følger af sig selv, at hvor der ligger 100 unge Mennesker under samme Tag, maa man dele sig i Grupper. Af den Gruppe, jeg sluttede mig til, blev i Almindelighed Komiteerne til Festlighederne udvalgte, og jeg var saa at sige altid med som en Slags Finansminister. Iblandt mine gode Venner var Ludvig Koch, der nu lever som pastor emeritus paa Frederiksberg og dyrker sit Yndlingsstudium, Historie; Nicolaj Jacobsen, som blev Assistent paa det kongelige Bibliotek, udgav nogle kulturhistoriske Studier fra det sekstende Aarhundrede og døde som Præst i Jylland; Viggo Fich, der for nogle Aar siden døde som Provst i Mesinge ved Kerteminde; Balduin Sørensen, der blev Læge i Grønland, men flyttede til Danmark og døde forholdsvis ung. Endvidere Wichmand, der blev Tolder i Odense, hans Kontubernal Nikolaj Bruhn og Nyrup — der døde som Regensianer. Endnu lever Georg Sørensen som Byfoged i Rødby. Særlig var jeg i lang Tid knyttet til Christen Frausing Borch, der udfoldede et stort Talent som Skuespiller paa vore Julefester, almindelig afholdt af os alle, og det har jeg erfaret, at han Livet igennem har været af sine Sognebørn. Han lever som afsk. Præst i Jyl-

land. Og saa var der Rasmus Øllgaard Nielsen, der ved sin mangesidige Dannelse, sit Arrangementstalent, sin Kunstforstand, sit betydelige Talent til at tegne og sin opofrende Villighed blev Sjælen i de fleste af vore Fornøjelser. Fremfor alt maa jeg dog ikke glemme min brave Kontubernal Frederik Aagaard, som jeg ovenfor har omtalt.

Iblandt mine Regenskammerater kan jeg endvidere nævne Hohlenberg, der blev Præst ved Holmens Kirke, Journalisten Falkman, Lægen Eriksen-Hansen, der en Tid var Lærer i Efterslægten og nu er Fysikus paa Bornholm, Niels Sørensen Andersen, Sangeren Eigler, Professor Sofus Mads Jørgensen, de intelligente Brødre Andersen fra Ribe, af hvilke den ene er bleven en bekendt Ingeniør, den anden Embedsmand i Vestindien. Endvidere Henningsen, der blev Overlærer i Aalborg, Juristerne Peter With, Høst, der blev Landstingsmand og Birkedommer. Holch i Nykøbing, Justitssekretær Grensteen, Broder til Digteren, og mange flere.

Fra min første Regensdag til den sidste var jeg et ivrigt Medlem af Vækkerforeningen. Det var en udmærket Forening, den lærte os unge Mennesker at staa tidlig op og friske og sunde at gaa til vort Arbejde. Resultatet var for hele den Kreds, jeg nærmest hørte til, at vi ikke læste om Aftenen efter Kl. 9, men da gerne samledes en halv Times Tid paa Læsestuen eller paa en af Alumernes Værelse og passiarede om Dagens Begivenheder, om den i de Tider spændte politiske Situation eller om den nyeste Litteratur. For mig har det haft den Betydning, at det har vænnet mig til hele mit Liv at staa tidlig op, og det har jeg vist ingen Skade haft af.

Man skiftedes til at være Vækker, kun Formanden var fritagen. For Resten blev jeg Formand efter meget kort Tids Forløb og vedblev at være det, til jeg blev Kandidat. Der vækkedes

paa forskelligt Klokkeslet efter Aarstiden, tidligst Kl. 5½, senest Kl. 7. Naar saa Vækkeren gik rundt, var ethvert Medlem forpligtet til at sørge for, at hans Dør ikke var aflaaet, med mindre han af en eller anden Grund ikke ønskede at staa op; han satte da et Kors paa sin Dørtavle; det kostede 2 Skilling, men det var temmelig dyrt for Vækkeren at overse det. Vækningen maatte ikke begynde, før Regensuret havde slaaet, og den skulde være endt i Løbet af 15 Minutter. Vækkeren skulde gaa ind i Sovekamret og tiltale den sovende med „Hr.“ og „De“, selv om det var hans bedste Ven og Dusbroder. Han skulde vente saa længe, til vedkommende havde erklæret sig for vaagen, og han maatte ikke bruge noget som helst haandgribeligt Middel. Et Kvarter efter Vækningens Begyndelse foregik Eftersynet i samme Orden som første Omgang. Vækkeren havde da at forvise sig om, at Medlemmerne vare oppe og havde den øverste Bukseknap knappet, i modsat Fald blev vedkommende mulkteret for 4 Skilling. Efter atter ¼ Times Forløb begyndte sidste Omgang, der da kun gjaldt dem, der ved forrige Eftersyn ikke var i Orden. Sov de saa, maatte de bøde yderligere 4 Skilling og kunde saa blive liggende; men havde Vækkeren nogen mistænkt for at være gaaet i Seng igen, og det viste sig at forholde sig saaledes, kostede det en Mark.

Det kunde ofte være dyrt at være Vækker. Hvis man nemlig overtraadte Reglementet, kom et Øjeblik for sent eller et Øjeblik for tidlig, ikke at tale om, hvis Vækkeren selv sov for længe, blev der ført Klage i en hos Formanden berørende Protokol, og ved den maanedlige Generalforsamling, der blev holdt paa Formandens Værelse første Søndag i Maanedens tidlig om Morgen, blev alle Spørgsmaal for den forløbne Maaned afgjorte og derpaa Forhandlingerne førte til Protokols. Forsamlingen var ikke skaansom

med at idømme Mulkter, da man gerne vilde have Penge i Kassen, og særlig var det morsomt, hvis man kunde faa Formanden mulkteret for en eller anden Unøjagtighed i hans Embedsførelse. Jeg husker, at der en Gang havde været en ganske morsom Historie med en Islænder, der blev vækket og ved Eftersynet ikke havde faaet Bukserne rigtig paa; han skyndte sig da at hale op i dem og henvendte sin Opmærksomhed paa den øverste Knap, men kom til at træde i et vist Møbel og rullede om paa Gulvet, og saaledes laa han og svømmede, da Vækkeren kom. Begivenheden blev af Vækkeren ført til Protokols paa en meget vittig Maade, og jeg fik Rasmus Nielsen til at illustrere Teksten med et Par ypperlige Tegnninger. Billederne vakte almindelig Jubel paa Generalforsamlingen, men pludselig var der En, som foreslog, at jeg skulde mulkteres med den højeste Bøde, nogen kunde idømmes, fordi jeg havde ladet en Alumnus, der oven i Købet ikke var Medlem af Vækkerforeningen, tegne i Protokollen. Dette blev naturligvis enstemmigt vedtaget.

I Hostrups Dage holdt man Generalforsamling, naar Kassen var bleven saa stor, at den truede med at revne; man drøftede jo, om den skulde sendes til de vandlidte eller de brandlidte eller til Tscherkesserne, men endte med at votere, at Slaget skulde staa hos Lars Mathiesen. Det behøvedes ikke i min Tid. Det var ved Foreningens Love bestemt, at Indholdet skulde bruges til Fribilletter for Medlemmerne til de to store af Provsten tilladte Forlystelser, nemlig Skovturen i Sommerens Begyndelse og Nytaarsgildet i Januar Maaned. Foreningen maatte ikke have mere end, jeg tror, 30 Medlemmer, og de allerfleste af dem tog naturligvis med. Ved Skovturen var sjældent mere end Halvdelen af Alumnerne med; men til Julegildet var det ikke fair

at blive paa sit Værelse, med mindre man var oppe til Eksamen i Januar Maaned.

Jeg mindes en Skovtur. Vognene holdt i Regensgaarden. Jærnbane var der jo ikke til Skoven, og vi kørte paa Kaffemøller. Under voldsom Jubel rullede vi ud af Gaarden, sang og raabte Hurra i Kannikestræde og ned ad Købmagergade. Turen gik ad Strandvejen, gennem Charlottenlund og Ordrup til Eremitagen, hvor vi drak Kaffe og derefter morede os med at tage Livtag. Jeg klarede mig ganske godt, men da jeg skulde prøve med Færingen Oliver Effersøe, kunde han snurre mig rundt som en Klud, kastede mig øjeblikkelig til Jorden, løftede mig atter, smed mig højt op i Luften, saa jeg troede, jeg skulde knække Halsen, men han greb mig med den største Forsigtighed og stillede mig pænt paa Benene. Saa til Vogns igen, Aftensmaden skulde indtages i Søllerød, hvor vi, medens Bordet blev dækket, lejrede os paa Skrænten i Krohaven og saa den dejligste Solnedgang. Ved Bordet blev der sunget og holdt Taler.

Men de morsomste Gilder var dog Nytaarsgilderne. Vi samledes først til Komædien paa Salen, hvor det hovedsagelig var Komitéen selv, der først havde skrevet Komædierne og dernæst spillede dem; dog med Assistance af enkelte berømte Kunstnere, f. Eks. Chr. Borch, der var en uforlignelig gammel Dame. Derefter var der Juletræ paa den inderste af Læsestuerne med Bortlodning af Gevinster, saa hver Deltager fik en Gevinst. Den bedste var altid Christian den Fjerdes Portræt i Glas og Ramme. Til hver Gevinst, der i øvrigt næsten alle var Smaating, hørte der en Devise. Et Aar fandt man Deviserne særlig heldige, og det blev vedtaget at lade dem trykke. De udkom da under Titlen „Kærmindeblad“. Iblandt Deviserne var den senere saa ofte omtalte, der fulgte med en lille Tromme, og hvori Rasmus Nielsens Filosofi blev parodieret. Den

staar omtalt i H. C. A. Lunds „Studenterforeningens Historie“ og kan læses i sin Helhed der. Den blev lavet en Aften paa mit Værelse, og alle fem til Stede værende, navnlig Th. Hindenburg, Wichmand, P. O. Benzon, Fritz Schjøtt og jeg, havde Part i den.

Et Par af de andre Deviser kan jeg huske, Gevinsten var en lille Porcellænsdukke i Krinoline, men vendte man Figuren, var den aldeles nøgen paa Bagsiden. Hermed Devisen:

I denne Statue neppe du aner
at se et Billed af Grevinde Da'ner.
Som Folk er flest, ser hun i vor Tid,
men fæl og nøgen var hendes Fortid.

Med et Par Sukkernødder fulgte der:

Knæk disse Nødder, der findes deri
to ægte Vitser, og de er franske.
Komiteen valgte dem netop, fordi
den fik dem for bedre Køb end de danske.

Efter Juletræet fulgte et tarveligt Aftensmaaltid i den forreste Læsestue og derpaa Punchegilde med Sange og Taler. Af Visedigterne kan nævnes Peter Olaf Benzon i min første Regenstid, senere Fritz Schjøtt. De er nu begge døde.

Til Komedierne var der Plakater, som var autograferede og forsynede med ganske fortræffelige Randtegninger af Rasmus Nielsen. Jeg har en af dem liggende for mig.

Folketheateret paa Domus regia.

C O R A

eller

FANDEN SER HENDES VEJE.

Rædsom Folkekomedie med Sang til et fuldt
Orkester i syv Akter.

N. Hansen, Journalist.

P. Kjær, Husmand i Holbæk Amts Anden.

Louis Lange Madsen, Skuespiller, forhen arka-
disk Hyrde.

Den sorte Ravn, Digter.

Toby, Haleneger.

Cora.

Gumman paa Thermopolium, hendes Tante.

Gert Wandberg, Kapitaen paa „Tscherning“.

En Sognefoged.

En Sanger.

Handlingen foregaar paa Peters Tid, 1ste Akt i Phønix i København, 2den Akt paa Thermopolium, 3die Akt i P. Kjærs Hus i Holbæk, 4de Akt i Salonen paa Dampbaaden „Tscherning“, 5te Akt i Magnolieskoven*) paa Greifenberg, 6te Akt hos P. Kjær (Dekorationen som i 3die Akt), 7de Akt paa Thermopolium.

Stykket var skrevet af Fritz Schjøtt og en Parodi paa et Stykke, der ogsaa hed Cora (eller Slavinden) og opførtes paa Kasino. Det hele spillede paa en Snes Minutter. Der var naturligvis ikke 7 Akter, og hvad Dekorationerne angik, havde vi kun en Stuedekoration. De fleste af „Personerne“ var der slet ikke, kun en fire fem Stykker, men meget morsomt var det. Jeg spillede P. Kjær, Viggo Fich var en prægtig Haleneger, og Borch en ypperlig Tante.

Randtegningerne var politiske. Øverst sidder Kongen af Preussen og bygger en hel Flaade af Legetøjsskibe, hvilket med Nysgerrighed betragtes af danske Matroser og Marinesoldater; i Baggrunden en dansk Fregat. — Derefter ser man Englænderen slaa en Spand koldt Vand over Hovederne paa to Amerikanere, Nordstaterne og Sydstaterne, der har hinanden i Haarene. Russeren staar og giver en Polak af Knutten; Frankrig repræsenteres af Kejser Napoleon den Tredie i egen høje Person, Italien af Victor Emanuel.

*) Magnolietræerne er først saaede næste Aar.

Paven sidder med Ryggen til paa en Natstol. Øst-rig, som nylig har tabt Krigen mod Frankrig, er en Krøbling, som gaar paa Krykker, Grækenland i Damedragt er tegnet som en Kokette med Vifte, medens Tyrken sidder rolig under en Dadel-palme og ryger sin Pibe.

Ofte kunde vi Lørdag Aften, især naar det var i Maanedens Begyndelse, gaa ned paa Christian Firtal paa Amagertorv og gøre os til gode med en Livret, f. Eks. en halv Hummer og nogle Æblekager. De sidste var fortræffelige og for-handledes af en Kone, der kom ind fra Gaden med en Kurv. Christian Firtal var vistnok endnu den Gang ganske som paa Hostrups og Gen-boernes Tid. Man sad rundt om ved Smaaborde med Voksdug paa, og Selskabet bestod af Studen-ter og Smaaborgere. Der var god og billig Be-værtning, og Smaaborgerne vilde gerne i Kast med os og var ganske fornøjede og helt stolte af deres Studenterbekendtskab.

Foruden de ordinære Festligheder paa Regen-sen kunde der dog af og til indrømmes os en Eks-trafornøjelse. Saaledes hændte det d. 11. Februar 1859. Rundt om i Byen samlede man sig til Fest-ligheder i Anledning af 200 Aarsdagen for Stor-men paa København; men det var altfor dyrt for os Regensianere at deltage i noget af de store Festmaaltider. En Aften paa Læsestuen fandt vi da paa den Idé ekstraordinært at søge om Til-ladelse til at hædre vore Fædres Minde ved en Festlighed paa den gamle Gaard, hvilket der kunde være saa meget mere Anledning til, som jeg — som Formand i Vækkerforeningen — kunde oplyse, at til Trods for det nylig afholdte Julegilde, Kassens Tilstand var saa god, at den kunde yde et klækkeligt Tilskud.

Jeg blev da valgt ind i den Komité, der skulde bede Provsten og Stipendiebestyrelsen om Til-ladelse til at holde Festen; men jeg kan ikke nægte, at vi alle ventede et Afslag. Imod For-

ventning fik vi imidlertid ikke alene Tilladelsen, men endogsaa en Sum til Hjælp. Vi holdt da Gilde med en varm Ret, Rødvin, Dessert, Sherry og Punch. Vi blev helt fornøjede, og da Klokken blev 12, skulde den sidste Bolle paa Bordet. Saa var der En, der foreslog, at vi med den fulde Bolle i Spidsen, skulde begive os ned i Kirsebærgangen ved Vesterport, hvor Studenterne just havde kæmpet for 200 Aar siden. De, der blot nogenlunde kunde staa paa Benene, marcherede ud af Porten med Walløe og Fich i Spidsen, den ene med Bollen, den anden med den store Puncheske, og hver af os andre med Glas i Haanden. „Nu er det stille, han har os forladt“, lød det i Kannikestræde; men pludselig blev vi ubehagelig overraskede af Vægteren, der bød os vende om og truede med at pibe. Imidlertid var han jo vor gamle Ven, der saa mangen Gang havde lagt Ryg til ved Indstigning, og da vi havde forklaret ham, at det hele foregik i patriotisk Øjemed, og indbød ham til at tage Del i Festen og være vor Gæst, gik han med, lod Morgenstjerne være Morgenstjerne i en Gadedør, bar Bollen for os, og saa lød det videre i Sangen: „Solen, den gamle Urostifter“; Vægteren lod da Borgerne snorke og gik med os paa Perlefiskeri. I Kirsebærgangen lige under den Bastion, hvor Studenterne havde kæmpet, drak vi et Glas for deres Minde, og saa kastede vi Bolle, Ske og alle Glassene ud i Stadsgraven, der ikke var tilfrossen, som da Svenskerne 200 Aar tidligere gik over den i de hvide Skjorter.

Det var i Begyndelsen af min Regenstid. En stor Festlighed blev holdt i de sidste Dage af samme Periode. Det sidste af de rigtige store nordiske Studentermøder faldt i Sommeren 1862. Da jeg just i den Tid var oppe til Embedseksamen, besluttede jeg mig til at lukke mig inde paa mit Værelse, men til sidst formaaede mine Kammerater mig til at træde ind i Komitéen som

„Finansminister“, dog forbeholdt jeg mig at være fritaget for Deltagelse i enhver Fornøjelse, der faldt udenfor København eller som trak sent ud paa Aftenen.

Jeg købte mig da det lille Mærke, der gav Adgang til Festen: et hvidt Silkebaand, hvorpaa der var broderet to Egeblade, sammenheftet til en Sløjfe med et Kløverblad af Bronze. Jeg glemmer aldrig den storartede Modtagelse. Vi samlede paa Kvæsthusbroen, Studenterne, der skulde modtage Gæsterne og føre dem til deres respektive Værter, hvorimod Broen var afspærret for alle andre. Det var en vidunderlig smuk Sommeraftermiddag, da de tre Dampere svingede ind i Havnen og styrede over mod os. Et Jubelraab, som jeg aldrig før havde hørt Mage til og heller aldrig siden, rungede fra Land og fra Skibene, hvide Huer, sorte Huer og blaa Huer svingede i Luften, danske, svenske og norske Nationalsange lød skiftevis, og vi faldt formelig hverandre om Halsen, som om vi havde været Venner fra Barndommen af. Og hele København var med. Vi levede endnu den Gang i den stolte Drøm om det treenige Norden, som skulde føre Folkenes Sag til Sejr; den danske og den svenske Konge var Venner; deres Undersaatter med Studenterne i Spidsen skulde være Fostbrødre. Vi var den Kraft, som kunde Verden beherske og saa længe havde tygget Sul ved fremmødes Bord. Holdt vi sammen, vovede Tyskerne ikke at angribe os. Det var lykkelige Tider med Ungdomshaab og lyse Drømme om Fædrelandet og os selv. Alle var med. Der var en ustandselig Jubel.

Toget gennem Gaderne var et fuldstændigt Triumftog. Garnisonsplads og Bredgade, Kongens Nytorv og Østergade, Vimmelskaftet og Nørregade til Frue Plads dannede et Hav af Flag og Blomsterdekorationer; pyntede Damer stod i Vinduerne og øste Blomster ned over Nordens syngende Ungdom; Leveraab, saa fuldt tonende

og begejstrede, at ingen Konge eller Sejrherre skulde have ønsket sig dem bedre, fulgte os hele Vejen, og endelig samledes vi paa Frue Plads, hvor der paa Universitets-Trappen var rejst en Talerstol, hvorfra Vilhelm Rode i en glimrende Tale bød Gæsterne, „som vi havde længtes efter“, Velkommen og udbragte et Leve for Norden, dens Ungdom og dens Fremtid.

Hurtig og praktisk blev Gæsterne fordelt blandt Værterne; den første Aften skulde tilbringes i Hjemmene, og det Dussin, der skulde bo paa Regensen, drog hjem med os; et mindre Antal tilfaldt hvert af Kollegierne. Alle Alumnerne var samlede i Gaarden, et Medlem af Komitéen bød Velkommen, og Student Hertel sprang begejstret op paa Bænken og improviserede en fortræffelig Tale i bunden Stil. Ved Aftensmaaltidet paa Salen havde vi adskillige Honoratiores til Gæster, som trak sig tilbage, da Punchen skulde drikkes under Træet. Men det blev ikke nogen Punch den Gang; thi pludselig rullede der en Vogn ind gennem Porten. Den medbragte en stor Mængde Flasker Champagne som Gave fra en Grosserer i Byen, og i en Fart fik vi Bud til de nærmeste Kollegier med Meddelelse om vor Rigdom og Indbydelse til vore Kammerater og deres Gæster om at komme hen til os og hjælpe os med at lade Propperne knalde.

Jeg deltog ikke i Udflugterne udenfor Byen; jeg var ikke med i Roskilde ved Besøget i Domkirken eller i den berømmelige Tur i Nordsjælland, da Frederik den Syvende selv var Vært i Frederiksborg Slotshave, og Gæsterne alle faldt under Bordet paa Grund af en voldsom Tordenbyge.

Der var Feststemning over hele Byen, og alt drejede sig om Studenterne. Kløverbladet med de hvide Baand, som vi hele Dagen bar i Knap-hullet, lukkede op for os overalt, og kom vi med vore Gæster ind i en Butik for at købe noget,

var det knap nok, man fik Lov til at betale. Damerne paa Gaderne gav os Buketter, og det hændte mig, at jeg mødte paa Skolen med en Urtekost i Haanden. En Dag blev benyttet til at se Byens Samlinger, og blandt andet husker jeg, at det gjorde et stærkt Indtryk paa mig, da vi var inde i Thorvaldsens Museum, og alle de medbragte Blomster i Stilhed blev lagte paa hans Grav. — Men ogsaa de Dage skulde have en Ende; efter en lille Uges Forløb slog Afskedens Time, og vi fulgte vore fremmede ned til de samme Skibe, der havde bragt dem hid. Afskeden var lige saa hjertelig som Modtagelsen, men Begejstringen næppe saa stor.

Men hvad havde vi opnaaet? Vi havde moret os godt i en Uges Tid, og ganske vist havde nogle af os skaffet sig Venner for Livstid; men halvandet Aar efter kom Fjenden fra Syd, da blev det ikke til Virkelighed med Fostbroderskabet, men mangan en brav Kammerat fra Regensen ligger nu begravet i Sønderjylland.

Naar man skal skrive om Regenslivet, falder det ganske af sig selv, at man kommer til at dvæle ved Samlivet med Kammeraterne. Men der var ogsaa et andet Liv paa Regensen, som foregik i al Stilhed. Det var Livet i Stuerne ved Pulten og ved Lampen. Jeg tror, jeg tør sige, at der i den Periode, hvori jeg laa paa Regensen, blev læst flittigt.

Selv et nok saa selvstændigt Stadium trænger dog til Støtte udenfra. Jeg har tidligere omtalt, hvad Dr. Rørdam var for mig; men jeg kan dog ikke slutte Skildringen af mine Studenterdage uden at nævne en Mand, der lige fra min Rustid til den Dag, jeg blev Kandidat, viste mig en aldrig svigtende Interesse og Velvilje. Det var den elskelige Professor Carl Emil Scharling. Jeg véd slet ikke, hvorved jeg havde gjort mig fortjent til det, men det holdt sig lige fra den første Tid og til Studierne var afsluttede.

I Rusaaret gav han mig to af de saakaldte smaa Støvlelegater, der for Resten gjorde mig i Stand til at rejse hjem i Paaskeferien. Senere rettede han mine theologiske Udarbejdelser paa Skriveøvelserne med minutiøs Omhu, som jeg havde stor Nytte af, og da han (vistnok i 1861) brækkede sin Arm, blev jeg anmodet om at møde i hans Hjem, læse de skriftlige Udarbejdelser op for ham og tilsætte de Noter, han dikterede mig. Dagen før jeg skulde op til mundtlig Eksamen, sagde han til mig, at han glædede sig til at eksaminere mig. Han gjorde det ogsaa med al den Hensynsfuldhed og Elskværdighed, jeg saa mange Gange havde set Prøver paa.

I Sommeren 1862 blev jeg Kandidat.

Abrahams, Bokkenheuser, Agerskov og Pullich.

VII. HJEMMET.

Jeg fik nu et hyggeligt Hjem hos min Familie i Møntergade, hvor min Tante holdt Skole; ikke Kvistværelset, som jeg før havde beboet, men to rummelige Værelser paa anden Sal. Jeg fortsatte da og udvidede min Undervisningsvirksomhed. Til denne blev der nu føjet en Undervisning, som var af en egen Beskaffenhed. En af mine gode Venner, Cand. theol. Jørgen Michaelsen, havde i adskillige Aar været Lærer i Søndagsskolen i Tugthuset paa Christianshavn, men ønskede nu at opgive Timerne, da han vilde rejse fra København. Han bad mig overtage dem. Jeg skal ikke nægte, at jeg var noget betænkelig, dels fordi det jo oplog noget af min temmelig sparsomt tilmaalte Fritid, dels fordi jeg maatte spørge mig selv, om jeg virkelig var moden og udviklet nok til at overtage en saa ansvarsfuld Plads. Efter nogle Overtalelser gik jeg ind paa Forslaget, og en Søndag spadserede jeg ud til Chri-

stianshavns Straffeanstalt, hvor jeg 7 Aar i Træk anvendte Tiden Kl. 12—2 hver Søndag.

Jeg ringede paa, og straks kom der en uniformeret Betjent med et enormt Nøgleknippe og lukkede mig ind, hvorpaa han laasede Døren efter mig. Jeg forlangte mig præsenteret for Chefen, Justitsraad Keller, hvilket lykkedes. Han var en fin, hvidhaaret gammel Mand, der tog venlig imod mig og henviste mig til første Fuldmægtig, Hr. Lüders, en elegant ung Mand i fuldt Sort, skinnende hvidt Linned, soignerede Hænder med Diamantring, temmelig lille, tætklippet kulsort Haar. Han var forekommende, altid høflig og opmærksom (han døde for Resten kort efter, at de syv Aar var gaaede).

Da jeg vel var bleven præsenteret og havde faaet mine Forretninger meddelt, som for Resten bestod i, at jeg kunde gøre, hvad jeg vilde, men i det hele sorterede under Pastor Grønbech, overgav han mig atter til Betjenten, der førte mig igennem en lang Korridor til en aflaaaset Dør; den blev lukket op og atter aflaaaset, saa gennem en ny Korridor til en ny aflaaaset Dør og saa videre i en Uendelighed, indtil vi kom til en lille Gaardsplads, og saa over den til Skolestuen. Paa Vejen havde vi mødt enkelte Fanger; naar en Fange kom til en aflaaaset Dør, blev han staaende, til en Betjent tilfældig kom fra den ene eller anden Side og lukkede ham igennem, naar han havde faaet hans Ærinde at vide, og naar en Overordnet paa den Maade sendte en Fange efter noget, kunde han vente længe; det var en ren Tilfældighed, naar han kunde komme igennem. Da vi passerede den lille Gaardsplads, saa vi en Fange, der plukkede en lille Blomst, som han satte i sit Knaphul. „Det gør de altid,“ sagde Fangevogteren, „naar de kommer her igennem; ellers ser de jo aldrig et grønt Blad.“

Jeg kom da ind i den tomme, store Skole-

stue. Der var et Kateder, Vægtavle, nogle Landkort, Borde og Bænke. Betjenten stillede sig ved Døren, gav Signal med en Klokke, og øjeblikkelig indfandt mine Elever sig med Tavle, Stilebog eller Regnebog under Armen i smaa Flokke fra de forskellige Afdelinger, altid ledsagede af en Betjent. Hver søgte sin Plads, samtlige Betjente stillede sig op ved Katederet, gjorde militær Honnør for mig og gik — og laasede Døren udvendig. — Tak! Der sad jeg indelukket med 30 Elever af en ganske anden Kaliber end den, jeg i nogle Aar havde været vant til fra Efterslægten og Pigeskolerne. 30 af de værste Forbrydere, Indbrudstyve, Mordbrændere og Mordere, næsten alle Livsfanger. Men det maa jeg sige: jeg har aldrig haft noget, ikke det ringeste at klage; jeg befandt mig vel iblandt dem, de var lærvillige og taknemmelige for den mindste Venlighed og var altid bedrøvede, naar Timen var ude. Kl. 1 blev de afløste af et andet Hold. Jeg ringede, og da var i Forvejen alt beredt til Afløsningen, saa Omskiftningen kunde foregaa i en Haandevending, og jeg fik 30 andre Indbrudstyve, Brandstiftere eller Mordere.

Det var en frivillig Sag for Fangerne, om de vilde gaa i Skole eller ikke; men det var en Begunstigelse at komme der. Flere end 30 maatte der ikke være paa et Hold, men Holdene var altid fulde.

I Begyndelsen var jeg lidt underlig ved at være sammen med disse Mennesker, der havde forsyndet sig saa grovt mod Landets Love, at de havde mistet deres Frihed, de fleste endogsaa paa Livstid. Men jeg kom snart til det Resultat, at der blandt dem fandtes mange skikkelige Folk. De havde været uheldige, og deres Synder var i Strid med de menneskelige Love. Dette skal ikke i og for sig være en Undskyldning, men hvor mange er der blandt os andre,

som rolig kan vaske sine Hænder og takke Gud, fordi han ikke er som Tolderen? Der var mange af dem, der var saa meget godt ved, at jeg virkelig kom til at holde af dem; og jeg bilder mig ogsaa ind, at jeg i de 7 Aar, jeg gik der om Søndagen, gjorde nogen Nytte. I mange Aar senere korresponderede jeg med nogle af de frigivne, andre besøgte mig, og en Gang fik jeg et Brev fra en, der hed Bertelsen, som beklagede, at han ikke havde faaet Lejlighed til paa min Fødselsdag at sætte et Lykønskingsvers til mig i Avisen, da han ikke vidste, hvilken Avis jeg holdt. Der var tungt begavede Mennesker iblandt dem, men ogsaa udmærkede Hoveder, blandt andre den ovennævnte Bertelsen.

Hvad skulde jeg saa lære dem? Ja, det maatte jeg jo selv om. Hvor forskellige disse Mennesker end var, havde de dog det fælles, at Friheden var dem berøvet for en lang Aarrække, mange for Livstid, dog med Haab om Benaadning; det var nemlig de „værste“ Fanger, jeg havde at gøre med. Endvidere havde de det tilfælles, at de alle med den bedste Vilje vilde have det bedst mulige Udbytte af Undervisningen. Min Opgave var da at bibringe dem nogen Viden eller Færdighed, som de kunde have Nytte af, naar de kom ud. Mange af dem lærte at skrive; der var nogle, der fra Begyndelsen af ikke kunde skrive et Bogstav; læse lidt kunde de fleste, men ogsaa her var der et Felt at arbejde paa; men Hovedfaget blev Regning, hvori ikke saa faa opnaaede en vis Færdighed. Endelig havde jeg ogsaa Fornøjelse af at lære dem Engelsk, særlig dem, der efter en eventuel Løsladelse ønskede at udvandre til Amerika. — Men saa var der en Ting til. Det var jo rimeligt, at naar disse Mennesker saa mange Aar havde været indespærrede og aldeles ikke havde set noget til eller hørt noget om Verden udenfor eller vidste, hvad der foregik i den, saa vilde det være helt fremmed for dem

atter at komme ud iblandt Folk. Jeg brugte derfor de sidste Minutter i hver Time til at være dem en Slags Avis, og det havde de megen Fornøjelse og Nytte af.

Da jeg var theologisk Kandidat, bad Præsten mig ofte om at „tage“ Søndagen for ham, og jeg prædikede da ogsaa med Inspektørens Tilladelse; thi saa var det for meget at forlange Skoletjeneste af mig ovenpaa. Kl. 10 begyndte Gudstjenesten i Tugthuset. Saasnart Tjenesten var forbi paa Tugthuset, gik jeg umiddelbart derefter til Søkvæsthuset, hvor Kvindefængslet var, og saa blev den samme Tale holdt igen. De kvindelige Fanger havde for Resten et helt andet Præg end de mandlige; de var i Gennemsnit langt yngre; i Almindelighed havde de faaet nok af det, naar de een Gang havde tilbragt nogle Aar indenfor de mørke Mure og de laasede Døre.

I syv Aar tjente jeg ved Straffeanstalten. Jeg var i Grunden til sidst lidt træt af at skulle bruge min Søndag dertil; men saa medførte Omstændighederne, at det hørte op, idet alle Mandsfangerne blev flyttede fra Christianshavn, og Kvinderne blev overførte fra Kvæsthuset til Mandsafdelingen. Min Plads blev derpaa besat med en kvindelig Funktionær, og jeg var fri. Jeg skal imidlertid indrømme, at min Virksomhed paa Tugthuset ikke har hørt til de mindst interessante i mit Liv.

I Slutningen af 1863 gik det Sørgebud over Danmark, at Kong Frederik var død i Sønderjylland nær den gamle Grænse, og trange Tider brød ind over Fædrelandet. Det er ikke Stedet her at skrive om de politiske Begivenheder og den paafølgende Krig; men paa samme Maade, som jeg omtalte Forholdene i København under den første slesvigske Krig, skal jeg, inden jeg gaar videre i mine Livserindringer, dvæle lidt

ved Stemningen under den sidste Krig og da særlig i den Kreds, hvor jeg færdedes. Min gamle Fader var ikke glad for Novemberforfatningen, men vi yngre var jo højst begejstrede og mente, at nu var alle Bekymringer endte og Fremtiden straalende.

Medens Stemningen i 1848 var løftet, var den i 64 tung og trykkende, og vore brave Soldater maatte næsten liste sig bort saa godt som i Stillehed. Det var en mørk Vinternat, Kl. 3 om Morgen den 12te December, da min Broder som Lieutenant ved 18de Regiment drog fra Sølv-gadens Kaserne til den gamle Banegaard og derfra videre ad Jernbanen. Hele Familien var til Stede, og mange af hans Venner indfandt sig; men min Moder, der jo som ovenfor omtalt altid havde sine Forudanelser, var baade nu og under hele Felttogets Løb rolig og overbevist om, at hun skulde se ham igen, og det gik ogsaa i Opfyldelse.

Det har sin Interesse at sammenligne den Stemning, der var i København, med Stemningen i hans Omgangskreds i Hæren, alt som Begivenhederne udviklede sig. Her var der en Blanding af Sorg og Forbitrelse, Mistillid til de Overordnede, Klager over Førerne, Beskyldninger for slet Tone i Officerstanden, og jeg mindes tydeligt, at da Dannevirkestillingen blev opgivet, var det ikke saa meget Sorg som Forbitrelse, der var det fremherskende i København. Hvad selve Sagen angaar, skal jeg ikke nægte, at jeg altid for mit eget Vedkommende har haft og endnu har den Tro, at det havde været bedre i national Henseende, om den ikke var bleven opgivet; fra et militært Standpunkt var det vistnok det rigtigste. Men jeg hører jo slet ikke til de sagkyndige. — Naar vi paa den anden Side fik Breve fra min Broder, sprudlede de af Tillid og Forhaabninger, og lige til hans fremrykkede Alder har Minderne om Krigen i 64 hørt til hans

kæreste Erindringer og til de Samtaleemner, han helst dvælede ved.

Det var hurtigere Meddelelser, vi fik den Gang, end da vi i 48 læste Opslagene paa Kvæsthusbroen og holdt Kapløb om at faa fat i Skillingsbladene; men vi var heller ikke saa ivrige efter at faa den ene Jobspost efter den anden. Men naar der saa om Aftenen laa et Brev hos mine Forældre paa Nørrebro, saa blev Stemningen straks løftet. Det var ikke altid Breve, der kom; ofte kun et Telegram. Men laa der et Brev, kunde det ogsaa være temmelig indholdsrigt, enten det saa var skrevet paa et ordentligt Stykke Papir, naar han havde ligget i Kvarter, eller med Blyant paa en Lap, naar Forholdene ikke tillod det bedre; — men aldrig en Klage, aldrig en Frygt eller et bittert Ord, altid Tillid og Frejdighed.

Kun én Gang blev der sendt et Brev til mig; det var et Par Dage før Dybbøls Fald. Da skrev han, at han ikke kunde vente at faa nogen af os at se mere. Skydningen og Ødelæggelsen var saa frygtelig, at han ikke kunde tænke sig Muligheden af, at ret mange vilde komme levende fra det, naar Stormen kom. „Men det er jo vor Pligt at holde ud. Tak for al Eders Kærlighed! Du maa ikke vise nogen af de andre dette Brev.“

Han overlevede Stormen paa Dybbøl og Slaget paa Als og kom hjem. Troppernes Hjemkomst blev ikke og kunde ikke blive højtidelig holdt som efter Treaarskrigen, men saa meget er dog vist, at der blev udført mindst lige saa store Heltegerninger som i den første Krig.

Den 4de November 1864 blev jeg gift med Therese Langeland, Datter af da afdøde Overkrigskommissær Intendant Langeland. Hun blev i 28 Aar min kærlige og fortræffelige Hustru, indtil hun den 29de September 1892 døde.

Det første Spørgsmaal, jeg nu maatte stille mig, var om jeg alvorlig tænkte paa at blive Præst. Efter nogen Overvejelse, Kamp og Tvivl kom jeg til det Resultat, at jeg vedblivende burde ofre mig for Undervisningsvæsenets anstrængende Liv, og det har jeg været knyttet til i et halvt Aarhundrede og aldrig fortrudt det, ligesom jeg heller aldrig har fortrudt at have studeret Theologi. Af mange af mine Elever har jeg haft stor Glæde, og mange af dem er blevne mine gode Venner for Livet.

Vort Bryllup stod paa Frederiksberg. Paa den Tid var Frederiksberg Kirke under Reparation, og Gudstjenesten og alle de kirkelige Handlinger blev holdte i det lille Kapel i Kælderen paa Slottet. Der skal foruden os kun eet Par være viet ved Lys i den lille Kirke, og vi maatte selv sørge for Belysningen, som bestod i en stor Mængde Stearinlys. Provst Hall, Broder til Ministeren, viede os, og Kirken var fyldt til den sidste Plads; thi Frederiksberg var den Gang en lille By, hvor alle kendte hverandre, og man maatte da hen og se Therese Langeland staa Brud; hun og hele hendes Slægt hørte til paa Frederiksberg. Allégade gamle Nr. 19, hvor hun i mange Aar siden sin Faders Død havde haft sit Hjem, er nu nedrevet.

Vi flyttede ind i en beskeden lille Lejlighed ved Nørrevold Nr. 22, Hjørnet af Teglgaaardsstræde, men den var lys og venlig, og vi havde Udsigt til de grønne Træer paa Volden. Det første Par Aar levede vi meget stille, besøgte af og til Slægten og modtog ogsaa Besøg hjemme. Jeg begyndte da ogsaa paa at give private Informationer, og disse tiltog snart temmelig stærkt, saa at om Sommeren, naar jeg havde Hold paa 5 Deltagere, den ene maatte sidde paa Kakkelovnen, om Vinteren maatte han staa. Mit Værelse var meget lille, og Kakkelovnen var ikke høj.

Da nu desuden Familien voksede, blev det nødvendigt for os at flytte.

Vi fik en god Lejlighed paa Hauserplads, og fra den Tid voksede Antallet af mine private Elever stærkt, og vi begyndte ogsaa at faa faste Omgangsvener, særlig var det mine Kolleger fra Efterslægten, som nu sluttede sig til os. Men allerede medens vi boede ved Volden, kom vi til at lære en Familie at kende, hos hvem vi i en Aarrække nød den største Gæstfrihed. Jeg havde ofte hørt dem omtale, men aldrig set dem.

Det var en Søndag Formiddag i Foraaret 1865. Det ringede, og min Hustru lukkede op, medens jeg blev siddende i mit lille Værelse. Jeg hørte da en Jubel og en højkrøst Tale og maatte ud. Hele vor lille Dagligstue blev fyldt af Folk. Først en gammel, mager Mand med et lille, smalt Hoved; han talte med islandsk Tonefald og havde noget præsteligt i sit Ydre; han var den Gang en Mand paa 72 Aar, men endnu særdeles rask og rørig. Det var Præsten i Nysted, Thorgeir Gudmundsen, bekendt som Ud giver og Medud giver af en Del islandske Sagaer og Tekster og højt anset blandt sine Landsmænd. Den næste, mit Øje faldt paa, var hans lille Hustru, en rund, tætbygget Dame med en Opstoppernæse, vidunderlig smukke, lysblaa Øjne og ualmindelig velformede Hænder. Det var Marie Gudmundsen, født Langeland, Søster til min afdøde Svigerfader. Med dem fulgte deres to Døtre og to Svi gersønner, begge Købmænd i Nysted, og endelig to Børnebørn, en lille Pige og en lille Dreng.

Min Hustru var henrykt, hun elskede disse Mennesker og de hende; mangen behagelig Time havde hun tilbragt i deres Hus og altid været velkommen. Snart var vi alle gode Venner, og inden de gik, bad de os om at tilbringe Sommerferien i Nysted. Vi havde ganske vist allerede lejet en lille Sommerbolig i Lyngby, men den

lykkedes det os at faa afsagt mod at betale en passende lille Mulkt.

Det varede da ikke længe, før Sommerferien kom og med den Rejsen til Lolland. Det var den Gang et større Foretagende end at rejse nu til Dags. Kl. 6 om Morgenen gik Dampskibet Zampa; vi maatte bryde tidlig op, da Drosken allerede maatte møde Kl. 5½. Efter Datidens Fordringer var Zampa et godt Skib, langt og smalt i Bygningen; men det kunde slingre stærkt, særlig var Køgebugt og Præstøbugt ikke de behageligste Farvande. Men min Hustru kom dog ganske godt fra Søsagens Besværlighed; hun blev passet med stor Omhu af Kahytjomfruen. Jeg havde nemlig givet Drikkepengene forud. Man véd, hvad man har, ikke hvad man faar.

Det skulde imidlertid denne Gang gaa mig, som det næsten altid gaar mig paa Rejser: vi blev forsinkede. Det var Svinenes Skyld i Stege; det vil sige, vi skulde have en stor Mængde Svin ombord, saa vi maatte ligge og vente i Timevis. Derefter blev vi opholdt, hver Gang Skibet lagde til, og det var alle Vegne, især ved Vordingborg, hvor en Del af vore firfødde Passagerer fra Stege blev udskibede, og endelig havde vi henad Aften den dejlige Sejlur gennem Guldborgsund. Først Kl. 9 kom vi til Nykøbing, og saa var der tilfældigvis en forfærdelig Uro i Byen. Der var nemlig Marked med Raaben og Skrigen, fulde og støjende Markedsgæster, en Vrimmel af Bøndervogne, vild Kørsel gennem Gaderne, og vi blev just Vidne til et Sammenstød mellem to Vogne i en af Gaderne nede ved Sundet, begge Vognene væltede, og Passagererne laa hulter til bulter paa Stenbroen. Det er mig uforstaaeligt, hvorledes Karlen fra Præstegaarden, der var sendt til Nykøbing for at hente os, kunde finde os i det Virvar, men det gjorde han, og med Tøjet paa Nakken fulgte han os ned til Færge; der var den Gang endnu ikke nogen Bro over Guldborgsund.

Paa Lolland stod Købmand B.s udmærkede Landauer og ventede paa os, og nu gik det i en strygende Fart de to Mil til Nysted. Imidlertid vilde Skæbnen, at det ikke helt skulde blive et Løb uden Forhindringer. Det havde truet med Torden hele Dagen; det blev mørkere og mørkere i Luften, og da vi var midtvejs, lynede det, saa det var en Lyst. Omtrent en Mil fra Nykøbing ligger tæt ved Landevejen til Nysted Herresædet Fuglsang, og da vi var lige uden for det, begyndte Regnen at styrte ned i Strømme, Ruffet blev i en Fart slaaet op, men Lyn og Torden tog saaledes til, at Kusken ikke turde køre videre; thi Hestene sank ligefrem i Knæ af Skræk for Lynene og de voldsomme Brag. Vi blev da nødt til at køre ind paa Fuglsang og holde i Laden, indtil Vejret efter en Times Forløb tillod os at køre videre.

Det var bleven Midnat, inden vi under stærkt overtrukken Himmel, i et Mørke, der er yderst sjældent i Juli Maaned, og ingen Lygter hjalp paa Situationen, rullede ind i Nysted By over en Stenbro, der var endnu værre end den, der i gamle Dage var paa Amalienborg. Efter 18 Timers Rejse fra København til Nysted naaede vi endelig Præstegaarden.

Nysted strækker sig omtrent i lige Linie fra Nord til Syd langs den lille Bugt af Østersøen, hvorved den er bygget. Saasnart man fra de Højdedrag, der findes Nord for Byen, faar Øje paa den, gør den et ualmindeligt hyggeligt og venligt Indtryk med sine lave, teglhængte Huse; men det, som særlig vækker Opmærksomhed, er Aalholm Slot paa højre og Kirken paa venstre Haand. Til Slottet fører en dejlig Lindeallé, vel ikke blandt de længste, men afgjort en af de smukkeste, jeg har set. Aalholm (eller Christiansholm) er en vældig, skummel Bygning af røde Sten, der af Ælde har faaet et mørkt Anstrøg, tykke Mure og et stort, firkantet Taarn.

Den har naturligvis som alle Middelalderens Borge været omgivet af Volde og Grave, af hvilke der endnu findes Levninger. At Nysted skylder Aalholm sin Tilværelse, er vel hævet over al Tvivl, ellers vilde der vel næppe være vokset en By frem, hvor Oplandet kun er ringe, og hvor Adgangen fra Søsiden er umulig for dybere gaaende Skibe; rigtignok findes der i Byens gamle Vaaben et Skib med 3 Master, hvilket kunde tyde paa, at Forholdene har været anderledes i længst forsvundne Dage. Fra Slottet har man en glimrende Udsigt over Bugten og Byen, over hvilken den store Kirke med sit mægtige Taarn og høje slanke Spir rager op.

Nysted var, da jeg kom der første Gang, en lille By, og den er det endnu. Ved Folketællingen 1870 talte den 1336 Indbyggere; i de 20 Aar til 1890 voksede den til 1414; men i de 10 paafølgende Aar er Antallet kun forøget med 12, altsaa er den dog ikke gaaet tilbage. Det er imidlertid ikke mere end Femtedelen af, hvad der bor i Adelgade eller Ryesgade, og hele Befolkningen kan med Lethed befordres i to almindelige Jernbanetog til Klampenborg.

I Nysted tilbragte vi fire fornøjelige Sommerferier 1866, 67, 68 og 70; først min Hustru og jeg alene, senere hvert Aar med efterhaanden flere og flere Børn.

Da jeg kom til Nysted i 1866, fik jeg første Gang en rigtig lille Købstad at se. Ganske vist havde jeg levet i Aalborg, men det var jo af en anden Sort; den laa paa Hovedruten, havde Garnison og Latinskole, betydelig Skibsfart og var den Gang 9 Gange saa stor som Nysted (nu er den 30 Gange saa stor). Nu skulde jeg leve en Maanedstid i en af Danmarks mindste Købstæder. Og jeg blev forbavset. Det var mig, som om jeg var flyttet tilbage i Kong Hans' Dage. Brolægningen har jeg allerede omtalt. Fortougene var ganske smalle, og saa at sige alle Husene

havde kun Stueetage. Udenfor Husene var der Bænke, hvor Borgerne sad med deres lange Piber; i Dagligstuevinduerne, inden for hvilke det kvindelige Personale residerede, var der Refleksionsspejle, saa man kunde iagttage, hvem der gik paa Gaden fra den ene Ende til den anden, og lukkedes der et Vindue op, maatte den, der stavrede sig frem paa Fortouget, absolut ud paa Gaden.

Naturligvis vidste hele Byen det, da vi skulde komme. Frøken Langeland kendte de godt fra gamle Dage, lige fra hun var en lille Pige, og nu kom hun med sin Mand. Da vi gik første Gang gennem Byen, var ogsaa hvert Vindue, hver Gadedør og hver Port besat, saa vi var glade ved at slippe ind i et Hus.

Damerne holdt sig for det meste inden Døre og i deres Haver. Mændene færdedes paa Gaden, og man kunde godt gaa ud i Arbejdsfrakke, ja i Skjorteærmer, og det kunde ikke falde nogen ind at tage Støvler paa, med mindre han skulde i Kirken eller paa Raadhuset, i Selskaber eller i „Hestehaven“, hvor Befolkningens finere Ende samlede Onsdag Aften og drak The i Pavillon.

Gudmundsens ene Datter var gift med en Købmand B. paa Byens Hovedgade. Han var af den Slags Folk, som alle syntes om, saasnart de saa ham, en høj, smuk Mand med et aabent tiltalende Ansigt, venlig og forekommende mod alle, i godt Humør og altid paa Færde — i Hjemmet, paa Kontoret, i Boden (en vældig Bod), paa Kornloftet, i Vinkælderen og paa Tømmerpladsen. Han handlede med alt, havde en meget stor Forretning, en af de største i Byen, ja paa hele Lolland. Ofte holdt der en hel Række Bøndervogne i Gaarden, og Boden kunde være saa fuld af Kunder, at det temmelig store Personale kunde have ondt nok med at faa dem ekspederede. Det var heller ingen Spøg; thi var Bonden kørt ind med et Læs Korn eller Fedevarer, skulde han have

Urtekramvarer hjem med, og ikke nok med det, han maatte have Smaagaver af Købmanden; selv skulde han have et Glas Brændevin, hvortil han puttede et Stykke Kandis i Munden, eller ogsaa en stor, rød Snaps; han skulde maaske have sin Pibe stoppet eller helst et Fjerdingspund Tobak i Lommen. Kunde han faa et tærnet Tørklæde med til Konen og et Kræmmerhus Rosiner, et ikke ganske lille Kræmmerhus, til Børnene, var Handelen sluttet til alles Tilfredshed. Men det var endnu ikke nok. Der skulde siges Farvel og stikkes paa Næven, ikke alene med Købmanden men med hver af Svendene og hver af Drengene og Karlene, ja var jeg til Stede paa det lille Kontor bag Boden, blev der ogsaa taget hjærtelig Afsked med mig. Endelig skulde han følges til Vogns, og saa igen: Farvel, Lars Hansen, og hils Konen, og hav det godt, og Tak for den Gang osv. osv.

Det er med den største Glæde og Taknemlighed, jeg mindes de Sommerferier i Nysted, den Hjertelighed, hvormed vi blev modtagne, og den Gæstfrihed, hvormed vi blev behandlede. Vi maatte altid komme Sommerferiens første Dag og altid blive til den sidste. Ved de gamles Dødsfald standsede disse Sommerrejser; vi kom til at ligge paa Landet i Ordrup og Charlottenlund og samlede der en Række andre Venner.

I de første Aar jeg boede paa Hauserplads, blev vor Bekendtskabskreds udvidet med nogle Venner, der blev vor nærmeste Omgang lige til min Hustrus Død i 1892. Der var den Gang stiftet et Læseselskab blandt Lærerne i Efterslægten, og vi havde vore Generalforsamlinger rundt om hos Medlemmerne. Forsamlingen blev holdt en Eftermiddag hos os paa Hauserplads, og allerede den Gang havde Lærerne den Skavank, som

de i det forløbne halve Aarhundrede stadig har lidt af, navnlig at møde sparsomt paa Generalforsamlinger. Den omtalte Gang var til Stede Chr. Agerskov, Arthur Abrahams og den fra Slesvig fordrevne Pastor Høegh, som var bleven Lærer ved Skolen. Da Generalforsamlingen var forbi, sagde en af de tilstedeværende: Vi er ikke flere end lige til en l'hombre; de blev, og vi bestemte, at det ikke skulde blive den sidste Gang. Kun Pastor Høegh ønskede at blive afløst af en anden, tilmed da han søgte Præstekald i Kongeriget og ventede snart at blive befordret. Vi engagerede da vor prægtige Ven Anthon Pullich.

Christian Vilhelm Hass Agerskov var 28 Aar ældre end jeg; han var født den 30te September 1809. I lang Tid vidste han ikke rigtig, om han var født 1809 eller 1810, og saa man paa ham, kunde man gerne tro, at han var født 1839 eller 1840: det skulde være hans hvide Haar, der kunde gøre Indvending. Angaaende Fødselsaaret skal jeg her gøre den Bemærkning, at da hans Kammerater vilde gøre en Fest for ham, da han blev 60, havde de for en Sikkerheds Skyld undersøgt Kirkebogen og fundet det rigtige Aar, hvorimod Bibliotekar Jacob Hannover, der havde en stor Del personalhistoriske og genealogiske Optegnelser (ligesom nu Dr. Siesbye), meddelte os, at han ifølge Agerskovs egen Opgivelse havde 1810. Døbesedlen var imidlertid borte, men Agerskov er født 1809, og han fik selv Underretning derom.

Oprindelig hed han ikke Agerskov, men Hass; hans Moder blev gift anden Gang med en Agerskov; jeg husker ikke, hvad han var, og denne Agerskov adopterede sin Hustrus Børn af første Ægteskab. Agerskov blev sat i Metropolitanskolen, hvorfra han blev demitteret 1829. Han havde lært godt Latin og Græsk, og det hang ved ham i hele Livet. Han kunde lange Citater af Klassikerne udenad og søgte stadig tilbage til sine latinske og græske Ordbøger, som han havde staa-

ende over sit Skrivebord. I Historie kunde han et Utal af historiske Anekdoter, der var ganske morsomme. Han blev Student paa en Tid, da der var særligt Røre i Studenterverdenen. Aaret før havde haft sine store og sine smaa Profeter, og Agerskov sluttede sig snart til en fremragende litterær og æsthetisk Kreds. Han blev Omgangsvæn baade af H. P. Holst, Christian Winther og Ludvig Bødtcher. Han boede hos sin Moder, der anden Gang var bleven Enke, før han blev Student, men færdedes stadig hos sine Venner, særlig hos Ludvig Bødtcher i Sværtegade.

Agerskov valgte Jura til sit Studium, men fandt aldrig rigtig Behag i den tørre Videnskab. Nogen skarp Tænkere var han egentlig ikke, men i høj Grad begavet med Smag og Øre for Sprogets Renhed, og henimod den Tid, da han skulde op til Eksamen, opgav han Juraen og helligede sig siden til Undervisning og litterære Studier.

Megen Tid tilbragte han nu i Studenterforeningen, hvor han 1839 valgtes til Senior, og som saadan mødte han — se H. C. A. Lund: Studenterforeningens Historie II, pag. 69 — paa det store Bal paré, som Christian VIII og Caroline Amalie gav paa Christiansborg Slot d. 22. Mai 1840 i Anledning af deres Sølvbryllup, i Knæbenklæder og Silkestrømper og med Galakaarde ved Siden. I Foreningen var han en yndet Skuespiller og skal have givet Dameroller med en vis Virtuositet; fornemmelig skal han have været en nydelig Elskerinde og Ingenue. Tillige vedblev han at være en søgt Balkavaller, og han dansede „med hvid Vest, den Himmelhund“, som Christian Winther siger om ham i et Brev (til ham selv).

Paa den Tid, da Agerskov ophørte med sine juridiske Studier, var H. P. Holst Lærer i Dansk i Efterslægten. Da imidlertid Holst blev Lærer paa Søofficersskolen, maatte han opgive en Del af sine Timer i Efterslægten, og dem fik Ager-

skov. Ved Skolen blev han lige til sin Død. Der skaffede han sig alle sine nye Venner, efterhaanden som de gamle forsvandt; og ogsaa blandt sine Elever erhvervede han sig en stor Del hengivne unge Venner, af hvilke mange aldrig glemte ham; thi elskværdig var han ud til Fingerspidserne. Jeg har f. Eks. en Gang faaet et Brev fra General Christensen i Amerika; han hæver ham til Skyerne; han forstod — siger han blandt andet om ham — at gøre sig afholdt, uden at Disciplinen nogensinde led det mindste derved.

Agerskov var to Gange gift. Hans første Hustru døde Aaret efter deres Bryllup, og nu kastede Agerskov sin hele Kærlighed paa den lille Datter, hun havde skænket ham. Han anbragte hende hos sin Ven, den senere General Voigt, og selv levede han atter som Garçon. Men Barnet levede ikke længe.

Da Professor Friedenreich i 1851 blev syg og efter en langvarig og haard Sygdom døde, blev Cand. juris Juel konstitueret som Bestyrer og Agerskov udnævnt til Viceinspektør. Pladsen blev opslaaet vakant, og baade Juel og Agerskov søgte den; men ingen af dem fik den. Chr. Brix blev udnævnt den 1ste November 1851. Det virkede dog ikke nedtrykkende paa Agerskov; med sin sædvanlige Elskværdighed og Beskedenhed stillede han sig straks imødekomende og loyalt overfor sin nye Foresatte, og der kom fra den første Dag af et udmærket Forhold i Stand mellem disse to elskværdige Mænd, hvilket vedvarede lige til Agerskovs Død. Omgangsvenner blev de aldrig. Det var ogsaa to helt forskellige Naturer.

Den 29de Mai 1857 blev Agerskov gift anden Gang med Frøken Amalie Schultz, der blev hans kærlige og opofrende Hustru og endnu lever. De flyttede ind i en hyggelig Lejlighed paa en fjerde Sal i Nikolajgade lige overfor Taarnet, det vil sige lige overfor Indgangen til „Maven“,

og her blev han boende i 35 Aar til sin Død. Hans mange Venner vil mindes de glade Dage, de har tilbragt i det gæstfri Hjem.

Agerskov var en ganske ualmindelig smuk Mand. Han havde et prægtigt, sølvglinsende Haar — det beholdt han til sine sidste Dage, og hans ualmindelig stærke Tænder erstattedes aldrig af kunstige. Han havde en fin, elegant Skikkelse, udmærket smukke, soignerede Hænder og ganske smaa bitte Fødder. Alle, der kom i Berøring med ham, holdt af ham, særlig tog han sig af de unge, præsenterede de nye Lærere i Skolen for de ældre, tog sig venligt, aldrig faderligt, men altid kollegialt og kammeratligt af dem, indbød dem til sit Hjem og modtog dem med Glæde. Han var munter og underholdende, fuld af Mundheld og kunde mange smaa Historier, men han hadede Filisteri og Snobberi.

Arthur Abrahams var paa min Alder, et Aars Tid ældre. Han var indfødt Københavner. Han kom til Verden i Gothersgade den 11te Marts 1836, Søn af den bekendte Notarius publicus, tidligere Professor ved Universitetet N. Abrahams. Forældrene førte et i højeste Grad gæstfrit og selskabeligt Hus. En Mængde Notabiliteter, højstaaende Embedsmænd, Forfattere, Malere og Billedhuggere, Skuespillere og Digtere samledes der. Faderen havde Arrangements-talent, talte udmærket Fransk og var meget musikalsk. Arthur havde sine Øren aabne for alt, hvad der foregik om ham, han viste sig snart at være et hurtigt og vittigt Hoved, og Faderen tog sig særlig af ham og morede sig over ham. Da han var 12 Aar gammel, var han allerede sprudlende vittig og fuld af Indfald.

Han kom i Metropolitanskolen og blev snart almindelig afholdt, men med sit livlige Temperament havde han ikke rigtig Lyst til den anstrængende Læsning; et Aar blev han Oversidder, og der var Tale om, at han skulde forlade

Studierne. Men den Tanke blev dog opgivet igen; da han var 16 Aar, døde nemlig hans Moder, det medførte en Standsning i det selskabelige Liv i Hjemmet, og der blev mere Ro til Arbejdet for den begavede og livlige Søn. Han var imidlertid kommen ud af Metropolitanskolen og blev privat demitteret i 1855.

Ligesom Agerskov begyndte han at studere Jura, men ogsaa han opgav det for nærmest at studere Fransk. I Studenterforeningen blev han en ren Akkvisation. Han var straalende, da jeg i 1856 kom til København; han morede sig, men i langt højere Grad morede han andre. Jeg mindes ham i en Mængde Situationer baade i Foreningen og ogsaa udenfor Foreningens Vægge, Skovture, Dilettantkomedier, Markeder, Karnevaler og meget mere, Forlystelser, som var særlig søgte, fordi Overskuddet skulde tilfalde Fonden til Opførelse af en Bygning til Studenterforeningen.

Den første Gang, han gjorde et stærkt Indtryk paa mig, var, da han ved et Marked i Foreningen gav Admiral Piccolomini, den bekendte Dværg. Han stod ved et Bord, brugte sine Arme og Hænder til Ben og Fødder, medens hans Broder stod og dannede Forlemmerne med sine Arme. Kostumet var brillant, Admirals-Uniformen glimrede med Guld og Ordener, han havde et mægtigt sort Overskæg, og hele Figuren var ikke mere end en god Alen høj, og saa gjorde han en saadan Mængde Løjer, at Tilhørerne stod i en ustandselig Latter.

En anden Gang var han Gevinst paa et Juletræ. Den sidste Gevinst var anbragt under et umaadeligt Kræmmerhus midt paa Bordet. Da Kræmmerhuset blev løftet af, sad Abrahams under det som Julenisse; han sprang op og dansede rundt; der havde han siddet i en krumbøjet Stilling i en stiv Klokke-time, medens de andre Numre blev trukne.

Paa et andet Marked var han Abekat og stod bunden ved en Pæl i en lang Kæde. Da saa gamle Professor Forchhammer kom hen og pirrede ved ham med en Stok, sprang han i et eneste Sæt op paa Skulderen af Professoren og blev siddende der. Forchhammer blev fornærmet og rystede ham af sig; men Abrahams sagde senere: „Ja, vilde han være med i Legen, maatte han han ogsaa have noget af Stegen“. — Jeg har set ham som en brillant Beridder, som Skomagerdreng paa et Karneval, og Gud ved i hvor mange Roller paa Studenterkomedier.

Han var en ganske udmærket humoristisk Taler. Skulde han holde en Tale, stod han altid op paa Stolen, ellers kunde man ikke se ham; men høre ham kunde man. Han havde en mægtig og tillige velklingende Røst. Jeg har aldrig hørt nogen, der kunde overtræffe ham i al Slags Vittighed, Herredømme over Branderforraadet og Evne til at pointere, hvor der skulde pointeres. Endelig var han en udmærket Visedigter. Mærket A. A. er noksom bekendt, og der eksisterer vel neppe nogen bedre Studentervise end hans berømte „Samson og Dalila“.

Men det vigtigste ved Abrahams var, at han var et godt Menneske, og det viste sig allerbedst, da han oplevede de tunge Dage. Havde det været en Glæde at omgaas ham og have ham til Ven i de gode Dage, saa var det ogsaa en Glæde at se til ham, da han sad som syg i sit hyggelige Hjem i Strandstræde, omgiven af sin trofaste udholdende Hustru, sin prægtige Søn og sin kærlige Svigerdatter.

I 24 Aar efter den Dag, da vor lille Kreds samledes første Gang paa Hauserplads efter Generalforsamlingen i Læseforeningen, var vi stadig kommen sammen, og vi bestemte da, at der næste Aar skulde være en lidt større Jubilæumsfest hos hver af os. Men Døden kom og skilte os ad, og for Abrahams' Vedkommende kom den

sørgelige Sygdom, der i Aarenes Løb efterhaanden gjorde ham mere og mere uskikket til Arbejde og tilsidst fængslede ham til Stuen og Lænestolen.

I Begyndelsen gik det saa nogenlunde. Han fik en Skrivemaskine og nedskrev sine Erindringer. De havde Præg af hans aldrig svigtende Hukommelse, af hans hæderlige Tænkemaade og bundelskværdige Karakter. Gerne saa han sine gamle Venner hos sig, og det var altid en Glæde for Familien at høre ham og Vennen tale om gamle Dage, om Studenteraarene eller om Minder fra Efterslægtens Skole. Altid bevarede han sit gode Humør. En Gang sagde han til mig, da jeg havde beundret hans Taalmodighed: „Skulde jeg tabe Humøret, hvad skulde saa de andre gøre, som passer mig?“ — En anden Gang sagde han til mig: „Ja, jeg er blind om Dagen, men om Natten, i Drømme, ser jeg de dejligste og prægtigste Farver, som I andre ikke kender Mage til.“

Den sidste Gang, jeg tilbragte nogle Aftener hos ham, var i Slutningen af April 1905. Jeg fandt nok, at han var noget svagere end ellers og ualmindelig stille hele Aftenen; men jeg tænkte dog ikke, at det skulde være sidste Gang. Den 11te Mai fik jeg Brev fra hans Søn med Meddelelse om, at han var død.

Som ovenfor omtalt blev Pastor Høegh snart afløst af Pullich.

Anthon Frederik Pullich var den yngste af os alle og meget yngre end Agerskov. Han var født 30te December 1843 i Helsingør, hvor Faderen var en anset Blikkenslager og Skiferdækker. Han gik først Realvejen, tog Præliminæreksamen ved Skolen i Helsingør, derefter i 1860 polytek-nisk Adgangseksamen, blev Student 1864 og tog Magisterkonferens i Matematik 1867. Han var anset som en ualmindelig Dygtighed baade som Videnskabsmand og som Lærer; men fremfor

alt var han den elskværdigste Personlighed, man kunde træffe paa. Desværre blev han ikke længe ved Efterslægtens Skole, allerede i 1870 blev han Adjunkt ved Metropolitanskolen, 1884 Overlærer. Men han vedblev at omgaas os andre. Paa min Fødselsdag den 12te August 1894 fik jeg Underretning om, at han havde ladet sig lægge ind paa et Hospital for at underkaste sig én Operation. Det var tilsyneladende gaaet godt; men 13. August døde han.

Vi havde for Resten ogsaa femte Hjul til Vognen. Fra Abrahams var nemlig Vennen Oscar Arlaud uadskillelig. Han var akkurat 14 Dage ældre end Abrahams, var bleven hans Ven i Studenterforeningen, og de var samtidig bleven Lærere i Skolen. At komme sammen om Aftenen med os andre fire kaldte Arlaud at komme paa Lærermøde, og han mødte pligtskyldigt paa disse Lærermøder hver fjortende Dag. Naar vi andre saa spillede Kort, underholdt han Husets Damer.

Arlaud nedstammede fra fransk Schweiz; hans Onkel var en bekendt Miniaturmaler i Geneve, og han havde mange nydelige Billeder fra dennes Haand i sit smagfuldt udstyrede Hjem. Han var Student fra 1854, demitteret fra Sorø; hans Familie var fra Helsingør flyttet til København; men til sidst var han som den yngste af Børnene den eneste, der var hjemme hos sin svagelige Moder, hvem han trolig ofrede sig for.

Han var en ganske ualmindelig fin og nobel Natur, et i høj Grad dannet Menneske, retskaffen i sin Væren og skaansom i sit Omdømme, glad med de glade. Han var et smukt Menneske, sirlig i sit Ydre (stort hvidt Skjortebryst) og fin i Samtale. Han havde stor Sans for det komiske og havde Vanskelighed ved at holde Latteren tilbage. En Gang skulde han med Abrahams — de var samtidig Seniorer i Studenterforeningen — op til Direktør Lange for at leje Folketeate-

ret til en Studenterkomedie og udtalte paa Vejen derhen sin Frygt for, at Fru Lange, den bekendte Skuespillerinde, skulde komme ind i Stedet for Manden; han vilde da umulig kunne sige et Ord. Og ganske rigtigt, Fru Julie kommer, akkurat som han var vant til at se hende i „Store Bededags Aften“; det var mere end Arlaud kunde holde ud. Han maatte hen til Vinduet og lade, som han fik et Hosteanfald, medens Abrahams klarede Forretningerne. Da hun saa til sidst gik hen til Vinduet og gav ham Haanden til Farvel, brast det hele, og de lo alle tre. „Men det gør jeg aldrig mere,“ sagde Arlaud, da de var komne ud af Døren.

Arlaud døde, da han var bleven lidt over 70 Aar; han arbejdede sine sidste Dage paa anden Udgave af sit udmærkede Værk: „Bevingede Ord“.

Foruden med mine Venner fra Skolen og fra Studentertiden kom jeg i Venskab med en i vide Kredse bekendt Købmand, som jeg maa omtale, inden jeg slutter. Det var Grosserer Peter Christian Holm. Han havde Børn i Skolen, og jeg havde været sammen med ham en Gang imellem i Selskab. Men vort egentlige Bekendtskab stammede fra den 13de November 1872. Det var den sørgelige Stormflodsdag. Jeg var som sædvanlig om Morgenens gaaet min Tur op paa Volden; det var en forrygende Storm; men jeg tænkte naturligvis ikke paa, at det var saa meget værre noget længere Syd paa.

Da jeg var kommen op paa den første Bastion, saa jeg en lille Mand staa og kæmpe for ikke at komme paa Hovedet ned i Kirsebærgangen, og da jeg kom hen for at give ham en Haandsrækning, viste det sig at være Peter Holm. Vi fik hinanden under Armen, besluttede at gaa ind i Byens Gader og kom begge lykkelig hjem, skønt det rundt om regnede med Tagsten. Fra den Dag af gik vi Morgentur sammen saa at sige hver Dag i omtrent 25 Aar fra Slutningen af September til

Midten af Mai, da jeg flyttede paa Landet for at tilbringe Sommermaanederne der. Vi mødtes paa et bestemt Sted Kl. 7 om Morgen, i godt Vejr og i ondt Vejr, og vi skiltes udenfor Skolens Port, naar jeg Kl. 8 skulde til mit Arbejde.

Holm var en self-made Mand. Hans Fader havde været Skibskapitain, men døde tidlig; men der var godt Tømmer i Enken; hun sled og slæbte for sine Børn og skaffede dem en god Opdragelse. Peter Holm var en udmærket dygtig og begavet Dreng; men Skolen, han besøgte, var en af de tarvelige, meget opnaaede han ikke; men han regnede udmærket godt, skrev brillant og fremfor alt: han gik ud af Skolen med en ubetvingelig Lyst til at udvide sine Kundskaber. Han kom i Urtekræmmerlære, og det var i den Tid ingen Spøg: hver Dag i Butikken fra Kl. 6 Morgen til Kl. 10 Aften; Søndag og Helligdage slap han Kl. 12. Men naar Butikken var lukket, skulde der gøres i Orden, aftørres og fejes til næste Dag, saa der var ikke megen Tid til at læse; men dog fik han læst om Nætterne og Søndag Eftermiddag. Det kunde man den Gang taale. Da han skulde være Svend, underkastede han sig den saakaldte Urtekræmmer-Eksamen med Udmærkelse, noget, der aldrig før var hørt; dog fik Trier (senere Grundlægger af Huset „Trier og Goldschmidt“) det samtidig med ham.

Som Svend lagde han Skilling paa Skilling, saa han som ung Mand kunde gifte sig, og han havde den Lykke at faa en ganske udmærket Hustru, der hele Livet igennem trofast arbejdede for Hjemmet og de mange Børn, som efterhaanden fyldte det. De etablerede sig i en lille Butik i Springgade; hun kogte Brystsukker og syltede Kirsebær og Agurker, han gjorde billige Indkøb og kalkulerede brillant. Men fremfor alt erhvervede han sig Ry for Hæderlighed og Redelighed, saa han kunde faa saa god Kredit, han ønskede, og da han mange Aar efter fejrede sit Guldbryllup, kunde en af hans Sønner ved Fe-

sten med Rette sige: „Det er almindelig anerkendt, at man lige saa godt kan betro Peter Holm sine Penge som sætte dem i Nationalbanken.“

Det var en behagelig Hvile for os begge at gaa den Times Tid sammen om Morgenens. Vi var nemlig enige om, aldrig at tale med hinanden om vore Forretninger; han nævnede aldrig sine Købmandssager; jeg talte aldrig om Skolesager. Men vi kom ogsaa meget til hinanden i Hjemmene. Han var allerede den Gang en velstaaende Mand; han førte et gæstfrit Hus og holdt nok af at faa et lille Slag Kort. Kom han ud, kunde han underholde alle, der traf paa ham. Det var utroligt, hvor han kunde lege med Børn og more dem, og sad han ved et Middagsbord, viste han mange Gange, at han var i Besiddelse af en Veltalenhed, som søgte sin Mage. Og saa kunde han blive ved, saa længe det skulde være. En Gang hjemme hos os lod Konditoren os vente temmelig længe paa Isen, saa min Hustru begyndte at blive urolig. Men Holm, som sad ved Siden af hende, mærkede det. „Bryd Dem ikke om det, lille Frue, jeg skal holde en Tale, og saa trækker jeg den saa langt ud, at jeg først holder op, naar Isen bliver baaret ind.“ Det gjorde han; da det højtidelige Øjeblik kom, sad vi alle i Latter, og ingen mærkede, at vi havde ventet.

Nu er den Hædersmand ogsaa død; men hans Hustru lever, aandsfrisk og livlig, over 91 Aar gammel.

Ved at omtale mine Omgangsvener har jeg forbigaaet de fleste af dem, der lever endnu. Kun skal jeg, inden jeg slutter, nævne, at jeg har haft megen Omgang med to nulevende Mænd og deres Familier. Den ene er min Ven fra Studenteraarene Daniel Prior, der er første residerende Kapellan ved Frue Kirke, den anden min gamle Kollega fra Skolen, Charles Gandrup, der er Forstander for Vaisenhuset.

Da gamle Gudmundsen i Nysted døde, var det forbi med Sommeropholdene paa Lolland. Vor Læge, Professor Reisz, raadede os da til at leje en Lejlighed for hele Sommeren i Københavns Nærhed. Vi lejede da i 1871 en hyggelig Bolig i Ordrup. Vi fandt os saa vel fornøjede med det, at vi 3 Aar efter købte et Hus i Nærheden af Charlottenlund Station. For nogle Aar siden lod jeg dette nedrive og paa Grunden opføre en Villa, der ogsaa er tjenlig til Vinterbrug. — Men nu kommer jeg for langt ind i Nutiden.

Jeg kan imidlertid ikke slutte disse Optegnelser uden i Korthed at nævne den store Skare Venner, jeg har erhvervet mig blandt mine Elever. Det er dem, der har bidraget til at gøre mig Arbejdet let. Man kunde synes, at det maa være brydsomt hvert Aar at skulle gennemgaa det samme eller omtrent det samme forfra, saasnart man er bleven vel færdig med det ved Skoleaarets Slutning. Men det er ingenlunde Tilfældet; der er noget forfriskende ved at se de nye, livlige, lærelystne Drenge, saasnart de gamle er gaaet ud i Livet. At nævne alle dem, jeg har haft den Glæde at undervise, er en Umulighed; at drage en enkelt frem vilde blive vanskeligt. Mange af dem er det gaaet godt. Jeg tæller iblandt dem mangan en Videnskabsmand, Professorer ved Universitetet, dygtige Polyteknikere, bekendte Kunstnere og Skuespillere, fremragende Officerer, saavel i Hæren som forneimelig i Flaaden, Mænd, der har skaffet sig Navn saavel i Udlandet som hjemme, ansete Købmænd og Fabrikanter, naturligvis ogsaa Mænd i beskedenere Stillinger. Mig er det altid en Glæde at træffe dem, enten det saa blot er en venlig Hilsen, jeg i Forbigaaende faar paa Gaden, eller jeg faar en Samtale om gamle Dage i en selskabelig Kreds inden Døre.